

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO
N U T A R I M A S

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO 2003 M. BALANDŽIO 11 D. DEKRETO NR. 40 „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĖS SUTEIKIMO IŠIMTIES TVARKA“ TA APIMTIMI, KURIA NUSTATYTA, KAD LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĖ IŠIMTIES TVARKA SUTEIKIAMA JURIJ BORISOV, ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI IR LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĖS ĮSTATYMO 16 STRAIPSNIO 1 DALIAI

2003 m. gruodžio 30 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėju Armano Abramavičiaus, Egidijaus Jarašiūno, Egidijaus Kūrio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Augustino Normanto, Jono Prapiesčio, Vytauto Sinkevičiaus, Stasio Stačioko, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo atstovams Seimo nariui Raimondui Šukiui, Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresniajam patarėjui Mindaugui Girdauskui, suinteresuotam asmeniui – Lietuvos Respublikos Prezidentui Rolandui Paksui,

suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Prezidento atstovams advokatams Gediminui Baubliui, Evaldui Rapolui, Kęstučiui Švirinui,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2003 m. gruodžio 4, 10, 16 d. išnagrinęjo bylą Nr. 40/03 pagal pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. lapkričio 6 d. prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintam teisinės valstybės principui, Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 84 straipsnio 21 punktui, 82 straipsnio 1 daliai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai.

Konstitucinis Teismas

n u s t a t ė:

I

1. Respublikos Prezidentas 2003 m. balandžio 11 d. išleido dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ (Žin., 2003, Nr. 36-1562, Nr. 43 (atitaisymas)). Šiuo dekretu Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka buvo suteikta *inter alia* Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje.

2. Pareiškėjas – Seimas 2003 m. lapkričio 6 d. nutarimu „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Respublikos Prezidento dekreto „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymui“ prašo ištirti, ar Respublikos Prezidento dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij’ui Borisov’ui, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintam teisinės valstybės principui, Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 84 straipsnio 21 punktui, 82 straipsnio 1 daliai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai.

3. Konstitucinis Teismas 2003 m. lapkričio 10 d. priėmė sprendimą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. lapkričio 6 d. nutarime „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Respublikos Prezidento dekreto „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymui“ išdėstyto prašymo ištirti, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurijui Borisovui, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymui“, kuriuo priimtas nagrinėti Seimo 2003 m. lapkričio 6 d. nutarime išdėstytas prašymas. Remdamasis minėtu Konstitucinio Teismo sprendimu, Konstitucinio Teismo pirmininkas 2003 m. lapkričio 12 d. „Valstybės žiniuose“ (Žin., 2003, Nr. 106-4756, Nr. 107 (atitaisymas)) oficialiai paskelbė, jog pagal Konstitucijos 106 straipsnį nuo šio pranešimo oficialaus paskelbimo dienos sustabdomas Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurijui Borisovui, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, galiojimas.

II

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti pareiškėjo – Seimo atstovo R. Šukio rašytiniai paaiškinimai.

1. R. Šukio nuomone, Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov (gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje), prieštarauja Konstitucijoje įtvirtintam teisinės valstybės principui, Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkto nuostatai, kad Respublikos Prezidentas įstatymo nustatyta tvarka teikia Lietuvos Respublikos pilietybę, Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Respublikos Prezidentas prisiekia Tautai būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas, ir Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies nuostatai, kad Respublikos Prezidentas, vadovaudamasis šiuo įstatymu, gali suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę nusipelnusiems Lietuvos Respublikai užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės išimties tvarka netaikant jiems šio įstatymo 12 straipsnyje numatytų pilietybės suteikimo sąlygų.

2. Pasak R. Šukio, pilietybė – tai nuolatinis teisinis ryšys tarp asmens ir valstybės. Šio ryšio pagrindu asmuo įgyja pilietines ir politines teises bei pareigas ir naudojasi tos valstybės gynyba. Vienas iš retų pilietybės įgijimo būdų – pilietybės įgijimas išimties tvarka. Šiuo būdu pilietybė suteikiama už ypatingus nuopelnus tai valstybei.

Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta nuostata, kad Respublikos Prezidentas, vadovaudamasis šiuo įstatymu, gali suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę nusipelnusiems Lietuvos Respublikai užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės išimties tvarka netaikant jiems šio įstatymo 12 straipsnyje numatytų pilietybės suteikimo sąlygų. R. Šukio teigimu, Pilietybės įstatymo 16 straipsnis traktuotinas atsižvelgiant į visą įstatymą ir jo tikslus. Išimties tvarkos tikslas – sudaryti galimybę suteikti pilietybę kitų šalių piliečiams, ypač nusipelnusiems Lietuvos Respublikai.

Pareiškėjo atstovas pažymėjo, kad ginčijamu atveju privalėjo būti teisinis pagrindas suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka – J. Borisov'o nuopelnai Lietuvos Respublikai. Tačiau nėra aišku, kokie J. Borisov'o nuopelnai Lietuvai tuo trumpu laikotarpiu, kai jis nebuvo Lietuvos Respublikos pilietis, lėmė pilietybės suteikimą išimties tvarka. Tokia informacija Respublikos Prezidento dekretu nebuvo pateikta, ji nebuvo pateikta visuomenei ir jokių kitokių būdų. Neaišku, ar tokia informacija buvo pateikta ir vertinta Pilietybės reikalų komisijoje. R.

Šukio manymu, teisinio pagrindo išimties tvarka suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov'ui nebuvo.

3. R. Šukio nuomone, ginčijama Respublikos Prezidento dekreto dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka suteikiama J. Borisov'ui, yra teisiškai ydinga ir prieštarauja Konstitucijoje įtvirtintam teisinės valstybės principui, Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 84 straipsnio 21 punktui, 82 straipsnio 1 daliai ir Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai dar ir todėl, kad Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje numatyta galimybė Respublikos Prezidentui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę tik nusipelnusiems Lietuvos Respublikai užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės išimties tvarka netaikant jiems Pilietybės įstatymo 12 straipsnyje numatytų pilietybės suteikimo sąlygų; įstatymas Respublikos Prezidentui nenustato teisės išimties tvarka gražinti Lietuvos Respublikos pilietybę asmeniui, kuris yra netekęs Lietuvos Respublikos pilietybės šio įstatymo 18 straipsnio 1 ar 3 dalyje numatytais pagrindais. Suinteresuoto asmens atstovo manymu, asmeniui, netekusiam Lietuvos Respublikos pilietybės šio įstatymo 18 straipsnio 1 ar 3 dalyje numatytais pagrindais, Lietuvos Respublikos pilietybę jo prašymu gali būti gražinta tik laikantis Pilietybės įstatymo 20 straipsnyje nustatytos specialios tvarkos. Įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje nurodytos papildomos sąlygos tokiam asmeniui: prašymo pateikimo metu šis asmuo gyvena Lietuvos Respublikos teritorijoje ir atitinka šio įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 2, 3 ir 5 punktuose nustatytas sąlygas. Pasak R. Šukio, visos išimtys, galimos taikant pilietybės gražinimo procedūrą, yra nustatytos tik Pilietybės įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje.

Pareiškėjo atstovo nuomone, J. Borisov'ui turėjo būti taikoma ne pilietybės suteikimo išimties tvarka, o pilietybės gražinimo procedūra – turėjo būti įvykdytos visos Pilietybės įstatymo 20 straipsnyje nustatytos sąlygos.

4. R. Šukys taip pat pažymėjo, kad J. Borisov Lietuvos Respublikos pilietybės neteko siekdamas įgyti Rusijos Federacijos pilietybę. Teisinė situacija, kai asmuo galėtų vėl įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę ir išlaikyti kitos valstybės pilietybę (būtent tai šiuo atveju atsitiko, nes nebuvo taikyta pilietybės gražinimo procedūra), būtų akivaizdžiai ydinga. R. Šukio manymu, minėti J. Borisov'o veiksmai rodo jo požiūrį į Lietuvos Respublikos pilietybę ir užkerta kelią jam pasinaudoti Pilietybės įstatymo 16 straipsnyje numatyta galimybe.

5. Pagal Pilietybės įstatymo 13 straipsnį Lietuvos Respublikos pilietybę neteikiama asmenims, kurie: padarė tarptautinius nusikaltimus, numatytus Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse arba tarptautinėje paprotinėje teisėje, tokius kaip: agresija, genocidas, nusikaltimai žmoniškumui, karo nusikaltimai; dalyvavo nusikalstamoje veikloje prieš Lietuvos valstybę; iki atvykimo gyventi į Lietuvos Respubliką kitoje valstybėje buvo teisti laisvės atėmimo bausme už tyčinį nusikaltimą, už kurį baudžiamąją atsakomybę nustato ir Lietuvos Respublikos įstatymai, arba buvo Lietuvoje bausti už tyčinį nusikaltimą, už kurį numatoma laisvės atėmimo bausmė. Todėl, R. Šukio manymu, tikrinant asmens, siekiančio įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, kandidatūrą turi būti iš atitinkamų teisėsaugos institucijų gauta informacija, ar nėra nė vienos aplinkybės, neleidžiančios šiam asmeniui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybės.

R. Šukio teigimu, dėl visų kitų asmenų, kuriems Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ išimties tvarka suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė, buvo kreiptasi į Valstybės saugumo departamentą. Dėl J. Borisov'o į Valstybės saugumo departamentą kreiptasi nebuvo. Pareiškėjo atstovo nuomone, šitaip buvo pažeistas konstitucinis asmenų lygybės principas.

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti pareiškėjo – Seimo atstovo M. Girdausko rašytiniai paaiškinimai.

1. Pareiškėjo atstovas nurodė, kad Konstitucija yra vientisas aktas (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis), todėl tiriant, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl

Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ (pareiškėjo nurodyta apimtimi) atitinka Seimo 2003 m. lapkričio 6 d. nutarime „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Respublikos Prezidento dekretu „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymui“ nurodytas konstitucines nuostatas, įvertintina ir tai, ar dekretas atitinka su jomis susijusius kitus Konstitucijos principus ir normas.

2. M. Girdausko teigimu, Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalis nustato, kad, išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis. Konstitucija įtvirtina viengubos pilietybės principą ir, nors ir neabsoliučiai, draudžia dvigubą pilietybę. Įstatymų leidėjo diskrecija keisti atvejų, kai Lietuvos Respublikos pilietis kartu gali būti ir kitos valstybės pilietis, skaičių yra ribota. Kitaip tariant, Konstitucija įtvirtina dvigubos pilietybės išimtinumo principą. M. Girdauskas pažymėjo, kad dviguba pilietybė nėra konstitucinė vertybė, nes Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje ji vertinama negatyviai. Todėl, pasak M. Girdausko, Lietuvos Respublikos pilietybė kitos valstybės piliečiui gali būti suteikiama tik nepažeidžiant Konstitucijoje įtvirtinto dvigubos pilietybės išimtinumo principo – tik objektyviai pagrįstais išimtiniais atvejais. Priešingu atveju būtų pažeistas ir konstitucinis teisinės valstybės principas.

3. Pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį Respublikos Prezidentas, vadovaudamasis šiuo įstatymu, gali suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę nusipelnusiems Lietuvai užsienio valstybių piliečiams netaikant jiems šio įstatymo 12 straipsnyje numatytų pilietybės sąlygų. Pasak M. Girdausko, Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktas suteikia Respublikos Prezidentui teisę teikti Lietuvos Respublikos pilietybę tik nepažeidžiant įstatymo nustatytos tvarkos. Todėl tiriant, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ atitinka Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį, įvertintina ir tai, ar šis dekretas atitinka su Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalimi susijusias kitas šio įstatymo nuostatas, taip pat ir tas, kurios įtvirtintos Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje.

Pareiškėjo atstovo nuomone, Pilietybės įstatymo 13 straipsnio 2 punktas tuo metu, kai buvo išleistas Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“, aiškiai draudė (ir šiuo metu draudžia) Lietuvos Respublikos pilietybę suteikti asmeniui, kuris dalyvavo nusikalstamoje veikloje prieš Lietuvos valstybę. Pilietybės įstatymo 13 straipsnio 2 punktas kartu su konstituciniu dvigubos pilietybės išimtinumo principu pagrįstai reikalauja neteikti Lietuvos Respublikos pilietybės asmeniui, dėl kurio dalyvavimo nusikalstamoje veikloje prieš Lietuvos valstybę vykdomas baudžiamasis procesas ar atliekamas operatyvinis tyrimas, nes tokiu tyrimu surinkti duomenys pagal įstatymus gali būti panaudoti įkaltinant asmenį nusikalstamų veikų padarymu. Jeigu teismo nuosprendis tokio asmens atžvilgiu įsiteisėtų jam jau suteikus Lietuvos Respublikos pilietybę, galėtų paaiškėti, jog šis asmuo prieš jam suteikiant Lietuvos Respublikos pilietybę dalyvavo nusikalstamoje veikloje prieš Lietuvos valstybę. Dėl to būtų neįgyvendinti Pilietybės įstatymo 13 straipsnio 2 punktas ir konstitucinis dvigubos pilietybės išimtinumo principas, reikalaujantys, kad prieš išleidžiant Respublikos Prezidento dekretą dėl pilietybės suteikimo būtų kreiptasi į kompetentingas valstybės institucijas ir būtų patikrinta, ar nėra atliekamas operatyvinis tyrimas ar vykdomas baudžiamasis procesas dėl kitos valstybės piliečio, siekiančio įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę, dalyvavimo nusikalstamoje veikloje prieš Lietuvos valstybę. M. Girdausko manymu, viena iš šių institucijų yra Valstybės saugumo departamentas.

M. Girdausko nuomone, yra pagrindo manyti, kad prieš išleidžiant Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ nebuvo kreiptasi į Valstybės saugumo departamentą, kad būtų patikrinta, ar nėra atliekamas operatyvinis tyrimas arba vykdomas baudžiamasis procesas dėl galimo J. Borisov'o dalyvavimo nusikalstamoje veikloje prieš Lietuvos valstybę; tai leidžia abejoti, ar minėtas

Respublikos Prezidento dekretas atitinka konstitucinį dvigubos pilietybės išimtinumo principą ir Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą.

4. Pareiškėjo atstovas nurodė, kad Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas visų asmenų lygybės įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams principas įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pačius faktus savavališkai vertinti skirtingai; visų asmenų lygybės principas apima ir diskriminacijos bei privilegijų draudimą. Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeidžiamas, jei tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimtys skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisintas.

Pareiškėjo atstovo manymu, Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Respublikos Prezidentas prisiekia Tautai būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas, atspindi Respublikos Prezidento pareigą suteikiant pilietybę ar atsisakant ją suteikti laikytis asmenų lygybės principo, teisingumo principo (kartu ir teisinės valstybės principo), nepažeisti kitų Konstitucijos normų ir principų.

M. Girdausko nuomone, yra pagrindo manyti, kad dėl kitų asmenų, kuriems Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ išimties tvarka buvo suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė, skirtingai nei dėl J. Borisov'o, buvo kreiptasi į Valstybės saugumo departamentą; be to, yra pagrindo manyti, kad tam tikriems asmenims, siekusiems Lietuvos Respublikos pilietybę įgyti išimties tvarka, pilietybė nebuvo suteikta remiantis Valstybės saugumo departamento pateikta informacija apie galimą šių asmenų dalyvavimą rengiant ar darant nusikalstamas veikas, atliekamą operatyvinį tyrimą ar vykdomą baudžiamąjį procesą. Todėl, pasak M. Girdausko, yra pagrindo abejoti, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ (pareiškėjo nurodyta apimtimi) atitinka konstitucinį asmenų lygybės principą, konstitucinį teisinės valstybės principą, Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalį.

5. M. Girdausko manymu, svarstyti, ar konstitucinis dvigubos pilietybės išimtinumo principas nereikalauja neteikti Lietuvos Respublikos pilietybės asmeniui visais atvejais, kai šis yra padaręs nusikalstamą veiką, už kurią gali būti paskirta laisvės atėmimo bausmė. Prieš išleidžiant Respublikos Prezidento dekretą turi būti kreiptasi į kompetentingas valstybės institucijas ir patikrinta, ar dėl kitos valstybės piliečio, siekiančio įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę, dalyvavimo nusikalstamoje veikoje, už kurią baudžiamasis įstatymas numato laisvės atėmimo bausmę, nėra atliekamas operatyvinis tyrimas ar vykdomas baudžiamasis procesas.

M. Girdausko nuomone, yra pagrindo manyti, jog J. Borisov'o atžvilgiu toks reikalavimas bent iš dalies nebuvo įvykdytas.

6. Pareiškėjo atstovo teigimu, Konstitucijos nuostatų, susijusių su Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimu, suteikimu, netekimu, jos laidojamomis teisėmis, visuma reiškia, kad Lietuvos Respublikos pilietybė yra konstitucinė vertybė ir sąlygoja pagarbos jai reikalavimą. M. Girdausko nuomone, jeigu asmuo nesilaiko šio reikalavimo, toks atvejis, kad ir kokios būtų kitos aplinkybės, nėra tas išimtinis atvejis, kai asmeniui objektyviai pagrįstai gali būti suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė. Priešingu atveju būtų pažeistas konstitucinis dvigubos pilietybės išimtinumo principas.

Pasak M. Girdausko, yra pagrindo įtarti, kad J. Borisov galėjo atlikti veiksmus, kurie gali būti vertinami kaip manipuliavimas Lietuvos Respublikos pilietybe, pažeidžiantis pagarbos šiai konstitucinei vertybei reikalavimą. Tai taip pat sudaro pagrindą abejoti, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ (pareiškėjo nurodyta apimtimi) atitinka konstitucinį dvigubos pilietybės išimtinumo principą.

7. Pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį Respublikos Prezidentas, vadovaudamasis šiuo įstatymu, gali nusipelnusiems Lietuvos Respublikai užsienio valstybių piliečiams suteikti

Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka. M. Girdausko teigimu, įstatymai nenustato kokių nors kriterijų, pagal kuriuos galima spręsti, kad asmuo tikrai turi nuopelnų valstybei: ar asmuo turi nuopelnų, sprendžia Respublikos Prezidentas. Tačiau svarbu, kad asmuo tikrai būtų nusipelnęs Lietuvos valstybei. Pareiškėjo atstovo manymu, konstitucinis dvigubos pilietybės išimtinumo principas apima reikalavimą pilietybę suteikti tik už ypatingus nuopelnus Lietuvos valstybei. Todėl Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalis aiškintina kaip numatanti galimybę suteikti pilietybę išimties tvarka ne už bet kokius nuopelnus, bet tik už ypatingus nuopelnus Lietuvos valstybei.

M. Girdausko nuomone, yra pagrindo abejoti, ar J. Borisov atitiko šį reikalavimą – Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas šiam asmeniui grindžiamas tuo, kad jis suteikė itin didelės vertės labdarą. Kartu yra pagrindo abejoti, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ (pareiškėjo nurodyta apimtimi) atitinka konstitucinį dvigubos pilietybės išimtinumo principą, Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą, Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį.

8. M. Girdauskas atkreipė dėmesį, kad teisės doktrinoje yra ir tokia nuomonė, kad Respublikos Prezidento dekretai dėl pilietybės suteikimo už nuopelnus Lietuvos valstybei Konstituciniam Teismui yra teisingi tik iš dalies, nes jų konstitucingumą galima tirti tik tuo aspektu, ar išleidžiant dekretą buvo laikytasi nustatytos procedūros. Tačiau, pasak M. Girdausko, svarstyta, ar laikantis tokios nuostatos nebūtų nepagrįstai susiaurintos galimybės užtikrinti konstitucinio teisinės valstybės principo įgyvendinimą. Pavyzdžiui, laikantis minėto vertinimo negalima būtų kvestionuoti, ar Konstitucijai neprieštaruoja valstybės vadovo sprendimas, kuriuo, nepažeidžiant įstatymų nustatytos procedūros, pilietybę būtų suteikta daugeliui kitos valstybės piliečių, akivaizdžiai neturinčių nuopelnų Lietuvos valstybei, nors abejotina, ar toks sprendimas atitiktų konstitucinį dvigubos pilietybės išimtinumo principą. Tad valstybės vadovo dekretai dėl pilietybės suteikimo už nuopelnus Lietuvos valstybei turėtų būti konstituciškai kontroliuojami ir, remiantis tokių teisės aktų akivaizdaus nepagrįstumo kriterijumi, valstybės vadovo diskrecija teikti pilietybę už nuopelnus Lietuvos valstybei galėtų būti laikoma teisiškai nesuvaržyta tik tais atvejais, kai nėra akivaizdu, jog tokių nuopelnų nėra.

IV

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Prezidento R. Pakso rašytiniai paaiškinimai – atsakymai į Konstitucinio Teismo klausimus, suformuluotus Konstitucinio Teismo 2003 m. lapkričio 26 d. sprendime.

1. Į klausimą, kokia J. Borisov'o veikla, išleidžiant Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“, kuriuo J. Borisov'ui išimties tvarka suteikiama Lietuvos Respublikos pilietybė, buvo įvertinta kaip nuopelnai Lietuvos Respublikai, suinteresuotas asmuo – Respublikos Prezidentas atsakė:

Vykdydamas Konstitucijos nustatytus įgaliojimus pilietybės klausimais, Pilietybės įstatymo nustatyta tvarka Respublikos Prezidentas teikia Lietuvos Respublikos pilietybę. Pilietybės klausimams preliminariai nagrinėti Respublikos Prezidentas R. Paksas sudarė Pilietybės reikalų komisiją, kuri Respublikos Prezidentui rekomendavo Lietuvos Respublikos pilietybę suteikti J. Borisov'ui. Komisijoje buvo pateikti duomenys, kad J. Borisov buvo nusipelnęs Lietuvos Respublikos sporto plėtojimui, skyręs ženkliai sumas labdarai bei vystęs verslą Lietuvoje. J. Borisov nuo 1991 m. Lietuvoje užsiima ūkine veikla, kuria darbo vietas, investuoja į Lietuvos ekonomiką. Kadenciją baigusio Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus suteiktas apdovanojimas J. Borisov'ui byloja apie teigiamą J. Borisov'o veiklos vertinimą ir jo nuopelnus Lietuvos Respublikai. J. Borisov'o skirta labdara bei kiti pozityvūs veiksmai Lietuvos Respublikos ekonomikai, įvertinus tuo metu turėtą informaciją, Respublikos Prezidento nuomone, sudarė pakankamą pagrindą tai laikyti jo nuopelnais Lietuvos Respublikai.

2. Į Konstitucinio Teismo klausimą, kokia J. Borisov'o veikla tuo metu, kai jis, kaip teigia pareiškėjo – Seimo atstovai, nebuvo Lietuvos Respublikos pilietis išleidžiant Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“, kuriuo J. Borisov'ui išimties tvarka suteikiama Lietuvos Respublikos pilietybė, buvo įvertinta kaip nuopelnai Lietuvai, suinteresuotas asmuo – Respublikos Prezidentas atsakė:

Pilietybės įstatymas neatskleidžia vertinamojo kriterijaus – nuopelnų Lietuvai turinio. Atsižvelgdamas į tai ir į susiklosčiusią Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka praktiką, Respublikos Prezidentas vertino J. Borisov'o nuopelnus Lietuvai, o ne jo, kaip užsienio valstybės piliečio, statusą. Tuo metu, kai nebuvo Lietuvos Respublikos pilietis, J. Borisov nenutraukė faktinių ryšių su Lietuva, neišvyko nuolat gyventi į Rusiją, Lietuvoje tęsė ūkinę veiklą, investavo į Lietuvos ekonomiką. Pagrindinis veiksnys buvo faktai, kad J. Borisov veikla nepakito; asmens veiklą motyvavo nuostatos, nepriklausančios nuo to, kokios valstybės pilietis jis yra.

3. Į klausimą, kaip Respublikos Prezidentas vertina pareiškėjo – Seimo atstovų teiginius, kad „Jurij Borisov neteko Lietuvos Respublikos pilietybės siekdamas įgyti Rusijos Federacijos pilietybę“ ir kad „šie veiksmai parodo Jurij Borisov požiūrį į Lietuvos Respublikos pilietybę ir užkerta kelią pasinaudoti Pilietybės įstatymo 16 straipsnyje numatyta teise“, suinteresuotas asmuo – Respublikos Prezidentas atsakė:

Pagal Pilietybės įstatymą Respublikos Prezidentas gauna asmenų, kurie prašo suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, prašymus ir pagal juos priima sprendimus. Toks J. Borisov'o prašymas buvo formalus pagrindas pradėti Pilietybės įstatymo numatytas procedūras. Pagal Pilietybės įstatymą Respublikos Prezidentas turi nagrinėti ne asmens požiūrį į pilietybę, o jo prašymą. Susipažinęs su aplinkybėmis, dėl kurių J. Borisov neteko Lietuvos Respublikos pilietybės, Respublikos Prezidentas suvokė, jog J. Borisov Lietuvos Respublikos pilietybės neteko ne dėl tariamo netinkamo požiūrio į ją ar kitokio vertinimo, bet todėl, kad įgijo šalies, kurioje gimė, augo, kurioje gyvena jo artimieji giminaičiai bei su kuria jį sieja verslo ryšiai, pilietybę. J. Borisov tautybė – rusas, Rusija – jo gimimo vieta. Todėl J. Borisov'o siekis įgyti savo tautybės valstybės, o ne kitos valstybės pilietybę Respublikos Prezidentui nesukėlė įtarimo dėl J. Borisov'o netinkamo požiūrio į Lietuvos Respublikos pilietybę.

4. Į Konstitucinio Teismo klausimą, ar buvo aiškintasi ir kaip buvo įsitikinta, kad J. Borisov'o atžvilgiu nėra Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje numatytų aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybė neteikiama, suinteresuotas asmuo – Respublikos Prezidentas atsakė:

Pilietybės klausimams preliminariai nagrinėti paprastai sudaroma Pilietybės reikalų komisija. Šiuo atveju į šią komisiją Respublikos Prezidentas įtraukė Lietuvos Respublikos teisingumo viceministrą, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotoją, Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pareigūną, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Konsulinio departamento direktorių. Respublikos Prezidento nuomone, toks komisijos sudarymo principas leidžia jai darbo tvarka (posėdžiuose) spręsti klausimą, ar turimų duomenų pakanka sprendimui priimti, ar būtina papildomai kreiptis dėl atitinkamų papildomų duomenų pateikimo. Labdaros teikimas ir jos finansinės apimtys, taip pat kadenciją baigusio Respublikos Prezidento V. Adamkaus J. Borisov'ui suteiktas apdovanojimas bylojo apie teigiamą J. Borisov'o veiklos vertinimą ir jo nuopelnus Lietuvai. Teisės aktuose nebuvo reikalavimo teikiant išimties tvarka pilietybę gauti pažymą iš Valstybės saugumo departamento, o tai, kad komisijoje dalyvavo teisingumo viceministras, generalinio prokuroro pavaduotojas, Vidaus reikalų ministerijos pareigūnas, ir tai, kad dekretą turėjo kontrასignuoti tiesiogiai už informacijos apie aplinkybes, nurodytas Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje, surinkimą ir teikimą atsakingos ministerijos (Vidaus reikalų ministerijos) vadovas, Respublikos Prezidentas manė esant pakankamomis priemonėmis, leidžiančiomis nustatyti galimas kliūtis suteikti pilietybę. Šią nuostatą ir konkrečias parinktas priemones galimoms kliūtims įgyti pilietybę nustatyti lėmė ir tai, kad J. Borisov nebuvo išvykęs gyventi iš Lietuvos Respublikos.

5. Į klausimą, ar iki išleidžiant Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ kurios nors Lietuvos valstybės institucijos ar pareigūnai buvo pateikę Respublikos Prezidentui informacijos, apibūdinančios J. Borisov'ą, ir koks buvo minėtos informacijos turinys, suinteresuotas asmuo – Respublikos Prezidentas atsakė:

Einant Respublikos Prezidento pareigas iki 2003 m. balandžio 11 d. dekreto „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo tvarka“ išleidimo valstybės institucijos ar pareigūnai jam nebuvo pateikę informacijos, kuri pagal Pilietybės įstatymo 13 straipsnį galėjo būti kliūtis suteikti išimties tvarka pilietybę J. Borisov'ui.

V

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Prezidento atstovų Respublikos Prezidento patarėjų teisės klausimais Pauliaus Griciūno ir Edvino Mušinskio rašytiniai paaiškinimai.

1. P. Griciūnas ir E. Mušinskis teigė, kad nei Konstitucija, nei įstatymai nenumato kreipimosi į kompetentingas institucijas dėl informacijos apie asmenį, siekiantį įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, pateikimo. Todėl Respublikos Prezidento sudarytos Pilietybės reikalų komisijos formalus kreipimasis į kompetentingas institucijas, tarp jų ir į Valstybės saugumo departamentą, negali būti traktuojamas kaip būtina ar privaloma Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo išimties tvarka sąlyga. Pilietybės įstatymo 27 straipsnio, reglamentuojančio Pilietybės reikalų komisijos veiklą, 2 dalyje nustatyta, kad minėta komisija turi teisę, tačiau jokiū būdu ne pareigą, pavesti valstybės institucijoms pareikšti savo nuomonę ir pateikti reikiamus dokumentus dėl komisijos nagrinėjamo prašymo ar teikimo.

Suinteresuoto asmens atstovai pažymėjo, kad nei šiuo metu galiojančio Pilietybės įstatymo, nei ankstesnės redakcijos Pilietybės įstatymo nuostatos nereglamentuoja jo 13 straipsnyje nurodytų aplinkybių nustatymo tvarkos suteikiant pilietybę išimties tvarka. Taigi Pilietybės reikalų komisijos kreipimasis į Valstybės saugumo departamentą yra tik viena iš patikrinimo, ar nėra Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje numatytų aplinkybių, formų (praktika neformaliai kreiptis į Valstybės saugumo departamentą susiformavo tik apie 2001 m.). Tačiau toks Pilietybės reikalų komisijos kreipimasis turėtų būti traktuojamas ne kaip imperatyvus įstatyminio įpareigojimo visų asmenų, siekiančių įgyti pilietybę išimties tvarka, atžvilgiu vykdymas, o kaip komisijos naudojimasis įstatymo suteikta teise, siekiant patikrinti ir įsitikinti, ar nėra aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybė neteikiama (Pilietybės įstatymo 13 straipsnis). O atsižvelgiant į tai, kad įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka siekiantys asmenys skiriasi savo statusu, suprantama, kad Pilietybės reikalų komisijos kreipimasis į Valstybės saugumo departamentą visų asmenų atžvilgiu nėra reikalingas.

Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas formalus visų asmenų lygybės principas, įpareigojantis vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai, ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai. Tačiau konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį. P. Griciūnas ir E. Mušinskis pažymėjo, kad ginčijamu Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka buvo suteikta 6 asmenims, kurie skyrėsi savo statusu ir padėtimi. Suinteresuoto asmens atstovų nuomone, visiškai suprantama, kad, vertinant pilietybės suteikimo išimties tvarka šiems asmenims klausimą, buvo atsižvelgiama ne tik į formalų faktą, kad asmuo prašo suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, bet ir į to asmens praeitį, jo ryšį su Lietuva, nuopelnus Lietuvai. Pilietybės reikalų komisijos nuomone, J. Borisov iš kitų pretendentų aiškiai išsiskyrė savo ryšiais su Lietuva bei nuopelnais Lietuvai. J. Borisov vienintelis iš pretendentų jau buvo turėjęs Lietuvos Respublikos pilietybę, nuo vaikystės gyvena Lietuvoje, o nuo 1991 m. užsiėmė verslu. J. Borisov'o nuopelnus Lietuvos

valstybei patvirtina ir kadenciją baigusio Respublikos Prezidento V. Adamkaus 2001 m. birželio 14 d. dekretas Nr. 1373 „Dėl apdovanojimo Lietuvos valstybės ordinais ir medaliais Valstybės (Lietuvos Karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos proga“, kuriuo minėtas asmuo buvo apdovanotas Dariaus ir Girėno medaliu už nuopelnus Lietuvos aviacijos sportui. Šie faktiniai duomenys, išskyrę J. Borisov'ą iš kitų pretendentų, ir buvo pagrindas Pilietybės reikalų komisijai formaliai nebesikreipti į Valstybės saugumo departamentą, o klausimą, ar pakanka turimų duomenų, darbo tvarka spręsti komisijos posėdyje. Pažymėtina, kad ir pats Pilietybės reikalų komisijos sudarymo principas, pagal kurį į komisiją įtraukti Teisingumo ministerijos, Generalinės prokuratūros, Vidaus reikalų ministerijos ir Užsienio reikalų ministerijos atstovai, leidžia komisijai posėdyje spręsti, ar nėra aplinkybių, dėl kurių asmeniui negali būti suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė. Galiausiai priemonė patikrinti, ar nėra aplinkybių, dėl kurių pilietybės suteikimas negalimas, ir patvirtinti šių aplinkybių nebuvimą yra ir ta, kad pagal Konstituciją (85 straipsnis) Respublikos Prezidento dekretus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo privalo kontrasignuoti vidaus reikalų ministras.

P. Griciūno ir E. Mušinskio nuomone, Pilietybės reikalų komisijos formalus nesikreipimas į Valstybės saugumo departamentą dėl J. Borisov'o negali būti traktuojamas kaip diskriminacija kitų pretendentų, dėl kurių buvo kreiptasi, atžvilgiu. Pilietybės reikalų komisijos turimi išsamūs duomenys apie J. Borisov'ą, patvirtinantys glaudžius ir nenutrūkstamus jo santykius su Lietuvos Respublika, buvo pakankamas pagrindas formaliai nebesikreipti į Valstybės saugumo departamentą, o klausimą dėl aplinkybių, kurioms esant Lietuvos Respublikos pilietybė neteikiama, spręsti komisijos posėdyje.

Suinteresuoto asmens atstovų nuomone, Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama J. Borisov'ui, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies nuostatai, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.

2. Pasak P. Griciūno ir E. Mušinskio, Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje nustatyta būtina Respublikos Prezidento įgaliojimų sąlyga – jo priesaika. Joje įtvirtinta, kad Respublikos Prezidentas, be ištikimybės Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, prisiekia sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas.

Suinteresuoto asmens atstovai pažymėjo, jog nėra teisinio pagrindo teigti, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama J. Borisov'ui, pažeidžia Konstitucijoje įtvirtintą asmenų lygybės principą. Kadangi Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ (pareiškėjo nurodyta apimtimi) neprieštarauja konstituciniam asmenų lygybės principui, tai darytina išvada, jog minėtu dekretu nebuvo pažeista ir Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Respublikos Prezidentas prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas.

3. P. Griciūno ir E. Mušinsko nuomone, nagrinėjant pareiškėjo – Seimo atstovų teiginį, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama J. Borisov'ui, prieštarauja Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkto nuostatai, būtina atskleisti ir įvertinti Konstitucijoje įtvirtintą valdžių padalijimo principą ir tai, kaip jis sąlygoja Respublikos Prezidento įgaliojimų turinį.

Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas.“ Ši norma, kurios turinys detaliau atskleidžiamas kituose Konstitucijos straipsniuose, ir įtvirtina valstybės valdžių padalijimo principą. Tai yra pagrindinis demokratinės teisinės valstybės organizacijos ir veiklos principas. Tuo tarpu Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Konstitucijoje įtvirtintas valdžių padalijimo principas imperatyviai suponuoja tai, kad, Konstitucijoje tiesiogiai nustačius konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimus, viena

valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti tokių įgaliojimų, jų perduoti ar atsisakyti; tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu. Todėl vertinant Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ (pareiškėjo nurodyta apimtimi) atitiktą Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktui labai svarbu atskleisti Respublikos Prezidento teisinį statusą ir jam suteiktų įgaliojimų turinį.

Konstitucijos 77 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Respublikos Prezidentas atstovauja Lietuvos valstybei ir daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų. P. Griciūno ir E. Mušinskio teigimu, Respublikos Prezidento statusas Lietuvos valdžios institucijų sistemoje iš esmės siejamas su konkrečiais Konstitucijos 84 straipsnyje įtvirtintais Respublikos Prezidento įgaliojimais. Tačiau Respublikos Prezidento konstitucinių įgaliojimų turinys nėra vienodas. Vienokius įgaliojimus Respublikos Prezidentas įgyvendina iš esmės be išlygų, kitų įgaliojimų įgyvendinimas yra saistomas Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytų esminių sąlygų ar kitų valstybės valdžios institucijų įgaliojimų, o dar kitus, griežtai apibrėžtus, įgaliojimus Respublikos Prezidentas turi įgyvendinti besąlygiškai. Taigi darydamas „visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų“, įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus, Respublikos Prezidentas vienais atvejais turi visišką diskreciją, kitais atvejais jo įgaliojimai yra saistomi esminių Konstitucijoje nustatytų sąlygų ir išlygų, dar kitais atvejais jis apskritai neturi pasirinkimo teisės. Analizuojant Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ santykį su Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktu būtina įvertinti šiame punkte įtvirtintų Respublikos Prezidento konstitucinių įgaliojimų spręsti pilietybės klausimus turinį, o būtent Respublikos Prezidento diskrecijos priimant sprendimus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo ribas.

Suinteresuoto asmens atstovų manymu, Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkto nuostata, kad Respublikos Prezidentas įstatymo nustatyta tvarka teikia Lietuvos Respublikos pilietybę, nenustato jokių esminių sąlygų, leidžiančių kvestionuoti Respublikos Prezidento diskreciją priimti sprendimus Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo klausimais neatsižvelgiant į kitų valdžios institucijų valią ar kitas konstitucines išlygas. P. Griciūnas ir E. Mušinskis padarė išvadą, kad, sistemiškai vertinant Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkto nuostatą ir kitas Konstitucijos normas, nustatančias valstybės valdžios institucijų įgaliojimus, šių įgaliojimų ryšį ir sąsajas su Respublikos Prezidentu bei Respublikos Prezidento institucijos vietą valstybės valdžių sistemoje, Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas priklauso išimtinai Respublikos Prezidento kompetencijai, kad priimdamas minėtus sprendimus Respublikos Prezidentas yra nesaistomas kitų valdžios institucijų įgaliojimų ar kokių nors kitų esminių išlygų.

P. Griciūnas ir E. Mušinskis pažymėjo, kad Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkte įtvirtinta norma formaliai susideda iš dviejų dalių. Vienoje dalyje nustatyta visiška Respublikos Prezidento, kaip vienos iš valstybės valdžios institucijų, konstitucinė kompetencija priimti sprendimus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo, nesusaistyta kitų valdžios institucijų įgaliojimų; kita normos dalis nustato, kad šis Respublikos Prezidento konstitucinis įgaliojimas realizuojamas įstatymo nustatyta tvarka. Tačiau, suinteresuoto asmens atstovų nuomone, ši blanketinė norma jokiu būdu negali būti vertinama kaip esminė išlyga, varžanti Respublikos Prezidento konstitucinę kompetenciją suteikti pilietybę; teisiniu požiūriu Respublikos Prezidento dekretas tiesiog formaliai negali prieštarauti šiai Konstitucijoje įtvirtintai blanketinei normai.

P. Griciūno ir E. Mušinskio manymu, Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama J. Borisov'ui, neprieštarauja Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkto nuostatai, kad Respublikos Prezidentas įstatymo nustatyta tvarka teikia Lietuvos Respublikos pilietybę.

4. P. Griciūno ir E. Mušinskio nuomone, sprendžiant, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama J. Borisov'ui, neprieštarauja Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai, būtina atsižvelgti į Konstitucijos

nuostatas, reglamentuojančias Lietuvos Respublikos pilietybės institutą. Konstitucijos 12 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta, kad pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką nustato įstatymas. Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą nustato, jog Respublikos Prezidentas įstatymo nustatyta tvarka teikia Lietuvos Respublikos pilietybę.

Suinteresuoto asmens atstovai pažymėjo, kad būtent Pilietybės įstatymas ir atskleidžia Konstitucijos 12 straipsnio bei 84 straipsnio 21 punkto blanketinių normų turinį bei detalizuoja konstitucinius Respublikos Prezidento įgaliojimus. Pilietybės įstatymo 16 straipsnis reglamentuoja Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimą išimties tvarka. Pilietybės suteikimą išimties tvarka reguliuojančios normos visame konstituciniame Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo institute nustato dvi išimtis. Pirmoji išimtis kyla iš Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies: tai galimybė asmeniui, kuriam Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama išimties tvarka, turėti ir kitos valstybės pilietybę. Kita išimtis yra ta, kad suteikiant pilietybę išimties tvarka nėra taikomos bendros pilietybės suteikimo (natūralizacijos) sąlygos, nustatytos Pilietybės įstatymo 12 straipsnyje.

P. Griciūno ir E. Mušinskio teigimu, pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnį vienintelė Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka sąlyga yra užsienio valstybių piliečių ar asmenų be pilietybės nuopelnai Lietuvos Respublikai. Nuopelnai Lietuvos Respublikai – tai vienintelis vertinamasis kriterijus, priklausantis Respublikos Prezidento diskrecijai; Pilietybės įstatymas nenustato jokių objektyvių ar subjektyvių prioritetų ar kriterijų, kuriais vadovaujantis būtų galima teigti, jog asmuo turi arba neturi tam tikrų nuopelnų valstybei. Todėl nei įstatymais, nei jokiais kitais teisės aktais Respublikos Prezidentas formaliai teisiškai nėra suvaržytas kitaip, kaip tik konstituciniais teisingumo, teisinės valstybės bei darnios pilietinės visuomenės principais, o neperžengdamas šių principų ribų Respublikos Prezidentas turi visišką diskreciją vertinti asmens nuopelnus Lietuvos Respublikai. Toks teisinis neapibrėžtumas galėtų būti paaiškinamas tuo, kad įstatymų leidėjui yra objektyviai neįmanoma nustatyti tokių universalios pobūdžio kriterijų, kuriais būtų galima vadovautis visais atvejais.

Pasak suinteresuoto asmens atstovų, negalima teigti, kad pagrįstas yra argumentas, esą Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikiama tik už ypatingus nuopelnus ir tik ypač nusipelnusiems asmenims. Pilietybės įstatyme vartojama sąvoka „nusipelnusiems“. Kituose įstatymuose, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos valstybės apdovanojimų įstatyme, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatyme, yra vartojamos sąvokos „ypatingi nuopelnai“ ir „ypač nusipelnę“. P. Griciūno ir E. Mušinskio nuomone, sąvokų „ypatingi nuopelnai“ ir „ypač nusipelnę“ negalima laikyti savo turiniu tapačiomis ir lygiavertėmis sąvokai „nusipelnusiems“. Be to, sąvoką „nusipelnę“ apibrėžia išimtinai vertinamasis kriterijus.

5. Pasak P. Griciūno ir E. Mušinskio, Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, įstatymų nustatyta tvarka sudaro komisijas. Viena iš tokių komisijų yra Pilietybės reikalų komisija, kuri atlieka parengiamuosius veiksmus, reikalingus tam, kad Respublikos Prezidentas įgyvendintų jam Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkte nustatytus įgaliojimus teikti Lietuvos Respublikos pilietybę. Pilietybės reikalų komisija taip pat preliminariai vertina bei pataria Respublikos Prezidentui. Atsižvelgiant į tai, kad Pilietybės reikalų komisijoje *ex officio* dalyvauja Teisingumo ministerijos, Generalinės prokuratūros, Vidaus reikalų ministerijos ir Užsienio reikalų ministerijos atstovai, jos, kaip kolegialios patariamiosios institucijos, patarimas galėtų būti laikomas vienu iš prioritetų ar kriterijų, kuriais vadovautųsi Respublikos Prezidentas.

P. Griciūno ir E. Mušinskio teigimu, nei įstatymas, nei joks kitas teisės aktas nenustato jokių objektyvių kriterijų, kas Pilietybės įstatymo požiūriu yra laikytina nuopelnais Lietuvos Respublikai. Pilietybės reikalų komisija, remdamasi konstituciniais teisingumo, teisinės valstybės bei darnios pilietinės visuomenės principais, taip pat protingumo ir naudos valstybei kriterijais, kiekvienu atveju individualiai vertina faktus ir aplinkybes, kurios Pilietybės įstatymo požiūriu gali būti laikytinos nuopelnais Lietuvos Respublikai. Sąvokos „nuopelnai“, „nusipelnęs“ yra išimtinai vertinamasis požymis, kurio turinį kiekvienu konkrečiu atveju Respublikos Prezidentui

padeda nustatyti Pilietybės reikalų komisija. Kiekvienas pilietybės suteikimo išimties tvarka aktas yra individualizuotas ne tik forma, bet ir turiniu, jis kiekvienu atveju yra skirtingas ir Respublikos Prezidento dekretu neatskleidžiamas. Pilietybės reikalų komisija vadovaujasi įstatymais ir kitais teisės aktais, šių teisės aktų kontekste ji visas aplinkybes privalo vertinti vadovaudamasi teisingumo ir protingumo kriterijais, kurie įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pačius faktus savavališkai vertinti skirtingai. Todėl norint atsakyti, ar asmuo, siekiantis įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, yra nusipelnęs Lietuvos Respublikai, Pilietybės reikalų komisija turėtų įvertinti ir kitus, analogiškus Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka atvejus. Suinteresuoto asmens atstovų nuomone, pilietybės suteikimo išimties tvarka praktika taip pat galėtų būti traktuojama kaip vienas iš pilietybės suteikimo išimties tvarka kriterijų.

Suinteresuoto asmens atstovų manymu, Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ (pareiškėjo nurodyta apimtimi) atitiktis Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai yra vertintina ne tiek teisės normų atitiktis atžvilgiu, kiek objektyvių pilietybės suteikimo faktų ir aplinkybių atitiktis protingumo ir teisingumo kriterijaus požiūriu. Todėl, P. Griciūno ir E. Mušinskio nuomone, nustatant konkrečias pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov’ui aplinkybes, būtina išanalizuoti ir įvertinti ir kitus Respublikos Prezidento dekretus, kuriais panašiomis aplinkybėmis buvo išimties tvarka suteikta pilietybė, nes tik taip būtų galima susidaryti nuomonę apie tapačių ar panašių aplinkybių vertinimo praktiką; šio pilietybės suteikimo išimties tvarka akto negalima nagrinėti atskirai nuo kitų analogiškų aktų, nes reikia atsižvelgti į visą pilietybės suteikimo išimties tvarka kontekstą ir šioje srityje susiklosčiusią praktiką.

6. P. Griciūno ir E. Mušinskio teigimu, siekiant ištirti Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ (pareiškėjo nurodyta apimtimi) atitiktį Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai, reikėtų įvertinti konkrečias faktines pilietybės suteikimo šiam asmeniui aplinkybes: J. Borisov nuo 1962 m. su nedidelėmis pertraukomis gyvena Lietuvoje; nuo 1991 m. užsiima verslu; Lietuvoje sukūrė daugiau kaip 200 darbo vietų; apie 6 mln. litų skyrė labdarai; 2001 m. birželio 14 d. Respublikos Prezidento V. Adamkaus dekretu buvo apdovanotas Dariaus ir Girėno medaliu už nuopelnus Lietuvos aviacijos sportui.

Pasak suinteresuoto asmens atstovų, J. Borisov 2002 m. birželio mėn. Lietuvos Respublikos pilietybės neteko pagal Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 2 punktą (įgijus kitos valstybės pilietybę). Pilietybės esmę sudaro faktinis ir nuolatinis asmens ir valstybės teisinis ryšys, neribotas laiko ir erdvės atžvilgiu. J. Borisov’ui Lietuvos Respublikos pilietybės netekus pagal Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 2 punktą pasikeitė šio asmens teisinis ryšys su Lietuvos Respublika, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad, Pilietybės reikalų komisijos turimais duomenimis, jo faktinis ryšys su valstybe iš esmės nebuvo nutrūkęs.

Atsakydami į pareiškėjo atstovų teiginį, kad J. Borisov neturėjo jokių nuopelnų Lietuvos Respublikai tuo laikotarpiu, kai buvo netekęs Lietuvos Respublikos pilietybės, suinteresuoto asmens atstovai pažymėjo, jog Pilietybės įstatymo 16 straipsnis nenustato, kad asmenų, anksčiau buvusių Lietuvos Respublikos piliečiais ir nusipelnusių valstybei, nuopelnai netekus pilietybės yra vertinami vadovaujantis *tabula rasa* principu. Toks požiūris būtų nelogiškas ir vargu ar atitiktų jau aptartus teisingumo ir protingumo kriterijus, nes, asmeniui netekus Lietuvos Respublikos pilietybės, jo ekonominiai, socialiniai, kultūriniai, politiniai ar bet kokie kiti nuopelnai bei nauda valstybei neabejotinai išlieka. P. Griciūnas ir E. Mušinskis taip pat pažymėjo, kad Pilietybės įstatymas nenumato kokio nors minimalaus buvimo ne Lietuvos Respublikos piliečiu termino kaip sąlygos, ribojančios Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimą išimties tvarka.

Atsižvelgiant į tai, kad Pilietybės įstatymas nenustato jokių asmenų, siekiančių išimties tvarka įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę, vertinimo principų ar kriterijų arba kokio nors buvimo ne Lietuvos Respublikos piliečiu termino, taip pat į J. Borisov’o nuopelnus Lietuvos Respublikai,

suinteresuoto asmens manymu, Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama J. Borisov'ui, neprieštarauja Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai.

7. P. Griciūno ir E. Mušinskio teigimu, teisinio pagrindo neturi ir pareiškėjo atstovų teiginys, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama J. Borisov'ui, yra teisiškai ydinga ir prieštarauja Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies nuostatai. Suinteresuoto asmens atstovų nuomone, šis pareiškėjo atstovų teiginys grindžiamas argumentais, esą Pilietybės įstatymas nenumato Respublikos Prezidento teisės išimties tvarka grąžinti Lietuvos Respublikos pilietybę asmeniui, kuris yra netekęs Lietuvos Respublikos pilietybės Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 1 ir 3 dalyje numatytais pagrindais. P. Griciūnas ir E. Mušinskis nurodė, kad suteikiant Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov'ui buvo vadovaujama ne Pilietybės įstatymo 20 straipsniu, reglamentuojančiu Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo atvejus, o 16 straipsnio 1 dalimi, numatančia Respublikos Prezidento teisę nusipelnusiems Lietuvos Respublikai užsienio valstybių piliečiams suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka. Be to, Pilietybės įstatymo 20 straipsniu, reglamentuojančiu Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimą, vadovautis nebuvo galima ir dėl neįgyvendintų subjektyvių sąlygų. Suinteresuoto asmens atstovai pažymėjo, kad asmuo, pageidaujantis, jog jam Pilietybės įstatymo 20 straipsnio pagrindu būtų grąžinta Lietuvos Respublikos pilietybė, turi pats pateikti atitinkamą prašymą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo. Be to, prašymą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo pateikiantis asmuo kartu išreiškia sutikimą atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės. Taigi Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo pagrindu reikėtų laikyti tris pagrindines sąlygas: faktą, kad asmuo, pageidaujantis susigrąžinti Lietuvos Respublikos pilietybę, jau anksčiau turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę, bet jos neteko; suinteresuoto asmens prašymą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo; asmens, pageidaujančio susigrąžinti Lietuvos Respublikos pilietybę, sutikimą, kad, jam grąžinus Lietuvos Respublikos pilietybę, jis atsisakys turimos kitos valstybės pilietybės.

Tuo tarpu J. Borisov pateikė prašymą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka. Šio prašymo jokiū būdu negalima vertinti kaip J. Borisov'o siekimo susigrąžinti Lietuvos Respublikos pilietybę, kartu atsisakant turimos užsienio valstybės pilietybės. Šis J. Borisov'o prašymas turėjo būti ir buvo vertinamas ne kaip buvusio Lietuvos Respublikos piliečio prašymas susigrąžinti turėtą pilietybę, o kaip nusipelnusio Lietuvos Respublikai užsienio valstybės piliečio prašymas suteikti jam Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka. Todėl suteikiant J. Borisov'ui Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka buvo vertinamas ne J. Borisov'o turėtos Lietuvos Respublikos pilietybės faktas, o jo nuopelnai Lietuvos Respublikai. Todėl, suinteresuoto asmens atstovų nuomone, pareiškėjo atstovų teiginys, jog J. Borisov'ui turėjo būti taikoma ne pilietybės suteikimo, o pilietybės grąžinimo procedūra, neturi teisinio pagrindo.

VI

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro V. Bulovo, Lietuvos Respublikos teisingumo viceministro G. Švedo, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos sekretoriaus D. Jurgelevičiaus, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojo V. Barkausko, Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos vadovo A. Meškausko, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento generalinio direktoriaus pavaduotojo, l. e. p. generalinio direktoriaus A. Pociaus, Vilniaus miesto savivaldybės mero A. Zuoko, Lietuvos Respublikos Prezidento patarėjos teisės klausimais – Pilietybės reikalų komisijos pirmininkės O. Buišienės, Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus A. Gavėno, Vilniaus miesto savivaldybės Pilietybės reikalų komisijos pirmininko Ž. Terebeizos, Vilniaus miesto vyriausiojo policijos

komisariato 1-ojo policijos komisariato Pasų poskyrio vyresniosios inspektorės S. Balčiūnienės, Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės instituto direktoriaus prof. dr. S. Katuokos, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės ir administracinės teisės katedros doc. dr. E. Šileikio rašytiniai paaiškinimai bei kiti raštai, kuriuose pateikiama su byla susijusi informacija.

Taip pat buvo gauti Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl galimų grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui pirmininko A. Sakalo raštai su priedais, Lietuvos policijos generalinio komisaro V. Grigaravičiaus, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininkės V. Latvienės, Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro A. Kliunkos raštai.

VII

1. Konstitucinio Teismo posėdyje 2003 m. gruodžio 4 d. pareiškėjo – Seimo atstovai R. Šukys ir M. Girdauskas iš esmės pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus.

1. 1. R. Šukys taip pat papildomai paaiškino, kad Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje nėra reikalavimo, kad asmuo, kuriam galėtų būti išimties tvarka suteikta pilietybė, būtų ypač nusipelnęs Lietuvos Respublikai. Tačiau, jo nuomone, pagal Konstituciją nuopelnų vertinimo diskreciją riboja vienodas vertinimo kriterijų taikymas. R. Šukio manymu, Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje yra minimi užsienio valstybės piliečio arba asmens be pilietybės asmeniniai nuopelnai Lietuvos Respublikai. Pasak pareiškėjo atstovo, neaišku, kokie nuopelnai per tą trumpą laiką, kai J. Borisov nebuvo Lietuvos Respublikos pilietis, lėmė pilietybės suteikimą jam išimties tvarka. R. Šukys pabrėžė, kad iš bylos medžiagos matyti, jog tie nuopelnai yra įmonės (Lietuvos Respublikos juridinio asmens), o ne J. Borisov'o, turinčio Rusijos Federacijos pilietybę, nuopelnai. Kartu pareiškėjo atstovas pažymėjo, jog Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos patvirtintas įmonės suteiktos paramos, labdaros dydis akivaizdžiai neatitinka sumų, nurodytų J. Borisov'o prašyme išimties tvarka suteikti jam Lietuvos pilietybę ir Pilietybės reikalų komisijos dokumentuose. R. Šukio manymu, abejotina, ar labdaros ir paramos kriterijus, net jeigu tai būtų daroma iš asmeninių apmokestinamųjų dividendų ar atlyginimo, gali būti kriterijus vertinant asmens nuopelnus ir išimties tvarka suteikiant jam pilietybę. R. Šukio įsitikinimu, nuopelnais Lietuvos valstybei gali būti laikoma tik ta veikla, kurią užsienio valstybės pilietis atlieka garsindamas valstybės vardą, savo talentą, kūrybą, laiką, jėgas skirdamas tam tikrai sričiai, kai jis yra laisvas pasirinkti, daryti tai ar nedaryti, nesitikėdamas jokio pripažinimo.

R. Šukio įsitikinimu, vertinant Pilietybės įstatymą sistemiškai, kaip vientisą aktą, ir vertinant Konstituciją kaip vientisą ir tiesiogiai taikomą aktą, reikėtų įvertinti ir Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies atitiktį Konstitucijos 12 straipsnio 2 daliai bei 84 straipsnio 21 punktui. Pareiškėjo atstovo nuomone, Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies nuostata, įtvirtinanti dvigubos pilietybės principo išimtinumą, įstatymų leidėją įpareigoja nustatyti aiškius pagrindus, kuriems esant asmenys gali turėti dvigubą pilietybę, o Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktas įpareigoja nustatyti tvarką, pagal kurią pilietybė turėtų būti teikiama išimties tvarka.

R. Šukys pabrėžė ir tai, kad iš byloje esančios medžiagos matyti, jog vidaus reikalų ministras Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ pasirašė prieš jį pasirašant Respublikos Prezidentui. Suinteresuoto asmens atstovas nurodė, kad pagal Konstitucijos 85 straipsnį Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus, leidžia aktus-dekretus. Kad Respublikos Prezidento dekretai, nurodyti Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose, turėtų galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro. R. Šukio nuomone, Respublikos Prezidento dekreto kontrasignavimas yra jo galios patvirtinimas ir kartu atsakomybės prisiėmimas; kontrasignavimas gali įvykti tik po to, kai aktas-dekretas yra išleistas.

Kontrasignavimas nėra leidimas ar vizavimas. Priešlaikinis kontrasignavimas apriboja Respublikos Prezidento teisę leisti dekretus, nes tokiu atveju ministras iš anksto patvirtina, kad Respublikos Prezidentui leidžiama pasirašyti tik tokį aktą; jeigu Respublikos Prezidentas norėtų tą aktą teisėtai papildyti, pataisyti, jis to negalėtų padaryti, nes turėtų vėl kreiptis į ministrą. Kontrasignuodamas Respublikos Prezidento dekretą po to, kai jį jau yra pasirašęs Respublikos Prezidentas, Ministras Pirmininkas ar atitinkamas ministras turi pareigą patikrinti dekreto teisėtumą, nes jų konstitucinė funkcija yra teisinės galios suteikimas šiam aktui. Pasak pareiškėjo atstovo, tai, kad vidaus reikalų ministras Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ pasirašė prieš jį pasirašant Respublikos Prezidentui, prieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymui, pagal kurį Respublikos Prezidento dekretą Ministras Pirmininkas arba ministras pasirašo per 3 dienas po to, kai jį pasirašo Respublikos Prezidentas. R. Šukys pažymėjo, jog tai, kad vidaus reikalų ministras Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ pasirašė prieš jį pasirašant Respublikos Prezidentui, yra visiškai savarankiškas pagrindas ginčyti minėtą Respublikos Prezidento dekretą (to Seimas priimdamas nutarimą, kuriuo kreiptasi į Konstitucinį Teismą, nežinojo).

1. 2. M. Girdušas papildomai paaiškino, kad pagal Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą Respublikos Prezidentas turi teisę teikti pilietybę tik nepažeisdamas įstatymo nustatytos tvarkos. Pilietybės įstatymo 27 straipsnyje nustatyta, kad pilietybės klausimams preliminariai svarstyti Respublikos Prezidentas sudaro Pilietybės reikalų komisiją, kuri *inter alia* nagrinėja ir kitų valstybių piliečių prašymus suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę už nuopelnus Lietuvos valstybei ir teikia Respublikos Prezidentui pasiūlymus patenkinti prašymus. Tai reiškia, kad Respublikos Prezidentas neturi teisės suteikti pilietybę išimties tvarka, jeigu nėra minėtos komisijos vienokio ar kitokio sprendimo. M. Girdušo manymu, iš bylos medžiagos galima spręsti, kad J. Borisov'o atžvilgiu tokio teisėto sprendimo nebuvo; tai leidžia manyti, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ neatitinka ir Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkto bei Pilietybės įstatymo 27 straipsnio.

2. Konstitucinio Teismo posėdyje 2003 m. gruodžio 4 d. kalbėjęs suinteresuotas asmuo – Respublikos Prezidentas R. Paksas iš esmės pakartojo savo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus.

Kartu suinteresuotas asmuo – Respublikos Prezidentas R. Paksas pažymėjo, kad jo 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ vidaus reikalų ministro buvo kontrasignuotas prieš jį pasirašant Respublikos Prezidentui.

3. Konstitucinio Teismo posėdyje 2003 m. gruodžio 4 d. suinteresuoto asmens – Respublikos Prezidento atstovai advokatai G. Baublys, E. Rapolas ir K. Švirinas pareiškė sutinką su suinteresuoto asmens – Respublikos Prezidento atstovų P. Gričiūno ir E. Mušinskio rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytais argumentais.

3.1. Suinteresuoto asmens atstovas advokatas E. Rapolas taip pat papildomai paaiškino, kad J. Borisov, kaip asmuo, turėjo nuopelnų Lietuvai. E. Rapolo nuomone, nesvarbu, kada J. Borisov juos įgijo – ar būdamas Lietuvos Respublikos pilietis, ar ne. J. Borisov'ui netekus Lietuvos Respublikos pilietybės jo, kaip asmens, nuopelnai liko ir galėjo būti vertinami sprendžiant Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo jam išimties tvarka klausimą. Kadangi minėti J. Borisov'o nuopelnai niekur neišnyko, tai neturi būti akcentuojamas ir laikotarpis nuo 2003 m. kovo 18 d. iki balandžio 11 d., per kurį J. Borisov neva neįgijo ypatingų nuopelnų Lietuvai. Be to, netekęs Lietuvos Respublikos pilietybės, J. Borisov išlaikė visus ryšius su Lietuva: jis liko čia gyventi, čia turi savo darbo vietą, čia gyvena jo šeima, čia yra įsteigtos jo įmonės.

E. Rapolas taip pat teigė, kad jokiame įstatyme nėra nurodyta pareiga Respublikos Prezidento dekretu dėl pilietybės suteikimo išimties tvarka nurodyti asmens nuopelnus ir argumentus, dėl ko asmeniui suteikiama pilietybė. Nuopelnų klausimas yra fakto klausimas, ir teisė spręsti šį

klausimą priklauso Respublikos Prezidentui. Kai asmuo turi nuopelnų Lietuvos Respublikai, teisė spręsti, ar nuopelnai pakankami, kad būtų galima išimties tvarka suteikti pilietybę, ar ne, priklauso Respublikos Prezidentui. Kad nuopelnų Lietuvos Respublikai turi J. Borisov, patvirtina tiek jam suteiktas valstybės apdovanojimas, tiek J. Borisov'o teikta labdara.

Suinteresuoto asmens atstovas advokatas E. Rapolas pažymėjo ir tai, kad Respublikos Prezidentui nėra suteikta teisė atsisakyti nagrinėti prašymą dėl pilietybės suteikimo išimties tvarka. Respublikos Prezidentas neturi ir teisės pasirinkti kitą pilietybės suteikimo procedūrą, pavyzdžiui, pilietybės gražinimo procedūrą, kai asmuo prašo Lietuvos Respublikos pilietybę suteikti išimties tvarka. J. Borisov pateikė prašymą suteikti pilietybę išimties tvarka, todėl Respublikos Prezidentas buvo saistomas šio prašymo ir jis turėjo priimti sprendimą būtent dėl jo.

E. Rapolo nuomone, konstitucinio lygybės principo taikymą saisto objektyvūs vertinimo kriterijai: objektyviais požymiais besiskiriantys asmenys gali būti vertinami skirtingai. J. Borisov iš kitų asmenų išsiskyrė objektyviais požymiais: jis buvo apdovanotas Lietuvos Respublikos valstybės apdovanojimu, jis Lietuvos Respublikoje buvo išgyvenęs beveik 40 metų. Tai leido daryti išvadą, kad J. Borisov nebuvo teistas. Be to, visi duomenys apie asmenų teistumą yra kaupiami Vidaus reikalų ministerijoje, šios ministerijos atstovas dalyvavo Pilietybės reikalų komisijos posėdyje, šios ministerijos vadovas kontrasignavo Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“. Valstybės institucijos, kuri turi visus duomenis apie Lietuvos Respublikoje gyvenančių asmenų teistumą, atstovai turėjo galimybę prieš Respublikos Prezidentui pasirašant minėtą dekretą ir pateikti tuos duomenis, ir juos vertinti. Pilietybės reikalų komisija rekomendavo suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov'ui, Vidaus reikalų ministras Respublikos Prezidento dekretą kontrasignavo.

E. Rapolas pažymėjo ir tai, kad įstatyme nėra nustatyta Pilietybės reikalų komisijos pareiga kreiptis į Valstybės saugumo departamentą. Ar apie vieną ar kitą asmenį būtina gauti duomenų iš Valstybės saugumo departamento, sprendžia pati Pilietybės reikalų komisija. E. Rapolo teigimu, J. Borisov'ą apibūdinantys objektyvūs požymiai (valstybės apdovanojimas, gyvenimas Lietuvoje) Pilietybės reikalų komisijai leido nuspręsti, kad netikslinga kreiptis į Valstybės saugumo departamentą dėl duomenų apie J. Borisov'ą pateikimo. Tuo tarpu kiti asmenys, dėl kurių tuo metu buvo sprendžiama, ar suteikti jiems Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka – tai užsienio valstybėse gyvenantys asmenys. Vidaus reikalų ministerijos kompetencija pateikti informaciją apie tokių asmenų teistumą yra ribota – ji gali pateikti duomenis tik apie Lietuvos Respublikoje gyvenančių asmenų teistumą. E. Rapolo įsitikinimu, būtent dėl to ir buvo kreiptasi į Valstybės saugumo departamentą, kad būtų gauta informacija apie kitus asmenis. J. Borisov išsiskyrė iš šių asmenų, todėl tam, kad Pilietybės reikalų komisija priimtų sprendimą rekomenduoti suteikti jam Lietuvos Respublikos pilietybę, pakako Vidaus reikalų ministerijos ir Generalinės prokuratūros surinktų duomenų apie J. Borisov'ą. Kadangi buvo objektyvūs požymiai, pagal kuriuos visi šie asmenys galėjo būti vertinami skirtingai, E. Rapolas mano, kad lygybės įstatymui principas pažeistas nebuvo.

3.2. Suinteresuoto asmens atstovas advokatas G. Baublys papildomai paaiškino, kad visame pasaulyje (kaip ir Lietuvoje) įstatymai nustato mokesčių lengvatas juridiniams asmenims, teikiantiems labdarą ar paramą, todėl labdara ar parama dažniausiai teikiama per įvairius juridinius asmenis (fondus, įmones ir kt.). Tik retais atvejais fiziniai asmenys labdarą teikia patys. G. Baublys pažymėjo, kad juridinis asmuo yra tik tam tikra veiklos forma: be fizinių asmenų, kurie veikia per tą juridinį asmenį, juridinis asmuo apskritai neveiktų. G. Baublio įsitikinimu, garsiems rėmėjams arba pasaulinio masto kultūros filantropams nebūtų galima priekaištauti, kad jie teikė labdarą ne asmeniškai, o per savo fondus – atskirus juridinius asmenis. J. Borisov labdarą, paramą teikė per bendrovę „Avia Baltika“, kurios steigėjas ir administracijos vadovas jis yra. Didžiausia paramos dalis – du lėktuvai ir vienas oro balionas, taip pat kai kurių sporto renginių finansavimas. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų

ministerijos pažymyje neatsispindi tai, kas buvo nupirkta ir padovanota, o būtent tai yra didžiausia labdaros ir paramos dalis (apie 4 mln. litų).

G. Baublys taip pat pažymėjo, kad tą aplinkybę, jog vidaus reikalų ministras Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ pasirašė prieš jį pasirašant Respublikos Prezidentui, nulėmė susiformavusi praktika, pagrįsta institucijų pagarbos vienos kitai principu. G. Baublįo manymu, ši praktika neeliminuoja vidaus reikalų ministro pareigos patikrinti atitinkamas aplinkybes ir prisiimti atsakomybę už Respublikos Prezidento dekretą. Tačiau dėl institucijų tarpusavio sąveikos ir pagarbos valstybės vadovui susiformavo tokia praktika, kai vidaus reikalų ministras, patikrinęs ir įsitikinęs, kad viskas yra atlikta tinkamai, pirmas pasirašo Respublikos Prezidento dekretą – jį kontrasignuoja, o valstybės vadovas taip yra galutinai užtikrinamas, kad viskas yra patikrinta ir teisėta. G. Baublįo nuomone, kontrasignacijos momentas, laiko intervalas, pasirašymo eiliškumas šiame institute nėra svarbiausi. Svarbiausia yra valios išraiška – tai, kad ministras išreiškė valią ir kontrasignavo tokio turinio Respublikos Prezidento dekretą, taip prisiimdamas atsakomybę už jį.

G. Baublįo teigimu, dekreto kontrasignavimas nepanaikina valstybės vadovo moralinės ir politinės atsakomybės už priimtą dekretą, tačiau teisinė atsakomybė tenka Respublikos Prezidento dekretą pasirašiusiam ministrui. Tai yra normali valdžių sąveika. Suprantama, atsakomybė negali būti absoliuti, nes vidaus reikalų ministras neturi galimybės patikrinti kiekvieną Pilietybės reikalų komisijos dokumentą.

4. Konstitucinis Teismas posėdyje 2003 m. gruodžio 4 d. apklausė į posėdį šauktus liudytojus: Lietuvos policijos generalinį komisarą V. Grigaravičių, Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos direktorių G. Bagdoną, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministrą L. Linkevičių, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento generalinį direktorių M. Laurinkų, Pilietybės reikalų komisijos pirmininkę – Lietuvos Respublikos Prezidento patarėją teisės klausimais O. Buišienę, Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktorių A. Gavėną, Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus pavaduotoją J. Vidicką, Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos Pilietybės grupės vyriausiąją specialistę D. Jankauskienę, Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos vadovą A. Meškauską, Lietuvos Respublikos Seimo narį J. Bernatonių, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Pilietybės reikalų komisijos pirmininką Ž. Terebeizą, Vilniaus miesto 1-ojo policijos komisariato Pasų poskyrio vyresniąją inspektorių S. Balčiūniene, uždarnosios akcinės bendrovės „Restakas“ vadovą A. Drakšą, uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ prezidentą J. Borisov'ą. Apklausiant liudytoją J. Borisov'ą vertė vertėjas R. Dalidėnas.

VIII

Konstitucinis Teismas posėdyje 2003 m. gruodžio 10 d. apklausė į posėdį šauktus liudytojus: Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Pilietybės reikalų komisijos narį, Analizės ir strateginio planavimo skyriaus vyriausiąją specialistą E. Šimanauską, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Pilietybės reikalų komisijos sekretorę – Pilietybės poskyrio specialistę D. Gintautienę, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Pilietybės reikalų komisijos pirmininko pavaduotoją – Pilietybės poskyrio vedėją V. V. Rinkevičienę, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotoją V. Barkauską.

IX

1. Pradėjus bylą nagrinėti Konstitucinio Teismo posėdyje, buvo gauta suinteresuoto asmens – Respublikos Prezidento atstovų advokatų K. Švirino ir E. Rapolo pateikta papildoma medžiaga; suinteresuoto asmens – Respublikos Prezidento atstovų prašymu ji buvo pridėta prie bylos.

2. Pradėjus bylą nagrinėti Konstitucinio Teismo posėdyje taip pat buvo gauti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro V. Bulovo, Respublikos Prezidento patarėjos teisės klausimais – Pilietybės reikalų komisijos pirmininkės O. Buišienės, Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus A. Gavėno papildomi paaiškinimai. Jie prijungti prie bylos.

X

Konstitucinio Teismo posėdyje 2003 m. gruodžio 16 d. vyko teisminiai ginčai, kuriuose pareiškėjo – Seimo atstovai R. Šukys bei M. Girdauskas ir suinteresuoto asmens – Respublikos Prezidento atstovai advokatai G. Baublys, E. Rapolas ir K. Švirinas pateikė teisinį priešingos šalies atstovų argumentų vertinimą.

Konstitucinis Teismas

k o n s t a t u o j a:

I

1. Pareiškėjas – Seimas prašo ištirti, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama J. Borisovui, neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintam teisinės valstybės principui, Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 84 straipsnio 21 punktui, 82 straipsnio 1 daliai ir Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai.

2. Šioje byloje tyrimas bus atliekamas tik pareiškėjo nurodyta apimtimi.

II

1. Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams.

Konstitucijos 105 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad Konstitucinis Teismas taip pat nagrinėja, ar Konstitucijai ir įstatymams neprieštarauja Respublikos Prezidento aktai bei Vyriausybės aktai.

Konstitucijos 106 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad dėl Respublikos Prezidento aktų sutikimo su Konstitucija ir įstatymais į Konstitucinį Teismą turi teisę kreiptis ne mažiau kaip 1/5 visų Seimo narių ir teismai.

Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Konstitucijos 85 straipsnyje nustatyta, kad Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus, leidžia aktus-dekretus. Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalyje, 105 straipsnio 2 dalyje, 106 straipsnio 2 dalyje ir 107 straipsnio 1 dalyje vartojama formuluotė „Respublikos Prezidento aktai“ yra platesnė negu Konstitucijos 85 straipsnyje vartojama formuluotė „aktai-dekretai“, todėl Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją turi įgaliojimus tirti visų Respublikos Prezidento aktų atitikimą Konstitucijai ir įstatymams, kurie yra leidžiami Respublikos Prezidentui įgyvendinant jam, kaip valstybės vadovui, Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus, nepriklausomai nuo to, kaip šie aktai vadinami įstatymuose, nustatančiuose Respublikos Prezidento įgaliojimus.

3. Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstituciją negali būti tokių Seimo priimtų įstatymų, kurių Konstitucinis Teismas negalėtų tirti jų atitikties Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams

atžvilgiu; pagal Konstituciją negali būti tokių Seimo priimtų kitų teisės aktų, kurių Konstitucinis Teismas negalėtų tirti jų atitikties Konstitucijai, konstituciniams įstatymams ir įstatymams atžvilgiu; pagal Konstituciją negali būti tokių Respublikos Prezidento aktų, kurių Konstitucinis Teismas negalėtų tirti jų atitikties Konstitucijai, konstituciniams įstatymams ir įstatymams atžvilgiu; pagal Konstituciją negali būti tokių Vyriausybės aktų, kurių Konstitucinis Teismas negalėtų tirti jų atitikties Konstitucijai, konstituciniams įstatymams, įstatymams ir Seimo nutarimams dėl įstatymų įgyvendinimo atžvilgiu.

Konstitucinis Teismas 2000 m. balandžio 5 d. nutarime yra konstatavęs, kad pagal Konstitucijos 105 straipsnį Konstitucinis Teismas, esant Konstitucijos 106 straipsnyje nurodytų subjektų teisiniais motyvais grindžiamam kreipimuisi, turi įgaliojimus tirti ir privalo tirti bei priimti sprendimus, ar Konstitucijai neprieštarauja bet kuris įstatymas ar kitas Seimo priimtas aktas, taip pat ar Konstitucijai ir įstatymams neprieštarauja bet kuris Respublikos Prezidento aktas ar Vyriausybės aktas, nepriklausomai nuo to, ar teisės aktas yra (ar būtų) pažymėtas visiško slaptumo, slaptumo, konfidencialumo ar kokia nors kita žyma.

4. Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją turi įgaliojimus tirti Respublikos Prezidento aktų atitiktį Konstitucijai ir įstatymams nepriklausomai nuo to, ar šie aktai yra individualaus, ar norminio pobūdžio, ar jie yra vienkartinio (*ad hoc*) taikymo, ar nuolatinio galiojimo.

Jeigu Konstitucijoje ar įstatymuose yra numatyti atitinkami reikalavimai, kurių turi būti laikomasi (kurie turi būti įvykdyti) leidžiant atitinkamą Respublikos Prezidento aktą, Konstitucinis Teismas, sprenddamas, ar Respublikos Prezidento aktas neprieštarauja Konstitucijai ir įstatymams, turi tirti ir tai, ar tokių reikalavimų buvo laikomasi (ar jie buvo įvykdyti), nes nenustačius šių faktinių aplinkybių būtų neįmanoma iširti ir Respublikos Prezidento akto atitikties Konstitucijai ir įstatymams.

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją negali būti tokių Respublikos Prezidento aktų, išleistų įgyvendinant jam, kaip valstybės vadovui, Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus, kurių Konstitucinis Teismas negalėtų tirti.

III

1. Valstybė neegzistuoja be piliečių. Pilietybė yra valstybės atributas. Pilietybė nėra vien formali teisės kategorija, ji visada yra neatskiriama susijusi su tautos ir valstybės suvereniteto, nacionalinio identiteto, asmens teisių ir laisvių klausimais. Pilietybė paprastai yra suprantama kaip asmens ir valstybės nuolatinis teisinis ryšys.

Konstitucinis Teismas 1994 m. balandžio 13 d. nutarime pilietybę apibūdino taip: pilietybė yra nuolatinis asmens politinis, teisinis ryšys su konkrečia valstybe, grindžiamas abipusėmis teisėmis bei pareigomis ir iš jų išplaukiančiu savitarpio pasitikėjimu, ištikimybe bei gynyba.

Pažymėtina, kad pilietybės, kaip asmens ir valstybės teisinio ryšio, samprata yra įtvirtinta ir 1997 m. Europos konvencijoje dėl pilietybės (2 straipsnis).

2. Pilietybė yra nuolatinis, nepertraukiamas asmens ir valstybės teisinis ryšys. Pilietybė atsiranda tada, kai asmuo tampa piliečiu, ir tęsiasi tol, kol asmuo miršta ar netenka pilietybės. Piliečio teisinis ryšys su valstybe išlieka, kad ir kur pilietis būtų: ar valstybėje, kurios pilietis jis yra, ar už jos ribų, t. y. kurioje nors kitoje valstybėje, – piliečiui išvykus į kitą valstybę, jo teisinis ryšys su valstybe, kurios pilietis jis yra, nenutrūksta.

Būtent tai, kad piliečio ir valstybės teisinis ryšys yra nuolatinis (nepertraukiamas), leidžia atskirti šį ypatingą teisinį ryšį nuo teisinio ryšio, susidarancio tarp valstybės ir joje nuolat ar laikinai gyvenancio užsieniečio ar asmens be pilietybės: kai užsienietis ar asmuo be pilietybės išvyksta iš valstybės, jo teisinis ryšys su valstybe nutrūksta. Kai į kitą valstybę išvyksta pilietis, jo teisinis ryšys su valstybe, kurios pilietis jis yra, išlieka.

Pilietybė išreiškia asmens teisinę narystę valstybėje, atspindi asmens teisinę priklausomybę tautai, kaip į valstybę organizuotai bendruomenei (valstybinei bendruomenei).

3. Kiekviena valstybė formaliai apibrėžia, kurie asmenys yra jos piliečiai. Piliečių ir valstybės ryšys yra abipusis. Valstybės valdžia gali funkcionuoti tik tada, kai yra jos nuolatinė jurisdikcija šios valstybės gyventojams, kurių absoliuti dauguma paprastai yra tos valstybės piliečiai. Piliečiams teisinis ryšys su valstybe reikalingas tam, kad būtų garantuotos visos teisės ir laisvės, kurias turi tik piliečiai, kad asmuo turėtų valstybės globą tiek savo šalyje, tiek užsienyje.

Pažymėtina, kad pilietybei neturi įtakos, ar pilietis realiai naudojasi piliečio teisėmis ir pareigomis, ar jomis nesinaudoja, ar jis vykdo piliečio pareigas, ar jų nevykdo. Asmuo yra pilietis ir tada, kai atsisako naudotis piliečio teisėmis ar vykdyti piliečio pareigas. Pilietybės atžvilgiu toks atsisakymas yra niekinis.

4. Pilietybė yra ne bet koks asmens ir valstybės nuolatinis ryšys, o būtent teisinis. Pilietybės santykiai visada yra teisiniai, jų buvimas visada konstatuojamas teisine forma. Pilietybės klausimus gali spręsti tik valstybės institucijos, tai darydamos jos gali atlikti tik tokius veiksmus, kuriuos numato Konstitucija, įstatymai ir kiti teisės aktai. Pilietybės būseną gali būti pakeista tik esant teisės aktuose nustatytiems pagrindams ir tik šalims – piliečiui ir valstybei – atlikus tam tikrus teisinius veiksmus ir valstybės institucijai priėmus atitinkamą teisinį sprendimą. Pilietybės klausimais jokie asmenų ar asmens ir valstybės institucijos (jos pareigūno) susitarimai negalimi, o jeigu tokie susitarimai ir būtų sudaryti, pilietybės santykių jie negalėtų sukurti; jeigu tokie susitarimai būtų sudaryti, visada kiltų tokiomis aplinkybėmis išleisto teisės akto, kuriuo suteikiama pilietybė, konstitucingumo klausimas.

5. Pilietybė lemia asmens teisinį statusą, pilietybės turėjimas – tai prielaida turėti visas teises ir laisves, įtvirtintas Konstitucijoje ir įstatymuose, taip pat vykdyti nustatytas pareigas.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją kai kurias teises turi tik piliečiai: teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus (33 straipsnio 1 dalis); teisę pateikti sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją (147 straipsnio 1 dalis); teisę rinkti ir būti renkamam į Seimą (34 straipsnio 1 dalis, 56 straipsnis); teisę rinkti ir būti renkamam Respublikos Prezidentu (34 straipsnio 1 dalis, 56 straipsnis, 78 straipsnio 1 ir 2 dalys); teisę būti teisėjais (112 straipsnio 1 dalis); teisę stoti į valstybinę tarnybą (33 straipsnio 1 dalis); teisę reikalauti paskelbti referendumą (9 straipsnio 3 dalis); įstatymų leidybos iniciatyvos teisę (68 straipsnio 2 dalis). Konstitucija ir įstatymai nustato ir kai kurias kitas teises ir laisves, kurias turi tik Lietuvos Respublikos piliečiai. Pagal Konstituciją kai kurias pareigas taip pat turi tik Lietuvos Respublikos piliečiai: pareigą ginti Lietuvos valstybę nuo užsienio ginkluoto užpuolimo (Konstitucijos 139 straipsnio 1 dalis); pareigą atlikti karo ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą (Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalis).

Pažymėtina ir tai, kad Seimo 2002 m. rugsėjo 17 d. priimto Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog „Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas socialines ekonomines, politines ir asmenines teises bei laisves, kurias skelbia ir garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija ir įstatymai, taip pat Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys“. Šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad „Lietuvos Respublikos pilietis turi laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, vykdyti jų nustatytas pareigas, saugoti Lietuvos Respublikos interesus, padėti stiprinti jos galią ir autoritetą, būti jai ištikimas“.

6. Asmens ir valstybės nuolatinis teisinis ryšys, kurį išreiškia pilietybė, suponuoja valstybės pareigą ginti savo pilietį tiek šalyje, tiek už jos ribų: pagal Konstitucijos 13 straipsnio 1 dalį „Lietuvos valstybė globoja savo piliečius užsienyje“. Valstybė turi globoti savo piliečius užsienyje visais atvejais, neatsižvelgdama į tai, ar Lietuvos Respublikos pilietis pažeidė buvimo valstybės įstatymus, ar jų nepažeidė. Konstitucijoje taip pat yra įtvirtintas draudimas išduoti Lietuvos Respublikos pilietį kitai valstybei – Lietuvos Respublikos pilietis gali būti išduotas kitai valstybei tik tuo atveju, jeigu tai numato Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis (Konstitucijos 13 straipsnio 2 dalis). Tokia tarptautinė sutartis turi neprieštarauti Konstitucijai.

Iš Konstitucijos 32 straipsnio 1 dalies, pagal kurią pilietis gali laisvai kilnotis ir pasirinkti gyvenamąją vietą šalyje, taip pat iš Konstitucijos 32 straipsnio 3 dalies, kurioje nustatyta, jog

negalima drausti piliečiui grįžti į Lietuvą, darytina išvada, kad pagal Konstituciją Lietuvos Respublikos pilietis negali būti išsiųstas iš Lietuvos.

7. Konstitucijos 2 straipsnyje nustatyta: „Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai.“ Pagal Konstitucijos 4 straipsnį „aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus“. Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus“; pagal Konstitucijos 3 straipsnio 2 dalį „Tauta ir kiekvienas pilietis turi teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką“.

Iš šių bei kitų Konstitucijos nuostatų išplaukia, kad tik Lietuvos Respublikos piliečiai, t. y. valstybinė bendruomenė – pilietinė Tauta, turi teisę kurti Lietuvos valstybę, t. y. tik piliečiai turi teisę spręsti, kokia turi būti Lietuvos valstybė, nustatyti Lietuvos valstybės konstitucinę santvarką, valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų sąrangą, asmens ir valstybės teisinių santykių pagrindus, šalies ūkio sistemą ir pan. Įgyvendindami piliečių teises ir laisves, piliečiai dalyvauja vykdam Tautos suverenitetą.

8. Minėta, kad pilietybė išreiškia asmens ir valstybės nuolatinį teisinį ryšį. Pažymėtina, kad absoliuti dauguma asmenų yra piliečiai ne todėl, kad jie pareiškė norą būti tos valstybės piliečiais, bet todėl, kad jie yra susiję su ta valstybe tam tikru objektyviu ryšiu – tos valstybės piliečiai buvo jų tėvai (vienas iš tėvų). Pilietybės įgijimas gimstant (filiacija) yra pagrindinis pilietybės įgijimo būdas; įgyjant pilietybę gimstant yra užtikrinamas pilietybės tęstinumas, kartu ir valstybinės bendruomenės – pilietinės Tautos tęstinumas.

Pilietybę galima įgyti ir natūralizacijos būdu, t. y. pilietybė suteikiama asmeniui, kuris atitinka įstatymo nustatytas sąlygas. Tokios sąlygos paprastai yra reikalavimai nuolat gyventi valstybėje tam tikrą įstatyme nustatytą laiką, taip pat mokėti valstybinę kalbą. Šie reikalavimai grindžiami nuostata, kad įgyti pilietybę siekiantį asmenį ir valstybę dar iki pilietybės suteikimo turi sieti nuolatinis faktinis ryšys, kad nuolatinis gyvenimas valstybėje tam tikrą įstatyme nustatytą laiką bei valstybinės kalbos mokėjimas yra būtinos prielaidos užsieniečiui ar asmeniui be pilietybės integruotis į visuomenę, suvokti Tautos mentalitetą ir jos siekius, valstybės konstitucinę santvarką, susipažinti su Tautos ir valstybės istorija, kultūra, papročiais ir tradicijomis, pasirengti prisiimti atsakomybę už valstybės dabartį ir ateitį. Būtent dėl to užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, norinčiam įgyti pilietybę, nepakanka vien apsigyventi šalyje – tam būtina nuolat gyventi valstybėje ilgesnį laiką, kurį nustato įstatymas, mokėti valstybinę kalbą.

Taigi pilietybės įgijimas visada sietinas su asmens tam tikru objektyviu ryšiu su valstybe: šį ryšį dažniausiai lemia tai, kad piliečių vaikai gimdami tampa piliečiais (*jus sanguini*), kad (kai kuriose valstybėse) piliečiu laikomas asmuo, gimęs tos valstybės teritorijoje (*jus soli*), arba tai, kad užsieniečio arba asmens be pilietybės nuolatinis faktinis ryšys su valstybe – jeigu šis užsienietis arba asmuo be pilietybės atitinka įstatyme nustatytas sąlygas ir jam yra suteikiama pilietybė (natūralizacija) – tampa nuolatiniu teisiniu ryšiu su valstybe.

9. Valstybė, reguliuodama pilietybės santykius, turi diskreciją, kuri pripažįstama ir tarptautinėje teisėje. Tačiau tarptautinėje teisėje pabrėžiama ir tai, kad įstatymais ar sudarytomis tarptautinėmis sutartimis nustatytas pilietybės teisinis reguliavimas turi užtikrinti žmogaus teisės į pilietybę įgyvendinimą, turi atitikti tarptautines konvencijas, paprotinę tarptautinę teisę ir visuotinai pripažįstamus su pilietybe susijusius teisės principus.

Antai tarptautinėje teisėje yra įtvirtintas principas, kad kiekviena valstybė gali pati apibrėžti, kas yra jos piliečiai, nustatyti pilietybės įgijimo ir jos netekimo pagrindus. 1930 m. Konvencijos dėl kai kurių klausimų, susijusių su pilietybės įstatymų kolizija, 1 straipsnyje nustatyta: „Kiekviena valstybė savo įstatymu nustato, kas yra jos piliečiai. Šį įstatymą turi pripažinti kitos valstybės, jeigu jis atitinka tarptautines konvencijas, tarptautinį paprotį ir visuotinai pripažintus teisės principus, susijusius su pilietybe.“ 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės 3 straipsnyje nustatyta: „Kiekviena valstybė pagal savo teisę nustato, kas yra jos piliečiai. Kitos

valstybės šią teisę pripažįsta tiek, kiek ji atitinka čia taikomas tarptautines konvencijas, paprotinę tarptautinę teisę ir teisės principus, paprastai sietinus su pilietybe.“

IV

1. Lietuvos Respublikos pilietybės konstituciniai pagrindai yra įtvirtinti Konstitucijos 12 straipsnyje; Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkte yra nustatyta, kad pilietybę teikia Respublikos Prezidentas; pagal Konstitucijos 85 straipsnį Respublikos Prezidentas pilietybės teikimo klausimus sprendžia išleisdamas dekretus ir, kad Respublikos Prezidento dekretai dėl pilietybės suteikimo turėtų galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro.

2. Konstitucijos 12 straipsnyje nustatyta:

„Lietuvos Respublikos pilietybę įgyjama gimstant ir kitais įstatymo nustatytais pagrindais.

Išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis.

Pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką nustato įstatymas.“

Konstitucijos 12 straipsnio 1 dalyje yra nurodytas pagrindinis Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo būdas: Lietuvos Respublikos pilietybę įgyjama gimstant; šiame straipsnyje taip pat įtvirtinta nuostata, kad įstatymu gali būti nustatyti ir kiti pilietybės įgijimo pagrindai.

Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta nuostata, kad Lietuvos Respublikos pilietis kartu negali būti ir kitos valstybės pilietis. Taigi Konstitucijoje yra įtvirtintas dvigubos pilietybės draudimas, tačiau šis draudimas nėra absoliutus – pagal Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalį atskirais įstatymo numatytais atvejais Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės pilietis.

3. Konstitucijos 12 straipsnio 1 dalies nuostata, kad įstatymu gali būti nustatyti ir kiti pilietybės įgijimo pagrindai, bei šio straipsnio 3 dalies nuostata, kad pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką nustato įstatymas, reiškia, kad įstatymų leidėjui tenka pareiga išleisti įstatymą, nustatantį pilietybės įgijimo pagrindus ir reguliuojantį Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką.

Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo ir netekimo pagrindus, pilietybės klausimų sprendimo tvarką nustato, kitus pilietybės santykius reguliuoja Seimo 2002 m. rugsėjo 17 d. priimtas Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas (toliau – ir Pilietybės įstatymas), kuris įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1 d. (Pilietybės įstatymo 34 straipsnio 1 dalis).

4. Nustatydamas Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo pagrindus ir reguliuodamas pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką, įstatymų leidėjas turi diskreciją. Tačiau tai darydamas įstatymų leidėjas negali paneigti pilietybės instituto prigimties ir prasmės, jis turi paisyti konstitucinio reikalavimo, kad Lietuvos Respublikos pilietis kartu gali būti ir kitos valstybės piliečiu tik atskirais įstatymo nustatytais atvejais. Pabrėžtina, kad Konstitucijos 12 straipsnio nuostata, jog asmuo gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiu tik atskirais įstatymo nustatytais atvejais, reiškia, kad tokie įstatymo nustatyti atvejai gali būti tik labai reti (atskiri), kad dvigubos pilietybės atvejai turi būti ypač reti – išimtiniai, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį dvigubos pilietybės atvejai būtų ne ypač retos išimtys, bet paplitęs reiškinys. Pagal Konstituciją negalimas ir toks Pilietybės įstatymo nuostatų, įtvirtinančių galimybę tuo pat metu būti Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiu, plečiamasis aiškinimas, pagal kurį dviguba pilietybė būtų ne atskiros, ypač retos išimtys, bet paplitęs reiškinys.

5. Pagal Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą Lietuvos Respublikos pilietybę įstatymo nustatyta tvarka teikia Respublikos Prezidentas. Ši nuostata reiškia, kad Lietuvos Respublikos pilietybės negali teikti joks kitas subjektas, kad Respublikos Prezidentas, sprenddamas Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo klausimą, turi laikytis įstatymo nustatytų reikalavimų, kad Respublikos Prezidentui draudžiama suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę nesilaikant įstatymo nustatytų reikalavimų ir nustatytos tvarkos.

Pažymėtina, kad atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos Respublikos pilietybę išreiškia asmens teisinę narystę Lietuvos valstybėje ir atspindi jo teisinę priklausomybę valstybinei bendruomenei – pilietinei Tautai, Respublikos Prezidentas, sprenddamas, ar asmeniui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę, turi vadovautis Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

6. Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkto nuostata, kad Lietuvos Respublikos pilietybę yra teikiama įstatymo nustatyta tvarka, reiškia, kad Respublikos Prezidentas, sprenddamas Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo klausimą, turi laikytis įstatymo nustatytos tvarkos.

Pilietybės įstatymo 27 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybės klausimams preliminariai svarstyti Respublikos Prezidentas sudaro Pilietybės reikalų komisiją ir tvirtina pilietybės klausimų nagrinėjimo šioje komisijoje taisykles. Pagal Pilietybės įstatymo 27 straipsnio 4 dalį Pilietybės reikalų komisija teikia Respublikos Prezidentui pasiūlymus patenkinti prašymus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės, o atsisakiusi rekomenduoti suteikti pilietybę, pareiškėjui apie tai praneša raštu, nurodydama atsisakymo motyvus; 27 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad ši komisija nagrinėja prašymus suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnį ir teikia Respublikos Prezidentui pasiūlymus patenkinti prašymus.

Taigi pagal Pilietybės įstatymo 27 straipsnį Respublikos Prezidentas gali priimti sprendimus suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę tik tuo atveju, jeigu šis klausimas buvo preliminariai apsparstytas Respublikos Prezidento sudarytoje Pilietybės reikalų komisijoje ir yra šios komisijos pasiūlymas Respublikos Prezidentui dėl pateikto prašymo.

Pažymėtina, kad Pilietybės reikalų komisijos pasiūlymas Respublikos Prezidento nesaisto: pagal Konstituciją tik Respublikos Prezidentas turi įgaliojimus spręsti, ar suteikti asmeniui Lietuvos Respublikos pilietybę, taip pat ir išimties tvarka, todėl Respublikos Prezidentas gali nepaisyti Pilietybės reikalų komisijos pasiūlymo.

Pabrėžtina, kad Pilietybės įstatymo nustatytų reikalavimų ir šio įstatymo nustatytos pilietybės suteikimo tvarkos nesilaikymas suteikiant Lietuvos Respublikos pilietybę yra ne tik Pilietybės įstatymo pažeidimas, bet ir Konstitucijos 84 straipsnio 21 punkto pažeidimas.

7. Konstitucijos 85 straipsnyje nustatyta: „Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus, leidžia aktus-dekretus. Kad Respublikos Prezidento dekretai, nurodyti Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose, turėtų galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro. Atsakomybė už tokį dekretą tenka jį pasirašiusiam Ministrui Pirmininkui arba ministrui.“

8. Respublikos Prezidento dekretai, nurodyti Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose, yra leidžiami šiais klausimais:

1) Respublikos Prezidentas Vyriausybės teikimu skiria ir atšaukia Lietuvos Respublikos diplomatinis atstovus užsienio valstybėse ir prie tarptautinių organizacijų; teikia aukščiausius diplomatinis rangus ir specialius vardus (Konstitucijos 84 straipsnio 3 punktas);

2) Respublikos Prezidentas suteikia aukščiausius karinius laipsnius (Konstitucijos 84 straipsnio 15 punktas);

3) Respublikos Prezidentas įstatymo nustatyta tvarka ir atvejais skelbia nepaprastą padėtį (Konstitucijos 84 straipsnio 17 punktas);

4) Respublikos Prezidentas įstatymo nustatyta tvarka teikia Lietuvos Respublikos pilietybę (Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktas).

9. Konstitucijos 85 straipsnio nuostatos „kad Respublikos Prezidento dekretai turėtų galią“ formuluotė „Respublikos Prezidento dekretai“ reiškia, kad Respublikos Prezidento dekretas, kaip teisės aktas, atsiranda tik tada, kai jis yra Respublikos Prezidento pasirašytas. Kol Respublikos Prezidentas nėra to padaręs, nėra teisinio pagrindo konstatuoti, kad Respublikos Prezidentas yra išleidęs dekretą. Kol dokumentas, turintis Respublikos Prezidento dekreto pavadinimą, nėra Respublikos Prezidento pasirašytas, šis dokumentas yra tik Respublikos Prezidento dekreto projektas, bet ne pats dekretas. Pažymėtina, jog Konstitucijoje nėra numatyta, kad Respublikos Prezidento dekretų projektus prieš juos pasirašant Respublikos Prezidentui galėtų ar turėtų pasirašyti Ministras Pirmininkas ar kuris nors ministras. Jeigu įstatymais ar kitais teisės aktais

būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį Respublikos Prezidento dekretų projektus prieš juos pasirašant Respublikos Prezidentui turėtų pasirašyti Ministras Pirmininkas ar ministras, tokį teisinį reguliavimą nustatantys teisės aktai prieštarautų Konstitucijai.

Taigi pagal Konstitucijos 85 straipsnį Ministras Pirmininkas arba atitinkamas ministras pasirašo Respublikos Prezidento dekretus, t. y. dekreto pavadinimą turintį Respublikos Prezidento išleistą teisės aktą, kurį Respublikos Prezidentas jau yra pasirašęs.

10. Konstitucijos 85 straipsnio nuostata „kad Respublikos Prezidento dekretai <...> turėtų galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro“ reiškia, kad tol, kol Respublikos Prezidento dekretas nėra pasirašytas Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro, toks dekretas negali įsigaliooti, taigi negali sukelti jokių teisinių padarinių.

Vadinasi, nurodytoje Konstitucijos 85 straipsnio nuostatoje yra įtvirtinta papildoma sąlyga, kuriai esant Respublikos Prezidento dekretai, nurodyti Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose, gali sukelti teisinius padarinius: tokie dekretai privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro. Teisės teorijoje toks pasirašymas vadinamas kontrasingnavimu.

Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kokios valstybės institucijos vykdo valstybės valdžią, yra nurodyta ir tai, kad valstybės valdžią vykdo „Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė“. Pagal Konstituciją Respublikos Prezidentas yra vykdomosios valdžios dalis (Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas). Konstitucijos 84 straipsnyje, taip pat kituose Konstitucijos straipsniuose yra įtvirtinti įvairūs Respublikos Prezidento įgaliojimai, kuriuos vykdydamas Respublikos Prezidentas leidžia dekretus. Dauguma Respublikos Prezidento leidžiamų dekretų pagal Konstituciją nėra pasirašomi Ministro Pirmininko arba ministro – pagal Konstituciją Ministras Pirmininkas arba atitinkamas ministras pasirašo tik tuos dekretus, kurie nurodyti Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose. Toks konstitucinis reguliavimas reiškia, kad Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose nurodyti Respublikos Prezidento įgaliojimai yra laikomi ypač svarbia vykdomosios valdžios sritimi ir kad pagal Konstituciją Respublikos Prezidentas negali vienasmeniškai be atitinkamo Vyriausybės nario pritarimo vykdyti minėtų įgaliojimų. Toks konstitucinis reguliavimas atspindi „stabdžių ir atsvarų“ sistemos įtvirtinimą įgyvendinant vykdomąją valdžią.

11. Atskleidžiant Konstitucijos 85 straipsnio nuostatos „kad Respublikos Prezidento dekretai, nurodyti Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose turėtų galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro“ turinį pažymėtina, kad nurodytos nuostatos negalima aiškinti izoliuotai nuo kitos šiame straipsnyje įtvirtintos nuostatos – nuo nuostatos „atsakomybė už tokį dekretą tenka jį pasirašiusiam Ministrui Pirmininkui arba ministrui“.

Atsižvelgiant į tai, kad atsakomybė už Respublikos Prezidento dekretus, nurodytus Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose, tenka juos pasirašiusiam Ministrui Pirmininkui ar ministrui, darytina išvada, kad pagal Konstitucijos 85 straipsnį Ministras Pirmininkas ar ministras turi teisę ir pareigą spręsti, ar pasirašyti Respublikos Prezidento dekretą, ar jo nepasirašyti. Ministras Pirmininkas ar ministras neturi pareigos pasirašyti tokį dekretą, kuris išleistas nepaisant Konstitucijos ar nesilaikant atitinkamuose įstatymuose nustatytos tvarkos, kitų nustatytų reikalavimų, nes priešingu atveju Ministrui Pirmininkui arba ministrui tektų atsakomybė už veiksmus, kuriuos jis privalėtų atlikti neturėdamas pasirinkimo, t. y. nepriklausomai nuo savo valios. Demokratinėje teisinėje valstybėje tokio teisinio reguliavimo negali būti, nes tai nesiderintų su teisinės valstybės ir teisingumo principais, kuriais yra grindžiama ir pati Lietuvos Konstitucija, ir visa Lietuvos teisės sistema.

12. Iš Konstitucijos 85 straipsnyje įtvirtintos Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro teisės ir pareigos spręsti, ar pasirašyti Respublikos Prezidento dekretus, nurodytus Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose, ar jų nepasirašyti, Ministrui Pirmininkui arba atitinkamam ministrui tenka pareiga prieš pasirašant atitinkamą Respublikos Prezidento dekretą įsitikinti, ar šis Respublikos Prezidento dekretas yra išleistas paisant Konstitucijos ir laikantis atitinkamuose

įstatymuose nustatytos tvarkos, kitų nustatytų reikalavimų. Būtent dėl to, kad Ministras Pirmininkas arba atitinkamas ministras turi minėtą pareigą, atsakomybę už tokį Respublikos Prezidento dekretą pagal Konstitucijos 85 straipsnį tenka jį pasirašiusiam Ministrui Pirmininkui arba atitinkamam ministrui.

13. Taigi Konstitucijos 85 straipsnyje nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį Respublikos Prezidento dekretai, nurodyti Konstitucijos 85 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose, kad įgytą galią, privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro, įtvirtina Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro teisę ir pareigą dalyvauti įgyvendinant Respublikos Prezidento įgaliojimus, nurodytus Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose, taip pat Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro teisę ir pareigą neleisti įsigalioti tokiam Respublikos Prezidento dekretui, kuris išleistas nepaisant Konstitucijos ar įstatymų nustatytų reikalavimų bei nustatytos tvarkos. Tai yra atsvara Respublikos Prezidento sprendimams, jeigu jais būtų nepaisoma Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintų reikalavimų, būtų piktnaudžiaujama Respublikos Prezidento įgaliojimais, jam nustatytais Konstitucijoje ir įstatymuose. Kita vertus, tai, kad atsakomybę už Respublikos Prezidento dekretą tenka ne pačiam Respublikos Prezidentui, o Ministrui Pirmininkui arba atitinkamam ministrui, yra grindžiama nuostata, kad Respublikos Prezidentas, kol eina savo pareigas, nėra atsakingas už savo sprendimus, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje tiesiogiai numatytus atvejus, t. y. už tuos sprendimus, kuriais Respublikos Prezidentas šurkščiau pažeidžia Konstituciją, sulaužo priesaiką, padaro nusikaltimą. Tokiais atvejais yra sprendžiamas Respublikos Prezidento konstitucinės atsakomybės klausimas (Konstitucijos 74 straipsnis).

14. Konstitucijos 85 straipsnio nuostata „kad Respublikos Prezidento dekretai <...> turėtų galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro“ suponuoja ir tai, kad įstatymu turi būti nustatyta, kuriuos Respublikos Prezidento dekretus pasirašo Ministras Pirmininkas, o kuriuos – atitinkamas ministras.

Minėta, kad pagal Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą ir 85 straipsnį Respublikos Prezidentas Lietuvos Respublikos pilietybę suteikia išleisdamas dekretą. Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymo 16 straipsnio 5 punkte nustatyta, kad Respublikos Prezidento dekretus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės teikimo taip pat pasirašo vidaus reikalų ministras. Pagal Vyriausybės įstatymo 19 straipsnį ministras Respublikos Prezidento dekretus pasirašo ne vėliau kaip per 3 dienas.

Pažymėtina, kad iš Konstitucijos 85 straipsnyje įtvirtinto teisinio reguliavimo vidaus reikalų ministrui prieš pasirašant Respublikos Prezidento dekretą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo, taip pat ir dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka, kyla pareiga įsitikinti, ar Respublikos Prezidento dekretas yra išleistas paisant Konstitucijos ir vadovaujantis Pilietybės įstatyme nustatytais pilietybės įgijimo pagrindais, taip pat laikantis Pilietybės įstatyme nustatytos pilietybės suteikimo tvarkos. Pagal Konstitucijos 85 straipsnį atsakomybę už tokį Respublikos Prezidento dekretą tenka jį pasirašiusiam vidaus reikalų ministrui.

15. Atskleidžiant Konstitucijos 85 straipsnio nuostatos „atsakomybę už tokį dekretą tenka jį pasirašiusiam Ministrui Pirmininkui arba ministrui“ turinį pažymėtina, kad ši nuostata negali būti aiškinama atsietai nuo Konstitucijos 86 ir 74 straipsnių.

Konstitucijos 86 straipsnyje nustatyta:

„Respublikos Prezidento asmuo neliečiamas: kol eina savo pareigas, jis negali būti suimtas, patrauktas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn.

Respublikos Prezidentas gali būti prieš laiką pašalintas iš pareigų tik šurkščiau pažeidęs Konstituciją arba sulaužęs priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas. Respublikos Prezidento pašalinimo iš pareigų klausimą sprendžia Seimas apkaltos proceso tvarka.“

Pagal Konstitucijos 74 straipsnį Respublikos Prezidentas, šurkščiau pažeidęs Konstituciją arba sulaužęs priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, gali būti pašalintas iš užimamų pareigų apkaltos proceso tvarka.

Atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstitucijos 86 ir 74 straipsnius Respublikos Prezidentas už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą arba priesaikos sulaužymą, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, gali būti patrauktas konstitucinėn atsakomybėn – pašalintas iš pareigų apkaltos proceso tvarka, darytina išvada, kad Konstitucijos 85 straipsnio nuostata „atsakomybė už tokį dekretą tenka jį pasirašiusiam Ministrui Pirmininkui arba ministrui“ negali būti aiškinama kaip nustatanti, kad Respublikos Prezidentas visais atvejais nėra atsakingas už savo išleistus Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose nurodytus dekretus, kuriuos pasirašė Ministras Pirmininkas arba ministras.

Sistemiškai aiškinant Konstitucijos 85, 86 ir 74 straipsnius darytina išvada, kad atsakomybė už tokį Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose nurodytą dekretą, kuriuo šiurkščiai pažeidžiama Konstitucija arba sulaužoma priesaika, arba padaromas nusikaltimas, tenka ne tik tokį dekretą kontrasignavusiam Ministrui Pirmininkui arba ministrui, bet ir tokį dekretą išleidusiam Respublikos Prezidentui.

Kartu pažymėtina, jog vien tai, kad Respublikos Prezidento dekretas yra pripažįstamas prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymui, savaime nereiškia, kad išleidęs dekretą, pripažintą prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymui, Respublikos Prezidentas šiurkščiai pažeidė Konstituciją arba sulaužė priesaiką, arba padarė nusikaltimą. Sprendžiant, ar išleidęs Konstitucijai ar įstatymui prieštaraujantį dekretą Respublikos Prezidentas šiurkščiai pažeidė Konstituciją arba sulaužė priesaiką, arba padarė nusikaltimą, būtina įvertinti ne tik Respublikos Prezidento dekreto turinį, bet ir tai, ar išleidžiant šį Respublikos Prezidento dekretą buvo įvykdyti Konstitucijoje ir atitinkamuose įstatymuose nustatyti reikalavimai, ar buvo laikomasi nustatytos tvarkos, taip pat būtina įvertinti kitas faktines tokio dekreto išleidimo aplinkybes.

16. Pažymėtina, kad visi Respublikos Prezidento dekretai, taip pat ir dėl pilietybės suteikimo, yra poįstatyminiai teisės aktai. Pagal Konstituciją Respublikos Prezidento dekretas dėl pilietybės suteikimo, kaip ir kiekvienas kitas poįstatyminis teisės aktas, negali prieštarauti Konstitucijai, konstituciniams įstatymams, įstatymams.

V

1. Asmenys, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai, yra nurodyti Pilietybės įstatymo 1 straipsnyje, kuriame nustatyta:

„Lietuvos Respublikos piliečiai yra:

1) asmenys, iki 1940 m. birželio 15 d. turėję Lietuvos pilietybę, jų vaikai, vaikaičiai ir provaikaičiai (jeigu šie asmenys, jų vaikai, vaikaičiai ar provaikaičiai nerepatrijavo);

2) asmenys, 1919 m. sausio 9 d.–1940 m. birželio 15 d. nuolat gyvenę dabartinėje Lietuvos Respublikos teritorijoje, taip pat jų vaikai, vaikaičiai ir provaikaičiai, jeigu jie Pilietybės įstatymo įsigaliojimo dieną nuolat gyveno ir šiuo metu gyvena Lietuvos Respublikos teritorijoje ir nėra kitos valstybės piliečiai;

3) lietuvių kilmės asmenys, jeigu jie nėra kitos valstybės piliečiai. Lietuvių kilmės asmeniui laikomas asmuo, kurio tėvai ar seneliai arba vienas iš tėvų ar senelių yra ar buvo lietuviai ir pats asmuo pripažįsta save lietuviu;

4) asmenys, iki 1991 m. lapkričio 4 d. įgiję Lietuvos Respublikos pilietybę pagal 1989 m. lapkričio 3 d. priimtą Pilietybės įstatymą;

5) kiti asmenys, kurie Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo pagal 1991 m. gruodžio 5 d. priimtą Pilietybės įstatymą.“

2. Minėta, kad pagal Konstitucijos 12 straipsnį Lietuvos Respublikos pilietybė įgyjama gimstant ir kitais įstatymo nustatytais pagrindais.

Pilietybės įstatymo 7 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė įgyjama: 1) gimus; 2) įgyvendinus teisę į Lietuvos Respublikos pilietybę; 3) suteikus Lietuvos Respublikos pilietybę (natūralizacija); 4) optavimo būdu ar kitais Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių numatytais pagrindais; 5) kitais šio įstatymo numatytais pagrindais.

3. Vienas iš Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo pagrindų yra numatytas Pilietybės įstatymo 16 straipsnyje:

„1. Respublikos Prezidentas, vadovaudamasis šiuo Įstatymu, gali suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę nusipelnusiems Lietuvos Respublikai užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės išimties tvarka netaikant jiems šio Įstatymo 12 straipsnyje numatytų pilietybės suteikimo sąlygų.

2. Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas išimties tvarka savaime nesukelia teisinių pasekmių pilietybę įgijusio asmens šeimos nariams.“

Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintos šios nuostatos: 1) Respublikos Prezidentas turi teisę suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, t. y. netaikant asmeniui Pilietybės įstatymo 12 straipsnyje nustatytų bendrų pilietybės suteikimo (natūralizacijos) sąlygų; 2) Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka gali būti suteikta užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės; 3) Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka gali būti suteikta tik tokiam užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, kuris turi nuopelną Lietuvos Respublikai; 4) Respublikos Prezidentas turi teisę spręsti, ar suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, ar jos nesuteikti; net jeigu užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės turi nuopelną Lietuvos Respublikai, Respublikos Prezidentas neturi pareigos suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės; 5) Respublikos Prezidentas, teikdamas Lietuvos Respublikos pilietybę užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, kuris turi nuopelną Lietuvos Respublikai, turi vadovautis Pilietybės įstatymu.

4. Pažymėtina, kad nei Konstitucijoje, nei Pilietybės įstatyme nėra nustatyta, kas laikytina nuopelnais Lietuvos valstybei. Pagal galiojančią teisinį reguliavimą tai, ar užsienio valstybės pilietis arba asmuo be pilietybės yra nusipelnęs Lietuvos valstybei, sprendžia tik Respublikos Prezidentas.

5. Pagal Konstitucijos 77 straipsnio 2 dalį Respublikos Prezidentas daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų. Taigi sprenddamas, ar suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, Respublikos Prezidentas yra saistomas Konstitucijos ir Pilietybės įstatymo: Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka gali būti suteikiama tik tokiam užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, kuris turi nuopelną Lietuvos Respublikai (Pilietybės įstatymo 16 straipsnis), ir tik laikantis įstatymo nustatytos pilietybės suteikimo tvarkos (Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą).

6. Pažymėtina, kad Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies formuluotė „nusipelnusiems Lietuvos Respublikai užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės“ reiškia, kad užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės, kuris prašo suteikti jam Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, turi turėti nuopelną ne bet kokiam subjektui, bet būtent pačiai Lietuvos valstybei.

Konstitucinėje teisėje visuotinai pripažįstama, kad valstybė yra visos visuomenės politinė organizacija, kurios valdžia apima visą valstybės teritoriją ir kuri yra skirta žmogaus teisėms ir laisvėms užtikrinti, viešajam interesui garantuoti. Sprendžiant, ar užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės yra nusipelnęs Lietuvos valstybei, atsižvelgtina į tai, kad pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį nuopelnai valstybei yra būtina sąlyga, kad atsirastų ne bet koks, o ypatingas asmens ir valstybės ryšys, t. y. nuolatinis asmens ir valstybės teisinis ryšys, asmens narystė Tautoje ir valstybėje, kuriuos išreiškia pilietybė, todėl Pilietybės įstatymo prasme asmuo turi būti nusipelnęs ne bet kuriam subjektui, bet pačiai Lietuvos valstybei; taigi iš esmės asmuo turi būti nusipelnęs Lietuvos valstybinei bendruomenei – pilietinei Tautai, kuri pagal Konstituciją turi suverenias galias ir yra Lietuvos valstybės kūrėja ir kurios nariu tas užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės siekia tapti.

7. Nagrinėjamos bylos kontekste pabrėžtina, kad užsienio valstybės piliečio ar asmens be pilietybės finansinė, materialinė ar kitokia parama, suteikta kuriam nors Lietuvos Respublikos piliečiui ar jų grupei, valstybės pareigūnui, kuriai nors įmonei, įstaigai ar organizacijai gali būti

laikoma tik to užsienio valstybės piliečio ar asmens be pilietybės pagalba tam Lietuvos Respublikos piliečiui ar jų grupei, valstybės pareigūnui, atitinkamai įmonei, įstaigai ar organizacijai, bet ji nelaikytina nuopelnais Pilietybės įstatymo 16 straipsnyje nurodytam subjektui, t. y. ji nelaikytina nuopelnais Lietuvos Respublikai.

Pažymėtina ir tai, kad Pilietybės įstatymo prasme užsienio valstybės piliečio ar asmens be pilietybės nuopelnai Lietuvos valstybei apskritai negali būti matuojami vien tuo, kokio dydžio pinigų sumą ar kokio dydžio materialinę bei kitokią paramą užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės skyrė kuriam nors Lietuvos Respublikos piliečiui ar jų grupei, valstybės pareigūnui, kuriai nors įmonei, įstaigai ar organizacijai ar net pačiai Lietuvos valstybei. Nei iš Konstitucijos, nei iš Pilietybės įstatymo, nei iš kitų įstatymų neišplaukia, kad Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti įgyjama už kam nors suteiktą finansinę, materialią ar kitokią paramą, taigi nusiperkama. Pilietybės santykių atsiradimo kontekste nuopelnai valstybei negali būti matuojami vien kuriam nors subjektui perduotais (paaukotais) pinigais ar kitokia parama. Pilietybės įstatymo prasme nuopelnais Lietuvos Respublikai laikytina tik tokia asmens veikla, kuria asmuo ypač reikšmingai prisideda prie Lietuvos valstybingumo stiprinimo, Lietuvos galios ir jos autoriteto tarptautinėje bendruomenėje didinimo, kai akivaizdu, jog asmuo jau yra integravęsis į Lietuvos visuomenę. Tik tokiais atvejais gali atsirasti prielaidos svarstyti ir spręsti, ar užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės yra nusipelnęs Lietuvos Respublikai, kaip to reikalauja Pilietybės įstatymas.

8. Konstitucinis Teismas pažymi, kad įstatymais ar kitais teisės aktais negali būti nustatytas koks nors baigtinis nuopelnų Lietuvos valstybei, kuriems esant užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės išimties tvarka gali būti suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė, sąrašas: kaip minėta, tai, ar užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės turi nuopelnų Lietuvos valstybei, pagal galiojantį teisinį reguliavimą sprendžia tik Respublikos Prezidentas. Tačiau tai sprenddamas Respublikos Prezidentas negali nepaisyti Pilietybės įstatyme nustatyto reikalavimo, jog užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės turi turėti nuopelnų ne bet kuriam subjektui, bet būtent pačiai Lietuvos valstybei. Asmens, prašančio suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, nuopelnai Lietuvos valstybei turi būti tokie ir taip pagrįsti, kad dėl jų buvimo nekiltų abejonių.

9. Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje vartojama formuluotė „nusipelnusiems Lietuvos Respublikai užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės“ reiškia ir tai, kad nuopelnų Lietuvos valstybei turi turėti ne bet koks asmuo, o būtent užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės. Taigi sprendžiant, ar užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės turi nuopelnų Lietuvos Respublikai, pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį turi būti vertinama tik ta jo pačiai Lietuvos valstybei ypač reikšminga veikla, kurią jis padarė būdamas užsienio valstybės piliečiu ar asmeniu be pilietybės.

Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies negalima aiškinti kaip leidžiančios užsienio valstybės piliečių ar asmenų be pilietybės nuopelnais Lietuvos Respublikai laikyti tokius nuopelnus, kuriuos šie asmenys Lietuvos valstybei turėjo būdami ne užsienio valstybės piliečiais ar asmenimis be pilietybės, bet anksčiau būdami Lietuvos Respublikos piliečiais. Už nuopelnus Lietuvos valstybei Lietuvos Respublikos piliečiams gali būti skiriami Lietuvos valstybės apdovanojimai (ordinai, medaliai ar kiti pasižymėjimo ženklai), tačiau Lietuvos Respublikos piliečių ankstesni nuopelnai Lietuvos valstybei, jiems atsisakius Lietuvos Respublikos pilietybės ar jos kitaip netekus, negali tapti užsienio valstybės piliečio ar asmens be pilietybės nuopelnais Lietuvos Respublikai, kuriems esant jiems išimties tvarka galėtų būti teikiama Lietuvos Respublikos pilietybė. Kitoks Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies aiškinimas reikštų, kad ta pati veikla, kuri yra Lietuvos Respublikos piliečio nuopelnai Lietuvos valstybei ir už kurią Lietuvos Respublikos piliečiui gali būti skiriami valstybės apdovanojimai, kartu yra ir užsienio valstybės piliečio ar asmens be pilietybės nuopelnai Lietuvos valstybei, už kurią – jeigu Lietuvos Respublikos pilietis netektų Lietuvos Respublikos pilietybės ir taptų užsienio valstybės piliečiu ar asmeniu be pilietybės – jam gali būti suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka. Akivaizdu, kad toks Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies aiškinimas

būtų teisiškai visiškai nepagrįstas vien dėl to, kad Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas išimties tvarka užsienio piliečiui ar asmeniui be pilietybės nėra ir negali būti valstybės apdovanojimas.

10. Minėta, kad pilietybė yra asmens ir valstybės nuolatinis teisinis ryšys, kad pilietybė gali būti suteikiama tiems asmenims, kurie atitinka įstatyme nustatytas sąlygas.

Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo bendros sąlygos yra nustatytos Pilietybės įstatymo 12 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikta asmeniui, pateikusiam prašymą, jeigu jis sutinka prisiekti Lietuvos Respublikai ir atitinka šias sąlygas: 1) išlaikė valstybinės kalbos egzaminą; 2) nuolat gyvena Lietuvos Respublikos teritorijoje pastaruosius dešimt metų; 3) turi legalų pragyvenimo šaltinį Lietuvos Respublikos teritorijoje; 4) išlaikė Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminą; 5) yra asmuo be pilietybės arba yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios įstatymus Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo atveju prarandama tos valstybės pilietybė, ir raštu praneša apie savo sprendimą atsakyti turimos kitos valstybės pilietybės, kai jam bus suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė.

11. Viena iš Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo sąlygų yra reikalavimas nuolat gyventi Lietuvoje pastaruosius dešimt metų. Nors Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad suteikiant Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka yra netaikomos Pilietybės įstatymo 12 straipsnyje nustatytos sąlygos (viena iš tokių sąlygų, kaip minėta, yra reikalavimas nuolat gyventi Lietuvoje pastaruosius dešimt metų), tačiau Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies negalima aiškinti kaip leidžiančios suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka tokiam užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, kuris turi nuopelnų Lietuvai, tačiau nėra susijęs su Lietuvos valstybe nuolatiniais faktiniais ryšiais, nėra integravęsis į Lietuvos visuomenę. Kitoks Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies aiškinimas paneigtų pačią Lietuvos Respublikos pilietybės prigimtį ir esmę: užsienio valstybės piliečio ar asmens be pilietybės nuolatinis teisinis ryšys su Lietuvos valstybe gali atsirasti tik iš prieš tai atitinkamą įstatymo nustatytą laiką buvusio ir tebesitęsiančio užsienio valstybės piliečio ar asmens be pilietybės nuolatinio faktinio ryšio su Lietuvos valstybe. Užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės, kurie yra nusipelnę Lietuvai, bet nėra susiję su Lietuvos valstybe nuolatiniais faktiniais ryšiais, nėra integravęsi į Lietuvos visuomenę, gali būti skiriami Lietuvos valstybės apdovanojimai (ordinai, medaliai, kiti pasižymėjimo ženklai). Minėta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė nėra ir negali būti valstybės apdovanojimas. Todėl jeigu užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės, nusipelnęs Lietuvai, nėra susijęs su Lietuvos valstybe nuolatiniais faktiniais ryšiais, nėra integravęsis į Lietuvos visuomenę, tarp tokio asmens ir Lietuvos valstybės negali atsirasti ir ypatingas – nuolatinis teisinis – ryšys, kurį išreiškia pilietybė.

12. Minėta, kad Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo tvarką nustato Pilietybės įstatymas. Šiame įstatyme nustatyta ir tai, kuriems asmenims Lietuvos Respublikos pilietybė negali būti teikiama.

Pagal Pilietybės įstatymo 13 straipsnį Lietuvos Respublikos pilietybė neteikiama asmenims, kurie: 1) padarė tarptautinius nusikaltimus, numatytus Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse arba tarptautinėje paprotinėje teisėje, tokius kaip: agresija, genocidas, nusikaltimai žmoniškumui, karo nusikaltimai; 2) dalyvavo nusikalstamoje veikloje prieš Lietuvos valstybę; 3) iki atvykimo gyventi į Lietuvą kitoje valstybėje buvo teisti laisvės atėmimo bausme už tyčinį nusikaltimą, už kurį baudžiamąją atsakomybę nustato ir Lietuvos Respublikos įstatymai, arba buvo Lietuvoje bausti už tyčinį nusikaltimą, už kurį numatoma laisvės atėmimo bausmė.

13. Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas reiškia, kad dar iki Respublikos Prezidentui išleidžiant dekretą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo visais atvejais, taip pat ir tais, kai Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama užsienio valstybės piliečiams ar asmenims be pilietybės, turintiems nuopelnų Lietuvai, turi būti patikrinta ir įsitikinta, kad nėra Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybė asmenims neteikiama. Konstatuoti faktą, kad tokių aplinkybių nėra, – tai iš Pilietybės įstatymo 13 straipsnio kylanti pareiga, kuri tenka pilietybės

suteikimo dokumentus rengiančioms institucijoms. Tačiau, nors minėta pareiga tenka pilietybės suteikimo dokumentus rengiančioms institucijoms, tai nereiškia, kad Respublikos Prezidentas neturi pareigos pareikalauti iš pilietybės dokumentus rengiančių institucijų (jų pareigūnų) patvirtinimo, kad nėra tokių aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybė negali būti teikiama, – tuo Respublikos Prezidentas turi įsitikinti dar prieš išleisdamas dekretą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo, taip pat ir dėl jos suteikimo užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, turinčiam nuopelnų Lietuvos Respublikai.

14. Pažymėtina ir tai, kad teikiant Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka nepakanka įvertinti vien tai, ar asmuo turi nuopelnų Lietuvos Respublikai ir ar nėra Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybė asmeniui neteikiama. Pilietybės suteikimas reiškia, jog yra konstatuojama, kad tarp asmens ir valstybės atsirado nuolatinis teisinis ryšys, kad toks asmuo tampa valstybinės bendruomenės – pilietinės Tautos nariu. Valstybei, kaip visos visuomenės organizacijai, negali nerūpėti, kokie asmenys tampa jos piliečiais. Todėl net ir tais atvejais, kai užsienio valstybės pilietis arba asmuo be pilietybės turi nuopelnų Lietuvos Respublikai ir yra susijęs su Lietuvos valstybe nuolatiniais faktiniais ryšiais, integravęsis į Lietuvos visuomenę, sprendžiant, ar tokiam asmeniui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, turi būti įvertinamos visos tokį asmenį apibūdinančios aplinkybės, turi būti vadovaujamosi Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

15. Atskleidžiant Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, pagal kurį Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikta išimties tvarka, būtina atsižvelgti ir į kitus Pilietybės įstatymo straipsnius, *inter alia* į tuos, kurie reguliuoja Lietuvos Respublikos pilietybės netekimą ir jos grąžinimą.

16. Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo pagrindai yra įtvirtinti Pilietybės įstatymo 18 straipsnyje, kuriame nustatyta:

„1. Lietuvos Respublikos pilietybės netenkama:

- 1) atsakius Lietuvos Respublikos pilietybės;
- 2) įgijus kitos valstybės pilietybę;
- 3) Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių numatytais pagrindais.

2. Šio straipsnio 1 dalies 2 punktą netaikomas:

1) asmenims, iki 1940 m. birželio 15 d. turėjusiems Lietuvos pilietybę, jų vaikams, vaikaičiams ir provaikaičiams (jeigu šie asmenys, jų vaikai, vaikaičiai ar provaikaičiai nerepatrijavo);

2) lietuvių kilmės asmenims, kurių tėvai ar seneliai arba vienas iš tėvų ar senelių yra ar buvo lietuviai ir pats asmuo pripažįsta save lietuviu.

3. Asmuo gali būti pripažintas netekusiu Lietuvos Respublikos pilietybės, jeigu jis tarnauja kitos valstybės karo tarnyboje arba dirba kitos valstybės tarnyboje neturėdamas Lietuvos Respublikos atitinkamų institucijų leidimo.“

17. Vienas iš pagrindų, kada yra netenkama Lietuvos Respublikos pilietybės, yra kitos valstybės pilietybės įgijimas (Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 2 punktą).

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos pilietis kitos valstybės pilietybę paprastai gali įgyti tokiu atveju, kai jis pats prašo suteikti tos kitos valstybės pilietybę arba pats atlieka tokius veiksmus, kuriems esant jam yra suteikiama tos kitos valstybės pilietybė, t. y. kai Lietuvos Respublikos pilietis pats koku nors būdu išreiškia savo valią įgyti kitos valstybės pilietybę, taigi kartu netekti Lietuvos Respublikos pilietybės.

Pilietybės įstatymo 28 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta: „Jeigu paaiškėja, jog asmuo įgijo kitos valstybės pilietybę, vidaus reikalų ministras ar jo įgaliota institucija konstatuoja Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo faktą pagal šio įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 2 punktą. Toks asmuo laikomas netekusiu Lietuvos Respublikos pilietybės nuo kitos valstybės pilietybės įgijimo dienos.“

18. Pagal Pilietybės įstatymą asmeniui, netekusiam Lietuvos Respublikos pilietybės, Lietuvos Respublikos pilietybę gali būti grąžinta.

Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo pagrindai yra įtvirtinti Pilietybės įstatymo 20 straipsnyje, kuriame nustatyta:

„1. Asmeniui, netekusiam Lietuvos Respublikos pilietybės šio Įstatymo 18 straipsnio 1 ar 3 dalyje numatytais pagrindais, pagal jo prašymą gali būti grąžinta Lietuvos Respublikos pilietybė, jei prašymo pateikimo metu šis asmuo nuolat gyvena Lietuvos Respublikos teritorijoje ir atitinka šio Įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 2, 3 ir 5 punktuose nustatytas sąlygas.

2. Asmeniui, netekusiam Lietuvos Respublikos pilietybės šio Įstatymo 18 straipsnio 1 ar 3 dalyje numatytais pagrindais ir atitinkančiam šio Įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1, 2 ar 3 punktų sąlygas, Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti grąžinama pagal tokio asmens prašymą, netaikant jam šio Įstatymo 12 straipsnyje nustatytų sąlygų.“

19. Iš Pilietybės įstatymo 20 straipsnyje įtvirtinto teisinio reguliavimo matyti, kad Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo sąlygos priklauso nuo to, kaip asmuo buvo įgijęs Lietuvos Respublikos pilietybę, kurios vėliau neteko.

Asmenims, nurodytiems Pilietybės įstatymo 1 straipsnio 1 dalies 1, 2 ar 3 punktuose, Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti grąžinama pagal tokio asmens prašymą, netaikant jam Pilietybės įstatymo 12 straipsnyje nustatytų sąlygų. Taip Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti grąžinta: 1) asmenims, iki 1940 m. birželio 15 d. turėjusiems Lietuvos pilietybę, jų vaikams, vaikaičiams ir provaikaičiams (jeigu šie asmenys, jų vaikai, vaikaičiai ar provaikaičiai nerepatrijavo); 2) asmenims, 1919 m. sausio 9 d.–1940 m. birželio 15 d. nuolat gyvenusiems dabartinėje Lietuvos Respublikos teritorijoje, taip pat jų vaikams, vaikaičiams ir provaikaičiams, jeigu jie Pilietybės įstatymo įsigaliojimo dieną nuolat gyveno ir šiuo metu gyvena Lietuvos Respublikos teritorijoje ir nėra kitos valstybės piliečiai; 3) lietuvių kilmės asmenims, jeigu jie nėra kitos valstybės piliečiai.

Taigi, netaikant Pilietybės įstatymo 12 straipsnyje nurodytų natūralizacijos sąlygų, Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti grąžinta jos netekusiems Lietuvos Respublikos piliečiams, kurie arba buvo Lietuvos Respublikos piliečiai pagal kilmę, arba dar iki 1940 m. birželio 15 d. buvo nuolatiniais faktiniais ryšiais susiję su Lietuva (yra tokių asmenų vaikai, vaikaičiai, provaikaičiai), arba yra lietuvių kilmės.

Kitiems asmenims, Lietuvos Respublikos pilietybės netekusiems Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 1 ar 3 dalyje nurodytais pagrindais, Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti grąžinta pagal jo prašymą, jeigu prašymo pateikimo metu šis asmuo nuolat gyvena Lietuvos Respublikos teritorijoje ir atitinka šias Pilietybės įstatymo 12 straipsnio 1 dalies sąlygas: 1) nuolat gyvena Lietuvos Respublikos teritorijoje pastaruosius dešimt metų (12 straipsnio 1 dalies 2 punktas); 2) turi legalų pragyvenimo šaltinį Lietuvos Respublikos teritorijoje (12 straipsnio 1 dalies 3 punktas); 3) yra asmuo be pilietybės arba yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios įstatymus Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo atveju prarandama tos valstybės pilietybė, ir raštu praneša apie savo sprendimą atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės, kai jam bus suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė (12 straipsnio 1 dalies 5 punktas).

20. Sistemiskai aiškinant Pilietybės įstatymo 18 straipsnio ir 20 straipsnio nuostatas konstatuotina, kad Pilietybės įstatyme yra įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį asmenys, Lietuvos Respublikos pilietybės netekę Pilietybės įstatymo 18 straipsnyje nustatytais pagrindais, vėl gali įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę tik tuo atveju, kai Lietuvos Respublikos pilietybė jiems yra grąžinama, t. y. taikant pilietybės grąžinimo institutą.

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas ir į tai, koku būdu asmuo buvo įgijęs Lietuvos Respublikos pilietybę, kurios vėliau neteko, turi diskreciją nustatyti nevienodas Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo sąlygas. Nustatant šias sąlygas būtina paisyti Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* nepažeisti konstitucinio asmenų lygybės įstatymui, valstybės institucijoms ar pareigūnams principo, kuris reiškia ir tai, kad tam tikra grupė asmenų, pasižyminčių vienodais požymiais, teisės normose gali būti kitaip, palyginti su kitais tos teisės normos adresatais, traktuojama tik tuo atveju, jeigu tarp tų grupių yra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisintinas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. nutarimas).

21. Sistemiskai aiškinant Pilietybės įstatymo 20 straipsnio, įtvirtinančio Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimą, ir 16 straipsnio, įtvirtinančio Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimą išimties tvarka, nuostatas darytina išvada, kad kiekviename iš šių straipsnių yra įtvirtinti skirtingi teisiniai institutai, susiję su nevienodomis teisinėmis situacijomis ir skirtingomis asmenų kategorijomis, sukeliantys nevienodus teisinius padarinius.

Pilietybės įstatymo 20 straipsnyje yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimo institutas. Šis institutas taikomas visiems asmenims, kurie buvo Lietuvos Respublikos piliečiai ir Lietuvos Respublikos pilietybės neteko Pilietybės įstatymo 18 straipsnio nustatytais pagrindais ir kurie siekia vėl įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę.

Pilietybės įstatymo 16 straipsnyje įtvirtintas Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka institutas yra susijęs su kitokia teisine situacija ir taikytinas kitiems asmenims. Šį institutą sudarančios teisės normos nustato palankesnes sąlygas įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę Lietuvos Respublikai nusipelnusiems užsienio valstybių piliečiams ir asmenims be pilietybės, kurie niekada nebuvo Lietuvos Respublikos piliečiai.

22. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimo institutas ir Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka institutas siejami su skirtingais teisiniais padariniais. Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas išimties tvarka savaime nesukelia teisinių pasekmių pilietybę įgijusio asmens šeimos nariams (Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 2 dalis), tuo tarpu Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimas savaime sukelia teises pasekmes šių asmenų vaikams, nesukakusiems 14 metų: jeigu Lietuvos Respublikos pilietybę gražinta abiem tėvams, 14 metų nesukakę vaikai taip pat tampa Lietuvos Respublikos piliečiais (Pilietybės įstatymo 22 straipsnio 1 dalis); jeigu Lietuvos Respublikos pilietybę gražinama vienam iš tėvų, tuomet, esant atitinkamai abiejų tėvų ar vieno iš tėvų prašymui, pasikeičia ir vaiko pilietybė (Pilietybės įstatymo 23 straipsnis).

Pilietybės įstatymo 16 straipsnis negali būti aiškinamas taip, kad jame nurodytiems subjektams – užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės, kuriems Lietuvos Respublikos pilietybę gali būti suteikta išimties tvarka, galėtų būti priskiriami ir tie užsienio valstybių piliečiai ar asmenys be pilietybės, kurie buvo Lietuvos Respublikos piliečiai ir yra Lietuvos Respublikos pilietybės netekę Pilietybės įstatymo 18 straipsnio nustatytais pagrindais.

Taigi pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos pilietybę gali būti išimties tvarka suteikta tik tiems užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės, kurie niekada nebuvo Lietuvos Respublikos piliečiai.

23. Pagal Pilietybės įstatymo 28 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimo klausimus sprendžia Respublikos Prezidentas. Pilietybės įstatymo 20 straipsnyje vartojama formuluotė „Lietuvos Respublikos pilietybę gali būti gražinta“ reiškia, kad Respublikos Prezidentas turi teisę spręsti, ar gražinti Lietuvos Respublikos pilietybę, ar jos negražinti. Sprendžiant, ar asmeniui gražinti Lietuvos Respublikos pilietybę, turi būti įvertinama ne tik tai, kokiais pagrindais asmuo neteko Lietuvos Respublikos pilietybės, bet ir visos pilietybę gražinti prašantį asmenį apibūdinančios aplinkybės. Sprendžiant, ar asmeniui gražinti pilietybę, turi būti vadovaujama tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

VI

1. Pagal Konstituciją Lietuvos Respublikos pilietybės teikimo klausimus sprendžia Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą, 85 straipsnis).

2. Konstitucijos 77 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Respublikos Prezidentas yra valstybės vadovas. Aiškindamas Konstitucijos 77 straipsnį Konstitucinis Teismas 2000 m. gegužės 8 d. nutarime konstatavo, kad „valstybės vadovo statusą Konstitucijoje nustatytam laikui įgyja tik vienas asmuo, t. y. Respublikos Prezidentas, kurį išrenka Lietuvos Respublikos piliečiai. Respublikos Prezidento, kaip valstybės vadovo, teisinis statusas yra individualus, besiskiriantis nuo visų kitų piliečių teisinio statuso“. Pagal Konstituciją Respublikos Prezidento, kaip valstybės

vadovo, teisinis statusas skiriasi nuo visų kitų valstybės pareigūnų teisinio statuso (Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas).

Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarime konstatuota ir tai, kad Respublikos Prezidento, kaip valstybės vadovo, individualų, išskirtinį teisinį statusą atskleidžia įvairios Konstitucijos nuostatos, kurios įtvirtina: Respublikos Prezidento neliečiamybę; negalimumą Respublikos Prezidentui būti Seimo nariu, užimti kitas pareigas, gauti kitokį atlyginimą, išskyrus Respublikos Prezidentui nustatytą atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą; asmens, išrinkto Respublikos Prezidentu, pareigą sustabdyti savo veiklą politinėse partijose ir politinėse organizacijose; reikalavimus kandidatams į Respublikos Prezidentus ir Respublikos Prezidento rinkimų pagrindus bei tvarką; Respublikos Prezidento priesaiką; Respublikos Prezidento įgaliojimus, jų pradžią ir pabaigą ir kt.

3. Pagal Konstitucijos 77 straipsnio 2 dalį Respublikos Prezidentas atstovauja Lietuvos valstybei.

Pažymėtina, kad Lietuvos valstybę kuria Tauta, suverenitetas priklauso Tautai (Konstitucijos 2 straipsnis). Konstitucijos 4 straipsnyje nustatyta, kad „aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus“. Pagal Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalį Tautos atstovai yra Seimo nariai. Taigi tik Seimas yra Tautos atstovybė.

Respublikos Prezidentas, kaip minėta, yra valstybės vadovas ir atstovauja Lietuvos valstybei. Nors atstovavimo Tautai ir atstovavimo Lietuvos valstybei negalima priešpriešinti, tačiau atstovavimas Tautai ir atstovavimas Lietuvos valstybei nėra tapačios teisinės kategorijos, kiekviena iš jų turi ir tik jai vienai būdingą teisinį turinį.

4. Minėta, kad pareiškėjas – Seimas prašo ištirti, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybę suteikiama J. Borisov'ui, neprieštaruoja Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatoms. Nors pareiškėjas prašo ištirti ginčijamos dekreto dalies atitiktį visoms Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatoms, tačiau iš pareiškėjo – Seimo atstovų paaiškinimų matyti, jog prašoma ištirti, ar nurodyto Respublikos Prezidento dekreto ginčijama dalis neprieštaruoja Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatai „išrinktas Respublikos Prezidentas <...> prisiekia <...> būti visiems lygiai teisingas“.

5. Konstitucijos 82 straipsnyje nustatyta:

„Išrinktas Respublikos Prezidentas savo pareigas pradeda eiti rytojaus dieną pasibaigus Respublikos Prezidento kadencijai, po to kai Vilniuje, dalyvaujant Tautos atstovams – Seimo nariams, prisiekia Tautai būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas.

Prisiekia ir perrinktas Respublikos Prezidentas.

Respublikos Prezidento priesaikos aktą pasirašo jis pats ir Konstitucinio Teismo pirmininkas, o jo nesant – vienas iš Konstitucinio Teismo teisėjų.“

6. Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta nuostata, kad išrinktas Respublikos Prezidentas savo pareigas pradeda eiti tik po to, kai prisiekia Tautai.

Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies formuluotė „prisiekia Vilniuje, dalyvaujant Tautos atstovams – Seimo nariams“, atsižvelgiant į tai, kad Seimo nariai – Tautos atstovai posėdžiauja Seimo rūmuose, suponuoja tai, kad išrinktas Respublikos Prezidentas turi prisiekti ne bet kur, o būtent Seimo rūmuose, kurie pagal Konstituciją gali būti tik Vilniuje – Lietuvos Respublikos sostinėje.

7. Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje yra nustatytas išrinkto Respublikos Prezidento priesaikos Tautai turinys: išrinktas Respublikos Prezidentas turi prisiekti būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas.

Pabrėžtina, kad išrinkto Respublikos Prezidento priesaikoje atsispindi Konstitucijoje įtvirtintos pagrindinės vertybės, kurias Tauta sieja su Respublikos Prezidento pareigybe.

8. Konstitucijoje nustatyta, kad prieš pradėdami eiti savo pareigas prisiekti turi Seimo nariai (Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalis, Lietuvos Respublikos įstatymo dėl Lietuvos Respublikos

Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos 5 straipsnis), Ministras Pirmininkas ir ministrai (Konstitucijos 93 straipsnis), Konstitucinio Teismo teisėjai (Konstitucijos 104 straipsnio 2 dalis), kitų teismų teisėjai (Konstitucijos 112 straipsnio 6 dalis).

Pažymėtina, kad išrinkto Respublikos Prezidento priesaika skiriasi nuo Seimo nario, Ministro Pirmininko ir ministrų, Konstitucinio Teismo teisėjo, kitų teismų teisėjų duodamos priesaikos. Išrinktas Respublikos Prezidentas yra vienintelis Konstitucijoje nurodytas asmuo, prisiekiantis ypatingam subjektui, kuriam priklauso suverenitetas, – išrinktas Respublikos Prezidentas prisiekia Tautai. Išrinkto Respublikos Prezidento priesaikos skirtybė yra ir ta, kad priesaikoje Tautai atsispindi pačios svarbiausios, universalios konstitucinės vertybės, nuo kurių eidamas savo pareigas Respublikos Prezidentas negali nukrypti; šios konstitucinės vertybės yra neatsiejamos viena nuo kitos, šių vertybių turinys yra labai talpus, apimantis daugybę kitų ne mažiau reikšmingų konstitucinių įpareigojimų.

9. Išrinkto Respublikos Prezidento priesaika nėra vien formalus ar simbolinis aktas. Atsižvelgiant į tai, kad Respublikos Prezidento priesaikos institutas ir priesaikos turinys yra įtvirtinti Konstitucijoje, išrinkto Respublikos Prezidento priesaika turi konstitucinę reikšmę ir sukelia konstitucines teises pasekmes.

Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad išrinktas Respublikos Prezidentas savo pareigas pradeda eiti rytojaus dieną pasibaigus Respublikos Prezidento kadencijai, po to, kai prisiekia Tautai, reiškia, kad tol, kol išrinktas Respublikos Prezidentas nėra prisiekęs Tautai, jis negali pradėti eiti savo pareigų. Išrinktas Respublikos Prezidentas savo pareigas pradeda eiti būtent tada, kai prisiekia Tautai.

Išrinkto Respublikos Prezidento priesaikos aktas yra teisiškai reikšmingas ir dėl to, kad nuo to momento, kai prisiekia išrinktas Respublikos Prezidentas, nutrūksta iki tol buvusio Respublikos Prezidento įgaliojimai.

Pažymėtina, kad išrinkto Respublikos Prezidento atsisakymas Konstitucijoje nurodytu laiku prisiekti Tautai Seime, priesaikos davimas su išlyga arba priesaikos teksto pakeitimas, kaip ir atsisakymas pasirašyti priesaikos tekstą, pagal Konstituciją reiškia, kad išrinktas Respublikos Prezidentas negali pradėti eiti savo pareigų ir kad turi būti skelbiami nauji Respublikos Prezidento rinkimai.

Respublikos Prezidento priesaikos aktas yra teisiškai reikšmingas ir dėl to, kad nuo priesaikos davimo Respublikos Prezidentui atsiranda pareiga veikti tik taip, kaip įpareigoja Tautai duota priesaika. Priesaikos sulaužymas yra vienas iš pagrindų, kuriam esant Respublikos Prezidentas gali būti pašalintas iš pareigų apkaltos proceso tvarka (Konstitucijos 74 straipsnis). Pažymėtina, kad priesaikos sulaužymas kartu yra ir šiurkštus Konstitucijos pažeidimas, o šiurkštus Konstitucijos pažeidimas kartu yra ir priesaikos sulaužymas.

10. Minėta, kad išrinktas Respublikos Prezidentas pagal Konstitucijos 82 straipsnį prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas.

Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, yra aiškintinas atsižvelgiant į Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.

11. Konstitucijos 29 straipsnyje yra įtvirtintas visų asmenų lygybės įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams principas. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad tai yra formalios asmenų lygybės principas. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio turinį Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad šio principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant. Šis principas įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pačius faktus savavališkai vertinti skirtingai.

Visų asmenų lygybės principas reiškia ir tai, kad atitinkamos rūšies santykių subjektams – visiems vienodais požymiais pasižymintiems asmenims (jų grupėms) turi būti taikomas tas pats

įstatymas ar kitas teisės aktas – tas pats vienodas, visiems tos kategorijos subjektams bendras, lygus matas. Vienodai turi būti taikomos tiek materialiosios, tiek proceso teisės normos.

Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeidžiamas, jei tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisintinas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. nutarimas).

12. Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, atsižvelgiant į Konstitucijos 77 straipsnio 2 dalies nuostatą, kad Respublikos Prezidentas daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų, reiškia, kad Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus, turi vadovautis tik Konstitucija ir įstatymais, negali jų pažeisti, kad Respublikos Prezidentas turi veikti vadovaudamasis tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, kad Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam nustatytus įgaliojimus, negali veikti turėdamas tokių tikslų ir interesų, kurie nesuderinami su Konstitucija ir įstatymais, su viešaisiais interesais. Konstitucinis reikalavimas būti visiems lygiai teisingam įpareigoja Respublikos Prezidentą veikti taip, kad nekiltų konfliktas tarp Respublikos Prezidento, kaip asmens, privačių interesų ir jo, kaip valstybės vadovo, konstitucinės pareigos atstovauti Lietuvos valstybei, vadovautis tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

13. Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, kartu su Konstitucijos 29 straipsnio nuostata, kad valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, reiškia ne tik tai, kad Respublikos Prezidentas turi pareigą lygiai traktuoti visus asmenis, kuriems yra skirta teisės norma, bet ir tai, kad Respublikos Prezidentas turi pareigą visiems asmenims tą teisės normą taikyti lygiai teisingai. Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies nuostata, kad valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, 82 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, negali būti aiškinamos kaip reiškančios, esą pagal šias nuostatas Respublikos Prezidentas visiems lygiai teisingas būtų ir tuo atveju, jeigu teisės norma būtų visiems asmenims taikoma vienodai neteisingai. Toks Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje ir 82 straipsnio 1 dalyje nurodytų nuostatų aiškinimas nesiderintų su konstituciniais teisinės valstybės ir teisingumo principais, kuriais yra grindžiama ir pati Konstitucija, ir visa Lietuvos teisės sistema.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, jog vien tai, kad Respublikos Prezidento dekretas yra pripažįstamas prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymui, savaime nereiškia, kad išleisdamas dekretą, pripažintą prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymui, Respublikos Prezidentas šurkščiai pažeidė Konstituciją arba sulaužė priesaiką, arba padarė nusikaltimą, ir kad sprendžiant, ar išleisdamas Konstitucijai ar įstatymui prieštaraujantį dekretą Respublikos Prezidentas šurkščiai pažeidė Konstituciją arba sulaužė priesaiką, arba padarė nusikaltimą, būtina įvertinti ne tik Respublikos Prezidento dekreto turinį, bet ir tai, ar išleidžiant šį Respublikos Prezidento dekretą buvo įvykdyti Konstitucijoje ir atitinkamuose įstatymuose nustatyti reikalavimai, ar buvo laikomasi nustatytos tvarkos, taip pat būtina įvertinti kitas faktines tokio dekreto išleidimo aplinkybes.

Pažymėtina, kad Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies pažeidimas visais atvejais yra formalios asmenų lygybės principo pažeidimas. Tuo tarpu Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatoje, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, įtvirtinta ne tik Respublikos Prezidento pareiga nepažeisti formalios asmenų lygybės principo, bet ir jo pareiga įgyvendinant jam Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus neveikti taip, kad asmenys (jų grupės), kurių atžvilgiu Respublikos Prezidentas priima sprendimus, sąmoningai būtų traktuojami ne lygiai teisingai. Taigi Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, būtų pažeista ne visais atvejais, kai yra pažeidžiama Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalis (formalios asmenų lygybės principas), bet tik tada, kai Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus

įgaliojimus, sąmoningai veikia taip, kad asmenys (jų grupės), kurių atžvilgiu jis priima sprendimus, būtų traktuojami ne lygiai teisingai.

Taigi vien tai, kad Respublikos Prezidento dekretas yra pripažįstamas prieštaraujančiu Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, savaime nereiškia, jog išleisdamas tokį dekretą Respublikos Prezidentas pažeidė Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas. Sprendžiant, ar išleisdamas Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai prieštaraujantį dekretą Respublikos Prezidentas kartu nepažeidė ir Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, būtina įvertinti ne tik Respublikos Prezidento dekreto turinį, bet ir faktines tokio dekreto išleidimo aplinkybes.

14. Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies formuluotė „visi asmenys lygūs“ reiškia, kad Konstitucijoje įtvirtinto lygybės įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams principo turi būti laikomasi ne tik Lietuvos Respublikos piliečių, bet ir užsienio valstybių piliečių bei asmenų be pilietybės atžvilgiu.

Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostata, jog Respublikos Prezidentas turi būti lygiai teisingas visiems, reiškia, kad Respublikos Prezidentas turi būti lygiai teisingas ne tik Lietuvos Respublikos piliečiams, sudarantiems valstybinę bendruomenę – pilietinę Tautą, bet ir visiems kitiems asmenims, t. y. ir užsienio valstybių piliečiams, ir asmenims be pilietybės, dėl kurių Respublikos Prezidentas priima sprendimus.

15. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad jeigu įstatymu yra nustatyta, jog Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka gali būti suteikta užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, turinčiam nuopelną Lietuvai, tai reiškia, kad šis reikalavimas turi būti taikomas visiems užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės, prašantiems suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka. Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka suteikus tokiam užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, kuris neturi nuopelną Lietuvai, būtų nepaisoma Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto asmenų lygybės principo, apimančio ir asmenų lygybę valstybės institucijoms ar pareigūnams, taip pat būtų nepaisoma Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatos, jog Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas.

Jeigu įstatymu būtų nustatyti pagrindai, kuriems esant Lietuvos Respublikos pilietybė negali būti teikiama, visų asmenų lygybės principas, taip pat konstitucinis imperatyvas, jog Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, reikalautų prieš išleidžiant Respublikos Prezidento dekretą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo (taip pat ir pilietybės suteikimo išimties tvarka užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės, turintiems nuopelną Lietuvai) visais atvejais įsitikinti, ar nėra įstatymo nustatytų pagrindų, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybė neteikiama. Priešingu atveju būtų nepaisoma ir Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto asmenų lygybės principo, taip pat ir Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas.

Konstitucijos 29 straipsnyje ir 82 straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų būtų nepaisoma ir tuo atveju, kai Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus teikti Lietuvos Respublikos pilietybę, visiems asmenims (ar atskiroms jų grupėms bei atskiriems asmenims) vienodai neteisingai taikytų šiems asmenims adresuotą teisės normą.

16. Pažymėtina, kad iš Konstitucijos kylanti Respublikos Prezidento pareiga būti visiems lygiai teisingam įgyvendinant jam Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus spręsti pilietybės klausimus turi tam tikrų ypatumų. Šiuos ypatumus lemia tai, kad pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnį Respublikos Prezidentas turi teisę, bet ne pareigą teikti pilietybę išimties tvarka užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės, turintiems nuopelną Lietuvai – net jeigu užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės turi nuopelną Lietuvai, jam Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka gali būti neteikiama. Tai sprendžiama Respublikos Prezidento nuožiūra. Tačiau ta aplinkybė, kad tik Respublikos

Prezidentas turi teisę spręsti, ar užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, negali būti aiškinama kaip reiškianti, kad Respublikos Prezidentas, sprenddamas, ar suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, kuris turi nuopelnų Lietuvai, gali nepaisyti Konstitucijos ir Pilietybės įstatyme nustatytų reikalavimų, gali būti akivaizdžiai šališkas ir neobjektyvus. Ta aplinkybė, kad Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka klausimus pagal Pilietybės įstatymą Respublikos Prezidentas sprendžia savo nuožiūra, negali būti aiškinama ir kaip reiškianti, kad prieš Respublikos Prezidentui išleidžiant dekretą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės gali būti nevienodai taikomos įstatyme nustatytos visiems asmenims vienodos teisinės procedūros, kad prieš išleidžiamas dekretą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo Respublikos Prezidentas neturi pareigos iš pilietybės dokumentus rengiančių institucijų (jų pareigūnų) gauti patvirtinimą, kad yra įvykdyti visi Pilietybės įstatyme nustatyti reikalavimai (įvykdytos visos Pilietybės įstatyme nustatytos procedūros) ir kad teisinių kliūčių išleisti atitinkamą Respublikos Prezidento dekretą nėra.

Įstatyme nustatytų visiems asmenims vienodų teisinių procedūrų nevienodas taikymas ne tik pastato Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka siekiančius užsienio valstybių piliečius ar asmenis be pilietybės į nevienodą padėtį, bet ir reiškia tai, kad valstybės institucijoms ar jų pareigūnams, nevienodai taikantiems įstatyme nustatytas visiems asmenims vienodas teisinės procedūras, visi asmenys nėra lygūs, o jeigu tai daro Respublikos Prezidentas, jis nukrypsta nuo konstitucinio reikalavimo būti visiems lygiai teisingam.

VII

1. Pareiškėjas – Seimas prašo ištirti, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ dalis, kuria Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama J. Borisov'ui, neprieštarauja *inter alia* konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas – tai universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija. Konstitucija yra vientisas aktas, tad teisinės valstybės principo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose ir yra aiškintinas neatsiejamai nuo Konstitucijos preambulėje skelbiamo atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės siekio. Konstitucinis teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės, paisoma prigimtinio teisingumo, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos turi veikti remdamosi teise ir paklusdamos teisei, kad Konstitucija turi aukščiausią teisinę galią ir kad visi teisės aktai turi atitikti Konstituciją.

Pažymėtina, kad konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja ir teisės aktų hierarchiją, *inter alia* tai, kad poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams, konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai, kad poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais, kad poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo normų taikymo aktas nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*) taikymo, ar nuolatinio galiojimo.

3. Respublikos Prezidento leidžiami teisės aktai yra poįstatyminiai teisės aktai, todėl jie, kaip ir visi kiti poįstatyminiai teisės aktai, negali prieštarauti Konstitucijai, konstituciniams įstatymams ir įstatymams.

VIII

Byloje nustatytos šios faktinės aplinkybės:

1. Jurij Aleksandrovič Borisov gimė 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, Primorės krašte. 1962 m. perkėlus tėvą – Sovietų Sąjungos kariškį tarnauti į naują tarnybos vietą Sovietų Sąjungos okupuotos Lietuvos teritorijoje, šeima persikėlė gyventi į Lietuvą.

1990 m. atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę J. Borisov buvo okupacinės Sovietų Sąjungos kariuomenės, neteisėtai esančios Lietuvos teritorijoje, kadrinis karininkas. 1991 m. gegužės 27 d. Sovietų Sąjungos gynybos ministro įsakymu Nr. 0886 J. Borisov atleistas iš tikrosios karinės tarnybos į atsargą (Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2003 m. kovo 28 d. pažyma Nr. (15/2-2)-6K-147). J. Borisov tarnybą Sovietų Sąjungos kariuomenėje baigė turėdamas majoro laipsnį.

2. Pagal 1989 m. lapkričio 3 d. Pilietybės įstatymą asmenims, kurie gyveno Lietuvoje šio įstatymo įsigaliojimo dieną, t. y. 1989 m. lapkričio 3 d., bet gimusiems ne Lietuvoje (išskyrus atvejus, kai bent vienas iš jų tėvų ar seneliai buvo gimę Lietuvos teritorijoje arba buvo Lietuvos piliečiai), būtina sąlyga Lietuvos pilietybei įgyti buvo jų nuolatinis gyvenimas Lietuvos teritorijoje ir nuolatinės darbo vietos arba nuolatinio legalaus pragyvenimo šaltinio turėjimas Lietuvoje (1 straipsnio 3 punktas). Tik tokiems asmenims pagal Pilietybės įstatymo 1 straipsnio 3 punktą buvo suteikta teisė per dvejus metus nuo įstatymo įsigaliojimo, t. y. iki 1991 m. lapkričio 4 d., laisvai apsispręsti dėl pilietybės.

Minėta, kad J. Borisov šio įstatymo įsigaliojimo dieną buvo Lietuvos teritorijoje neteisėtai esančios okupacinės Sovietų Sąjungos kariuomenės kadrinis karininkas.

3. J. Borisov 1991 m. lapkričio 1 d. pasirašė pasižadėjimą Lietuvos Respublikai ir jam buvo išduotas Lietuvos Respublikos piliečio pažymėjimas (Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2003 m. lapkričio 28 d. raštas 15-1-10K-44356, J. Borisov'o pasižadėjimo Lietuvos Respublikai kopija). 1992 m. spalio 20 d. J. Borisov'ui buvo išduotas Lietuvos Respublikos piliečio pasas (Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2003 m. kovo 28 d. pažyma Nr. (15/2-2)-6K-147).

4. Konstitucinis Teismas 1994 m. balandžio 13 d. nutarime konstatavo, kad Sovietų Sąjungos kariškiai, tarnavę neteisėtai Lietuvoje buvusiose okupacinėse Sovietų Sąjungos karinėse pajėgose, negalėjo būti laikomi nuolat gyvenančiais ar dirbančiais Lietuvoje.

Tuo metu, kai buvo priimtas 1989 m. lapkričio 3 d. Pilietybės įstatymas, J. Borisov buvo Sovietų Sąjungos kariuomenės karininkas, todėl jam negalėjo būti taikomas 1989 m. lapkričio 3 d. Pilietybės įstatymo 1 straipsnio 3 punktas, t. y. J. Borisov negalėjo būti laikomas nuolat gyvenančiu ar dirbančiu Lietuvoje. Taigi J. Borisov'ui negalėjo būti išduoti Lietuvos Respublikos piliečio pažymėjimas ir Lietuvos Respublikos piliečio pasas. J. Borisov'ui jie buvo išduoti neteisėtai.

5. Respublikos Prezidento 1998 m. balandžio 15 d. dekretu Nr. 41 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“ sudaryta Pilietybės reikalų komisija, remdamasi Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. spalio 19 d. priimto įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo įgyvendinimo tvarkos“ 4 straipsniu, 1999 m. lapkričio 4 d. svarstė Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo ir Lietuvos Respublikos piliečio paso išdavimo J. Borisov'ui teisėtumo klausimą. Komisija pripažino, kad Lietuvos Respublikos piliečio pasas J. Borisov'ui išduotas neteisėtai, tačiau ji priėmė rekomendacinio pobūdžio išvadą J. Borisov'ą laikyti Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam išduotą Lietuvos Respublikos piliečio pasą (Pilietybės reikalų komisijos 1999 m. lapkričio 4 d. posėdžio protokolas Nr. 16; Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus pavaduotojo 1999 m. lapkričio 11 d. sprendimas Nr. 113 „Dėl Lietuvos Respublikos piliečio paso išdavimo Jurijui Borisovui pagrįstumo“).

1999 m. lapkričio 11 d. Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, remdamasis 1995 m. spalio 19 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo įgyvendinimo tvarkos“ 4 straipsniu ir įvertinęs Pilietybės reikalų komisijos 1999 m. lapkričio 4 d. rekomendacinio pobūdžio išvadą, nusprendė, kad Lietuvos Respublikos piliečio pasas J. Borisov'ui buvo išduotas neteisėtai, tačiau nusprendė J. Borisov'ą laikyti Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą (Pilietybės reikalų komisijos 1999 m. lapkričio 4 d. posėdžio protokolas Nr. 16, Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 1999 m. lapkričio 11 d. sprendimas Nr. 113 „Dėl Lietuvos Respublikos piliečio paso

išdavimo Jurijui Borisovui pagrįstumo“, Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2003 m. kovo 28 d. pažyma Nr. (15/2-2)-6K-147).

6. J. Borisov'o teigimu, jis 2000 m. pabaigoje kreipėsi į Rusijos Federacijos Prezidentą prašydamas suteikti jam Rusijos Federacijos pilietybę. J. Borisov nurodė, kad jo prašymą suteikti jam Rusijos Federacijos pilietybę nulėmė tai, kad jis turi verslą ir Lietuvos Respublikoje, ir Rusijos Federacijoje. J. Borisov teigė supratęs, kad gavęs Rusijos Federacijos pilietybę pagal Lietuvos Respublikos įstatymus neteks Lietuvos Respublikos pilietybės (liudytojo J. Borisov'o parodymai).

7. Respublikos Prezidento 2001 m. birželio 14 d. dekretu Nr. 1373 „Dėl apdovanojimo Lietuvos valstybės ordinais ir medaliais Valstybės (Lietuvos Karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos proga“ J. Borisov už nuopelnus Lietuvos valstybei ir už pastangas garsinant Lietuvos vardą pasaulyje bei padedant jai integruotis į pasaulio valstybių bendriją apdovanotas Dariaus ir Girėno medaliu. Apdovanojimui J. Borisov'ą pristatė Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius Rimas Kurtinaitis (Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2001 m. birželio 4 d. raštas Respublikos Prezidentui Valdui Adamkui).

8. Rusijos Federacijos Prezidento 2002 m. birželio 18 d. įsaku Nr. 616 „Dėl Rusijos Federacijos pilietybės suteikimo“ Borisov'ui Jurij'ui Aleksandrovič'ui, gim. 1956 m. Rusijoje, Primorės krašte, gyvenančiam Lietuvos Respublikoje, buvo suteikta Rusijos Federacijos pilietybė. Minėtas Rusijos Federacijos Prezidento 2002 m. birželio 18 d. įsakas Nr. 616 „Dėl Rusijos Federacijos pilietybės suteikimo“ oficialiai paskelbtas Rusijos Federacijos teisės aktų rinkinyje *Sobranije zakonodatelstva Rossijskoj Federacii*, Nr. 25 (2002 m. birželio 24 d.).

Pagal Rusijos Federacijos teisės aktus Rusijos Federacijos Prezidento įsakai, kuriais asmenims suteikiama Rusijos Federacijos pilietybė, įsigalioja nuo jų pasirašymo dienos.

Rusijos Federacijos Prezidento 2002 m. birželio 18 d. įsakas Nr. 616 „Dėl Rusijos Federacijos pilietybės suteikimo“, kuriuo J. Borisov'ui buvo suteikta Rusijos Federacijos pilietybė, įsigaliojo 2002 m. birželio 18 d. Taigi pagal Rusijos Federacijos teisės aktus J. Borisov nuo 2002 m. birželio 18 d. yra Rusijos Federacijos pilietis.

9. J. Borisov nuo 2002 m. birželio mėn., t. y. jau būdamas Rusijos Federacijos pilietis, dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. rinkimų kampanijoje, finansiškai ir kitaip itin svariai paremdamas kandidatą į Respublikos Prezidentus R. Paksą (liudytojo J. Borisov'o parodymai). Kandidatas į Respublikos Prezidentus R. Paksas Vyriausiajai rinkimų komisijai oficialiai deklaravo, kad uždaroji akcinė bendrovė aviacijos kompanija „Avia Baltika“ (vadovaujama J. Borisov'o) jo rinkimų kampanijai paaukojo 1 mln. 205 tūkst. litų (*Respublikos Prezidento rinkimai 2002 m. gruodžio 22 d., 2003 m. sausio 5 d. Rezultatai. Kandidatų į Respublikos Prezidentus biografijos. Rinkimų programos. Finansinės ataskaitos.* – V.: Vyriausioji rinkimų komisija, 2003, p. 514–516).

Kandidatas į Respublikos Prezidentus R. Paksas 2002 m. vasarą J. Borisov'ui pažadėjo, kad, jeigu bus išrinktas Respublikos Prezidentu, paskirti jį Respublikos Prezidento patarėju (liudytojo J. Borisov'o parodymai).

10. Seimas 2002 m. gruodžio 10 d. nutarimu „Dėl Seimo laikinosios komisijos kontroliuojamų prekių eksporto problemoms ir su tuo susijusiai bendrovės „Avia Baltika“ veiklai ištirti sudarymo“ sudarė Seimo laikinąją komisiją kontroliuojamų prekių eksporto problemoms ir su tuo susijusiai uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ veiklai ištirti.

11. 2003 m. sausio 5 d. R. Paksas buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Prezidentu.

12. Iki 2003 m. balandžio 11 d., kai buvo išleistas Respublikos Prezidento dekretas, kurio nuostata yra ginčijama šioje byloje, Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius M. Laurinkus Respublikos Prezidentą R. Paksą ne kartą informavo, kad J. Borisov'o ir jo vadovaujamos uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ atžvilgiu yra atliekamas operatyvinis tyrimas. 2003 m. kovo 17 d. Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius M. Laurinkus Respublikos Prezidentą R. Paksą informavo, kad, J.

Borisov'o teigimu, jeigu R. Paksas nevykdys J. Borisov'ui duotų pažadų, J. Borisov paskleis R. Paksui nepalankią, jį kompromituojančią informaciją (liudytojo M. Laurinkaus parodymai).

13. Rusijos Federacijos ambasada Lietuvoje 2003 m. kovo 18 d. J. Borisov'o prašymu išdavė jam Rusijos Federacijos piliečio pasą (J. Borisov'o Rusijos Federacijos piliečio paso kopija).

14. Seimo laikinoji komisija kontroliuojamų prekių eksporto problemoms ir su tuo susijusiai bendrovės „Avia Baltika“ veiklai ištirti, ištyrusi uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ veiklą, nustatė, kad uždaroji akcinė bendrovė aviacijos kompanija „Avia Baltika“ (vadovaujama J. Borisov'o) 2001 m. išvežė į Sudaną be licencijos sraigtasparni „Mi-8T“. Komisija konstatavo, kad „veiksmai, kai 2001 m. į Sudaną buvo išvežtas sraigtasparnis Mi-8T, nepažeidė tuo metu galiojusių Lietuvos Respublikos įstatymų, tačiau neatitiko Europos Sąjungos embargo nuostatų ir JTO taikomų sankcijų“ (Seimo laikinosios komisijos kontroliuojamų prekių eksporto problemoms ir su tuo susijusiai bendrovės „Avia Baltika“ veiklai ištirti apibendrinti tyrimo duomenys ir išvados).

Seimas 2003 m. kovo 20 d. nutarimu „Dėl Seimo laikinosios komisijos kontroliuojamų prekių eksporto problemoms ir su tuo susijusiai bendrovės „Avia Baltika“ veiklai ištirti“ pritarė Seimo laikinosios komisijos kontroliuojamų prekių eksporto problemoms ir su tuo susijusiai bendrovės „Avia Baltika“ veiklai ištirti išvadoms ir šios komisijos veiklą nutraukė.

15. J. Borisov 2003 m. kovo 24 d. raštu Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministrui pranešė, kad 2003 m. kovo 18 d. įgijo Rusijos Federacijos pilietybę ir gavo Rusijos Federacijos piliečio pasą, bei pateikė Rusijos Federacijos piliečio paso 51 Nr. 1696062 ir Lietuvos Respublikos piliečio paso LJ 598788 kopijas (J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. raštas vidaus reikalų ministrui).

16. Tą pačią dieną, t. y. 2003 m. kovo 24 d., J. Borisov kreipėsi į Respublikos Prezidentą su prašymu dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka.

J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. prašyme dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka nurodyta, kad jis 2003 m. kovo 18 d. įgijo Rusijos Federacijos pilietybę ir gavo Rusijos Federacijos piliečio pasą, kad nuo 1991 m. užsiima verslu, sukūrė daugiau nei 200 darbo vietų, kad dar apie 600 žmonių dirba įmonėse, aptarnaujančiose jo vadovaujamą įmonę ar kitaip su ja susijusiose, kad nuo 1991 m. jo vadovaujamos įmonės sumokėjo per 17 mln. litų mokesčių į Lietuvos Respublikos biudžetą, dar apie 6 mln. litų skyrė labdarai. Prie šio J. Borisov'o prašymo buvo pridėta tik J. Borisov'o Lietuvos Respublikos piliečio ir Rusijos Federacijos piliečio pasų kopijos, J. Borisov'o šeimos narių Lietuvos Respublikos piliečių pasų kopijos. Dokumentų, patvirtinančių J. Borisov'o nuopelnus Lietuvai, jo valstybinius apdovanojimus, Lietuvos Respublikos valstybės politikų, žymių Lietuvos Respublikos piliečių rekomendacijų J. Borisov nepateikė (J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. prašymas Respublikos Prezidentui dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka).

17. Respublikos Prezidento kanceliarijoje gavus J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. prašymą išimties tvarka suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę, Pilietybės grupė, remdamasi vien paties J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. prašymu, pradėjo rengti medžiagą dėl pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui (liudytojų D. Jankauskienės, A. Meškausko parodymai).

18. Pagal susiklosčiusią praktiką, rengiant medžiagą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka, Respublikos Prezidento kanceliarija kreipdavosi į Valstybės saugumo departamentą prašydama pateikti informaciją apie asmenis, siekiančius įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę. Toks prašymas paprastai būdavo pateikiamas Valstybės saugumo departamento pareigūnui, atsakingam už bendradarbiavimą su Lietuvos Respublikos Prezidentūra pilietybės suteikimo klausimais, nusiunčiant jam Respublikos Prezidento dekreto dėl pilietybės suteikimo išimties tvarka atitinkamam asmeniui (asmenims) projektą. Valstybės saugumo departamento informacija apie asmenis, siekiančius įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę, Respublikos Prezidento kanceliarijai, Pilietybės reikalų komisijai yra rekomendacinio pobūdžio. Kai prieš asmenį, kuris siekia įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, yra atliekamas operatyvinis tyrimas, Valstybės saugumo departamentas nerekomenduoja suteikti tokiam

asmeniui Lietuvos Respublikos pilietybės. Sprendžiant pilietybės suteikimo išimties tvarka klausimą į šią rekomendaciją visada būdavo atsižvelgiama, t. y. jeigu Valstybės saugumo departamentas nerekomenduodavo asmeniui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybės, Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo tokiam asmeniui klausimas toliau nebūdavo svarstomas ir jam Lietuvos Respublikos pilietybė nebūdavo suteikiama (liudytojo M. Laurinkaus parodymai).

19. Respublikos Prezidento kanceliarijos Pilietybės grupės vyr. specialistė D. Jankauskienė 2003 m. kovo 28 d. elektroniniu paštu Valstybės saugumo departamento pareigūnui, atsakingam už bendradarbiavimą su Lietuvos Respublikos Prezidentūra pilietybės suteikimo klausimais, nusiuntė Respublikos Prezidento dekretu dėl pilietybės suteikimo išimties tvarka trims asmenims, tarp kurių buvo nurodytas ir J. Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, projektą. Po kelių valandų Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos vadovo A. Meškausko nurodymu D. Jankauskienė paskambino tam pačiam Valstybės saugumo departamento pareigūnui ir atšaukė prašymą pateikti Respublikos Prezidento kanceliarijai turimą informaciją apie J. Borisov'ą. Valstybės saugumo departamento pareigūnui paprašius pasikeitusią Respublikos Prezidento kanceliarijos poziciją patvirtinti raštu, tą pačią dieną, t. y. 2003 m. kovo 28 d., Valstybės saugumo departamente buvo gautas Respublikos Prezidento kanceliarijos vadovo A. Meškausko raštas dėl informacijos pateikimo apie asmenis, pretenduojančius įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, kuriame J. Borisov'o pavardė nebuvo nurodyta (liudytojų M. Laurinkaus, D. Jankauskienės, A. Meškausko parodymai).

20. Konstitucinio Teismo posėdyje Respublikos Prezidento kanceliarijos vadovas A. Meškauskas aiškino, kad prašymą Valstybės saugumo departamentui pateikti Respublikos Prezidento kanceliarijai turimą informaciją apie J. Borisov'ą atšaukė remdamasis kažkurio Respublikos Prezidento patarėjo teigimu, esą Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui klausimas nebus svarstomas, todėl jo tikrinti nereikia.

21. Konstitucinio Teismo posėdyje Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius M. Laurinkus nurodė, kad pagal susiklosčiusią praktiką minėti prašymai pateikti informaciją apie asmenis, siekiančius įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę, nebūdavo atšaukiami. Toks atvejis, kai Respublikos Prezidento kanceliarija kreipiasi į Valstybės saugumo departamentą prašydama informacijos apie asmenį, kuriam numatoma suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, o vėliau tokį prašymą atšaukia, nors pilietybės suteikimo tokiam asmeniui klausimas svarstomas toliau ir jam išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama, yra pirmas ir vienintelis.

22. Rengiant medžiagą Pilietybės reikalų komisijos posėdžiui dėl pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui nebuvo tikrinta ar kitaip aiškintasi, ar J. Borisov'o atžvilgiu nėra Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje numatytų aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybė jam negali būti teikiama.

23. Respublikos Prezidentas 2003 m. balandžio 2 d. dekretu Nr. 36 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“ sudarė tokią Pilietybės reikalų komisiją: Respublikos Prezidento patarėjas teisės klausimais – Teisės departamento vadovas (komisijos pirmininkas), Respublikos Prezidento kanceliarijos vadovas, Lietuvos Respublikos teisingumo viceministras, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojas, Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktorius, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Konsulinio departamento direktorius, Respublikos Prezidento kanceliarijos Pilietybės grupės vyr. specialistas (komisijos sekretorius). Minėtu Respublikos Prezidento dekretu taip pat buvo patvirtintos Pilietybės klausimų nagrinėjimo Pilietybės reikalų komisijoje taisyklės.

Pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) 8 straipsnio 1 dalį Respublikos Prezidento dekretai įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo „Valstybės žiniuose“, jeigu pačiuose dekretuose nenustatyta kita jų įsigaliojimo data. Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 2 d. dekretu Nr. 36 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“ nėra nurodyta jo įsigaliojimo data. Šis Respublikos Prezidento dekretas „Valstybės žiniuose“ buvo

paskelbtas 2003 m. balandžio 9 d. Taigi šis Respublikos Prezidento dekretas pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ (2002 m. gruodžio 10 d. redakcija) 8 straipsnio 1 dalį įsigaliojo 2003 m. balandžio 10 d. Kartu neteko galios Respublikos Prezidento 1998 m. balandžio 15 d. dekretas Nr. 41 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“.

Taigi Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 2 d. dekretu Nr. 36 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“ sudaryta Pilietybės reikalų komisija įgaliojimus veikti įgijo 2003 m. balandžio 10 d.

24. J. Borisov 2003 m. balandžio 3 d. raštu Migracijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos pranešė, kad 2003 m. kovo 18 d. gavo Rusijos Federacijos piliečio pasą ir gražino turėtą Lietuvos Respublikos piliečio pasą (J. Borisov'o 2003 m. balandžio 3 d. raštas Migracijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos).

25. Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuotas asmuo – Respublikos Prezidentas paaiškino, kad jis sudarė naują Pilietybės reikalų komisiją ir kad būtent ši komisija jam rekomendavo suteikti J. Borisov'ui Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka.

26. Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 2 d. dekretu Nr. 36 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“ sudaryta Pilietybės reikalų komisija Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui klausimą svarstė 2003 m. balandžio 9 d. posėdžiuose. Tą dieną įvyko du Pilietybės reikalų komisijos posėdžiai: pirmasis – apie 13 val., antrasis – apie 15 val.; antrasis iš minėtų posėdžių vyko pas Respublikos Prezidentą.

2003 m. balandžio 9 d. įvykusiame Pilietybės reikalų komisijos pirmajame posėdyje dalyvavo ir jam pirmininkavo Prezidento patarėja teisės klausimais – Teisės departamento vadovė O. Buišienė (komisijos pirmininkė). Atsižvelgiant į tai, kad 2003 m. balandžio 9 d. įvykusiame Pilietybės reikalų komisijos pirmajame posėdyje dalyvavo, jam pirmininkavo ir posėdžio protokolą kaip šios komisijos pirmininkė pasirašė Prezidento patarėja teisės klausimais – Teisės departamento vadovė O. Buišienė, kuri nebuvo ankstesnės, Respublikos Prezidento 1998 m. balandžio 15 d. dekretu Nr. 41 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“ sudarytos komisijos narė, taip pat į tai, kad šio Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. posėdžio protokolo numeris yra 1, darytina išvada, kad 2003 m. balandžio 9 d. posėdžiavo Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 2 d. dekretu Nr. 36 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“ sudaryta Pilietybės reikalų komisija, kuri, kaip minėta, įgaliojimus veikti įgijo 2003 m. balandžio 10 d., tad 2003 m. balandžio 9 d. dar neturėjo įgaliojimų veikti.

2003 m. balandžio 9 d. pas Respublikos Prezidentą įvykusio Pilietybės reikalų komisijos posėdžio protokolo numeris taip pat yra 1. Taigi 2003 m. balandžio 9 d. ir pas Respublikos Prezidentą posėdžiavo Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 2 d. dekretu Nr. 36 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“ sudaryta Pilietybės reikalų komisija, kuri, kaip minėta, tą dieną dar neturėjo įgaliojimų veikti.

27. Iki Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. posėdžių nebuvo įstatymo nustatyta tvarka išleistas Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos įsakymas, kuriuo būtų konstatuota, kad J. Borisov yra netekęs Lietuvos Respublikos pilietybės.

28. Minėta, kad prie J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. prašymo Respublikos Prezidentui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka nebuvo pridėta dokumentų, patvirtinančių jo nuopelnus Lietuvai.

Respublikos Prezidento kanceliarijos vadovas A. Meškauskas kreipėsi į uždarają akcinę bendrovę aviacijos kompaniją „Avia Baltika“ su prašymu pateikti informaciją apie J. Borisov'o teiktą labdarą.

Prieš pat Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. posėdį (iki jo likus maždaug vienai valandai) Respublikos Prezidento kanceliarijoje buvo gauta uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ pažyma, kurioje *inter alia* nurodyta, kad uždaroji akcinė bendrovė aviacijos kompanija „Avia Baltika“, vadovaujama bendrovės prezidento J. Borisov'o, nuo 1991 m. nuolat skyrė lėšų labdarai ir paramai, padėjo organizuoti įvairius renginius. Šioje

pažymoje taip pat nurodyti uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ suteiktos labdaros ir paramos gavėjai per pastaruosius penkerius metus (uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ 2003 m. balandžio 9 d. pažyma Nr. 30/2003).

Minėtoje uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ pažymoje nėra konkrečiai nurodyta, kada ir kiek lėšų uždaroji akcinė bendrovė aviacijos kompanija „Avia Baltika“ skyrė pažymoje nurodytiems renginiams, organizacijoms, įstaigoms.

29. Apie 2003 m. balandžio 9 d. įvyksiantį Pilietybės reikalų komisijos posėdį šios komisijos nariams buvo pranešta likus kelioms valandoms iki posėdžio pradžios. Komisijos nariai iš anksto nebuvo informuoti, kokius klausimus numatoma svarstyti posėdyje, jiems iš anksto nebuvo pateikta medžiaga apie posėdyje numatomus svarstyti klausimus. Ši medžiaga komisijos nariams buvo įteikta tik atvykus į posėdį (liudytojų V. Barkausko, J. Vidicko parodymai).

30. 2003 m. balandžio 9 d. apie 13 val. įvykusio Pilietybės reikalų komisijos posėdžio protokole Nr. 1 nurodyta, kad šiame posėdyje buvo svarstyti tokie klausimai: 1) dėl prašymų, gautų Migracijos departamente (207 prašymai); 2) dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka (8 prašymai); 3) dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo (117 prašymų); 4) dėl papildomai pateiktų prašymų suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę (25 prašymai); 5) dėl Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo (21 prašymas); 6) dėl Lietuvos Respublikos pilietybės palikimo (21 prašymas). Taigi šiame posėdyje, trukusiame ne ilgiau kaip dvi valandas, buvo apsvarstyta ir išspręsta apie 400 klausimų.

31. Minėtame (pirmajame) Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. posėdyje *inter alia* buvo svarstytas ir Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui klausimas.

Svarstant šį klausimą Pilietybės reikalų komisijos nariams buvo pateikta tik paties J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. prašyme Respublikos Prezidentui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka nurodyta informacija bei šios informacijos pagrindu Respublikos Prezidento kanceliarijos Pilietybės grupės parengta pažyma, kurioje nurodyta: „Jurij BORISOV, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje. Rusijos pilietis. Rusas. Lietuvoje su nedidelėmis pertraukomis gyvena nuo 1962 m. Nuo 1999 m. užsiima verslu, sukūrė daugiau nei 200 darbo vietų, dar apie 600 dirba įmonėse, aptarnaujančiose ar glaudžiai susijusiose su jo įmone. Jo vadovaujamos įmonės sumokėjo virš 17 mln. litų mokesčių į Lietuvos biudžetą, apie 6 mln. litų skyrė labdarai. Apdovanotas Dariaus ir Girėno medaliu už nuopelnus Lietuvos aviacijos sportui (2001-06-14 Respublikos Prezidento dekretu Nr. 1373).“

Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. pirmojo posėdžio medžiagoje taip pat buvo ir prieš pat posėdį gauta uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ pažyma apie uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“, vadovaujamos J. Borisov'o, teiktą labdarą ir paramą.

Respublikos Prezidento kanceliarijos Pilietybės grupės parengtoje pažymoje bei uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ rašte nurodytą informaciją patvirtinantys dokumentai Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. pirmajame posėdyje komisijos nariams nebuvo pateikti.

Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. pirmajame posėdyje nagrinėjant Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui klausimą nebuvo svarstyta ta aplinkybė, kad Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos 1999 m. lapkričio 11 d. nusprendė, jog Lietuvos Respublikos piliečio pasas J. Borisov'ui buvo išduotas neteisėtai, tačiau nusprendė J. Borisov'ą laikyti Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą; nebuvo aiškintasi, kada J. Borisov įgijo Rusijos Federacijos pilietybę; nebuvo atsižvelgta į tai, jog dar nėra įstatymo nustatyta tvarka konstatuota, kad J. Borisov neteko Lietuvos Respublikos pilietybės; nebuvo aiškintasi, ar J. Borisov'o atžvilgiu nėra Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybę negali būti teikiama (liudytojų J. Vidicko, D. Jankauskienės, A. Meškausko, V. Barkausko parodymai).

32. Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. pirmajame posėdyje bendru komisijos narių sutarimu (nė vienam komisijos nariui nepareiškus kitokios nuomonės) buvo nutarta Respublikos Prezidentui rekomenduoti suteikti J. Borisov'ui Lietuvos Respublikos pilietybę.

33. Minėta, kad tą pačią dieną, t. y. 2003 m. balandžio 9 d., apie 15 val. įvyko dar vienas Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 2 d. dekretu Nr. 36 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“ sudarytos Pilietybės reikalų komisijos posėdis; jis vyko pas Respublikos Prezidentą. Minėta ir tai, kad 2003 m. balandžio 9 d. ši komisija dar neturėjo įgaliojimų veikti.

Šiame posėdyje buvo svarstomi tik Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka klausimai.

34. Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. posėdyje pas Respublikos Prezidentą *inter alia* buvo svarstytas Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui klausimas.

Kaip ir Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. pirmajame posėdyje, taip ir tą pačią dieną vykusiame šios komisijos posėdyje pas Respublikos Prezidentą nagrinėjant Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui klausimą nebuvo svarstyta ta aplinkybė, kad Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos 1999 m. lapkričio 11 d. nusprendė, jog Lietuvos Respublikos piliečio pasas J. Borisov'ui buvo išduotas neteisėtai, tačiau nusprendė J. Borisov'ą laikyti Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą; nebuvo aiškintasi, kada J. Borisov įgijo Rusijos Federacijos pilietybę; nebuvo atsižvelgta į tai, jog dar nėra įstatymo nustatyta tvarka konstatuota, kad J. Borisov neteko Lietuvos Respublikos pilietybės; nebuvo aiškintasi, ar J. Borisov'o atžvilgiu nėra Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybė negali būti teikiama. Išskyrus paties J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. prašyme Respublikos Prezidentui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka nurodytą informaciją bei šios informacijos pagrindu Respublikos Prezidento kanceliarijos Pilietybės grupės parengtą pažymą, taip pat uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ pažymą apie uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“, vadovaujamos J. Borisov'o, teiktą labdarą ir paramą, jokios kitos medžiagos šiuo svarstomu klausimu nebuvo pateikta (liudytojų J. Vidicko, D. Jankauskienės, A. Meškausko, V. Barkausko parodymai).

35. Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. posėdyje pas Respublikos Prezidentą be diskusijų (nė vienam komisijos nariui nepareiškus prieštaravimų ar abejonių) buvo nutarta „suteikti išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę <...> Jurij BORISOV“.

36. Konstitucinio Teismo posėdyje Respublikos Prezidentas teigė, kad jis J. Borisov'ą pažįsta seniai, „iš savo skraidymo praktikos“. Respublikos Prezidentas tvirtino, kad jo sprendimo suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka J. Borisov'ui nelėmė tai, kad J. Borisov jam suteikė paramą per Respublikos Prezidento rinkimų kampaniją. Respublikos Prezidentas pareiškė, kad „ar būtų suteikta parama, ar nebūtų, sprendimas būtų buvęs toks pats“, o visus klausimus, susijusius su Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimu išimties tvarka J. Borisov'ui, turėjo išsiaiškinti Pilietybės reikalų komisija.

Konstitucinio Teismo posėdyje Respublikos Prezidentas taip pat tvirtino, kad iki Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ pasirašymo nebuvo gavęs jokios oficialios medžiagos, kuri kliudytų suteikti J. Borisov'ui Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, o ta medžiaga, kuri Respublikos Prezidentui buvo pateikta, nebuvo tokia, dėl kurios galėtų būti priimtas kitoks sprendimas.

37. Respublikos Prezidento kanceliarijos prašymu Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus pavaduotojas, l. e. p. direktorius J. Vidickas 2003 m. balandžio 10 d. išleido įsakymą Nr. MD-3K-32 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo“, kuriuo *inter alia* konstatavo, kad J. Borisov neteko Lietuvos Respublikos pilietybės pagal Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 2 punktą ir 21 straipsnio 3 dalį. Apie šiame Migracijos

departamento prie Vidaus reikalų ministerijos l. e. p. direktoriaus 2003 m. balandžio 10 d. įsakyme konstatuotą J. Borisov'o Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo faktą tą pačią dieną faksu buvo informuotos Respublikos Prezidento kanceliarija ir Pilietybės reikalų komisija (liudytojo J. Vidicko parodymai).

38. 2003 m. balandžio 10 d., t. y. tada, kai Respublikos Prezidentas dar nebuvo išleidęs dekreto, kuriuo Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama J. Borisov'ui, J. Borisov'o atstovė telefonu tarėsi su Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Pilietybės reikalų komisijos pavaduotoja, Pilietybės poskyrio vedėja V. V. Rinkevičienė, kad kitą dieną, t. y. 2003 m. balandžio 11 d., J. Borisov galėtų prisiekti Lietuvos Respublikai. V. V. Rinkevičienė apie tai informavo Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Pilietybės reikalų komisijos narius ir paprašė jų 2003 m. balandžio 11 d. iš pat ryto būti savo darbo vietose. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Pilietybės reikalų komisijos nariai 2003 m. balandžio 11 d. ryte susirinkę apsvarstė J. Borisov'o priesaikos klausimą ir laukė jo atvykstant, kad jis galėtų prisiekti Lietuvos Respublikai (liudytojų Ž. Terebeizos, E. Šimanausko, D. Gintautienės, V. V. Rinkevičienės parodymai).

39. J. Borisov per A. Drakšą (jo ir Respublikos Prezidento R. Pakso bendrą pažįstamą) iki pat 2003 m. balandžio 11 d. ne kartą bandė paskubinti Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimą jam išimties tvarka – prašė A. Drakšo perduoti Respublikos Prezidentui R. Paksui prašymą Lietuvos Respublikos pilietybę suteikti kaip galima greičiau. A. Drakšas perdavė Respublikos Prezidentui R. Paksui minėtą J. Borisov'o prašymą Lietuvos Respublikos pilietybę jam suteikti kaip galima greičiau, idant J. Borisov galėtų su Lietuvos Respublikos piliečio pasu vykti į užsienį (liudytojų J. Borisov'o ir A. Drakšo parodymai).

40. Respublikos Prezidentas dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“, kuriuo išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę suteikė Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, pasirašė 2003 m. balandžio 11 d., prieš tai šį dekretą pasirašius vidaus reikalų ministrui (liudytojų J. Bernatonio, D. Jankauskienės parodymai).

41. Tą pačią dieną, t. y. 2003 m. balandžio 11 d., pirmoje dienos pusėje Respublikos Prezidento kanceliarijos vadovas A. Meškauskas pasirašė Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ išrašą, kuriame nurodyta, kad šiuo dekretu išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, ir šis išrašas per trečiąjį asmenį buvo perduotas J. Borisov'ui (Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ išrašo kopija; liudytojo A. Meškausko parodymai).

42. Tą pačią dieną, t. y. 2003 m. balandžio 11 d., pirmoje dienos pusėje J. Borisov, minėtą Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ išrašą pateikęs jo laukiantiems Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Pilietybės reikalų komisijos nariams, prisiekė Lietuvos Respublikai (liudytojų J. Borisov'o, Ž. Terebeizos, E. Šimanausko, D. Gintautienės, V. V. Rinkevičienės parodymai).

43. Tą pačią dieną, t. y. 2003 m. balandžio 11 d., pirmoje dienos pusėje J. Borisov kreipėsi į Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato 1-ojo policijos komisariato Pasų poskyrį dėl Lietuvos Respublikos piliečio paso išdavimo ir tą pačią dieną gavo Lietuvos Respublikos piliečio pasą (liudytojų J. Borisov'o, S. Balčiūnienės parodymai).

44. Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“, kuriuo Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka buvo suteikta J. Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, „Valstybės žiniuose“ buvo paskelbtas 2003 m. balandžio 16 d.

Dėl Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, atitikties Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai.

1. Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Respublikos Prezidentas, vadovaudamasis šiuo įstatymu, gali suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę nusipelnusiems Lietuvos Respublikai užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės išimties tvarka netaikant jiems šio įstatymo 12 straipsnyje numatytų pilietybės suteikimo sąlygų.“

2. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Pilietybės įstatyme yra įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį asmenys, Lietuvos Respublikos pilietybės netekę Pilietybės įstatymo 18 straipsnyje nustatytais pagrindais, vėl gali įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę tik tuo atveju, kai Lietuvos Respublikos pilietybė jiems yra gražinama, t. y. taikant pilietybės gražinimo institutą (Pilietybės įstatymo 20 straipsnis). Taip pat konstatuota, kad pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikta išimties tvarka tik tiems užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės (nusipelnusiems Lietuvos Respublikai), kurie niekada nebuvo Lietuvos Respublikos piliečiai.

3. Šioje byloje nustatyta, kad J. Borisov'ui 1991 m. lapkričio 1 d. buvo neteisėtai išduotas Lietuvos Respublikos piliečio pažymėjimas, o 1992 m. spalio 20 d. jam buvo neteisėtai išduotas Lietuvos Respublikos piliečio pasas. Taigi J. Borisov Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo neteisėtai. Tačiau 1999 m. lapkričio 11 d. Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos nusprendė J. Borisov'ą laikyti Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą.

Byloje taip pat nustatyta, kad Rusijos Federacijos Prezidento 2002 m. birželio 18 d. įsaku J. Borisov'ui buvo suteikta Rusijos Federacijos pilietybė; kad 2003 m. kovo 18 d. jam buvo išduotas Rusijos Federacijos piliečio pasas; kad Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos l. e. p. direktorius 2003 m. balandžio 10 d. išleido įsakymą, kuriuo *inter alia* konstatavo, jog J. Borisov neteko Lietuvos Respublikos pilietybės pagal Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 2 punktą ir 21 straipsnio 3 dalį.

Nustatyta ir tai, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ J. Borisov'ui buvo išimties tvarka suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnį.

4. Suteikiant išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov'ui, kuris anksčiau turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę ir jos neteko dėl to, kad įgijo kitos valstybės pilietybę (Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytu pagrindu), buvo nepaisoma Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies, pagal kurią Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikta išimties tvarka tik tiems užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės (nusipelnusiems Lietuvos Respublikai), kurie niekada nebuvo Lietuvos Respublikos piliečiai.

5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, prieštarauja Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai.

X

Dėl Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, atitikties Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Pagal Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą Lietuvos Respublikos pilietybę įstatymo nustatyta tvarka teikia Respublikos Prezidentas.

2. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktą reiškia, jog Respublikos Prezidentas, sprendamas Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo klausimą, turi laikytis įstatymo nustatytų reikalavimų, taip pat jog Respublikos Prezidentui draudžiama suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę nesilaikant įstatymo nustatytų reikalavimų ir nustatytos tvarkos.

3. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, prieštarauja Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai.

4. Tai konstatavus, konstatuotina ir tai, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, prieštarauja Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktui.

5. Minėta, kad konstitucinis teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, reiškia ir tai, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos turi veikti remdamosi teise ir paklusdamos teisei, kad Konstitucija turi aukščiausią teisinę galią ir kad visi teisės aktai turi atitikti Konstituciją, kad poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams, konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai, kad poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais.

Respublikos Prezidento dekretai yra poįstatyminiai teisės aktai.

6. Konstatavus, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, prieštarauja Konstitucijos 84 straipsnio 21 punktui ir Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai, konstatuotina ir tai, kad šis dekretas nurodyta apimtimi prieštarauja ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

XI

Dėl Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, atitiktis Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai ir 82 straipsnio 1 dalies nuostatai „išrinktas Respublikos Prezidentas <...> prisiekia <...> būti visiems lygiai teisingas“.

1. Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.“

Minėta, kad Konstitucijos 29 straipsnyje yra įtvirtintas visų asmenų lygybės įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams principas, kad šio principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant.

Minėta ir tai, kad visų asmenų lygybės principas reiškia, jog atitinkamos rūšies santykių subjektams – visiems vienodais požymiais pasižymintiems asmenims (jų grupėms) turi būti taikomas tas pats įstatymas ar kitas teisės aktas, kad vienodai turi būti taikomos tiek materialiosios, tiek proceso teisės normos.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, jog Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies formuluotė „visi asmenys lygūs“ reiškia, kad Konstitucijoje įtvirtinto lygybės įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams principo turi būti laikomasi ne tik Lietuvos Respublikos piliečių, bet ir užsienio valstybių piliečių bei asmenų be pilietybės atžvilgiu.

2. Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Išrinktas Respublikos Prezidentas savo pareigas pradeda eiti rytojaus dieną pasibaigus Respublikos Prezidento kadencijai, po to kai

Vilniuje, dalyvaujant Tautos atstovams – Seimo nariams, prisiekia Tautai būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas.“

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, jog Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, atsižvelgiant į Konstitucijos 77 straipsnio 2 dalies nuostatą, jog Respublikos Prezidentas daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų, reiškia, kad Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus, turi vadovautis tik Konstitucija ir įstatymais, negali jų pažeisti; kad Respublikos Prezidentas turi veikti vadovaudamasis tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais; kad Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam nustatytus įgaliojimus, negali veikti turėdamas tokių tikslų ir interesų, kurie nesuderinami su Konstitucija ir įstatymais, su viešaisiais interesais. Konstitucinis reikalavimas būti visiems lygiai teisingam įpareigoja Respublikos Prezidentą veikti taip, kad nekiltų konflikto tarp Respublikos Prezidento, kaip asmens, privačių interesų ir jo, kaip valstybės vadovo, konstitucinės pareigos atstovauti Lietuvos valstybei, vadovautis tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota ir tai, kad Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas, jog Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, yra aiškintinas atsižvelgiant į Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.

Taip pat konstatuota, jog Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, kartu su Konstitucijos 29 straipsnio nuostata, kad valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, reiškia ne tik tai, kad Respublikos Prezidentas turi pareigą lygiai traktuoti visus asmenis, kuriems yra skirta teisės norma, bet ir tai, kad Respublikos Prezidentas turi pareigą visiems asmenims tą teisės normą taikyti lygiai teisingai; Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies nuostata, kad valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, 82 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, negali būti aiškinamos kaip reiškiančios, esą pagal šias nuostatas Respublikos Prezidentas visiems lygiai teisingas būtų ir tuo atveju, jeigu teisės norma būtų visiems asmenims taikoma vienodai neteisingai.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota ir tai, kad jeigu įstatymu yra nustatyta, jog Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka gali būti suteikta užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, turinčiam nuopelnų Lietuvos Respublikai, tai reiškia, kad šis reikalavimas turi būti taikomas visiems užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės, prašantiems suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, ir kad Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka suteikus tokiam užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, kuris neturi nuopelnų Lietuvos Respublikai, būtų nepaisoma Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto asmenų lygybės principo, apimančio ir asmenų lygybę valstybės institucijoms ar pareigūnams, taip pat 82 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas.

Minėta, jog ta aplinkybė, kad Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka klausimus pagal Pilietybės įstatymą Respublikos Prezidentas sprendžia savo nuožiūra, negali būti aiškinama ir kaip reiškianti, kad prieš Respublikos Prezidentui išleidžiant dekretą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės gali būti nevienodai taikomos įstatyme nustatytos visiems asmenims vienodos teisinės procedūros, kad prieš išleisdamas dekretą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo Respublikos Prezidentas neturi pareigos iš pilietybės dokumentus rengiančių institucijų (jų pareigūnų) gauti patvirtinimą, kad yra įvykdyti visi Pilietybės įstatyme nustatyti reikalavimai (įvykdytos visos Pilietybės įstatyme nustatytos procedūros) ir kad teisinių kliūčių išleisti atitinkamą Respublikos Prezidento dekretą nėra. Tai reiškia, kad dėl nevienodo įstatyme nustatytų visiems asmenims vienodų teisinių procedūrų taikymo ne tik įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka siekiančių užsienio valstybių piliečių ar asmenų be pilietybės padėtis tampa

nevienoda, bet ir valstybės institucijos ar jų pareigūnai, nevienodai taikydami įstatyme nustatytas visiems asmenims vienodas teisine procedūras, nėra visiems lygiai teisingi.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, kad Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalies nuostata, jog Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas, būtų pažeista ne visais atvejais, kai yra pažeidžiama Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalis (formalios asmenų lygybės principas), bet tik tada, kai Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus, sąmoningai veikia taip, kad asmenys (jų grupės), dėl kurių jis priima sprendimus, būtų traktuojami ne lygiai teisingai.

3. Sprendžiant, ar Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai ir 82 straipsnio 1 dalies nuostatai „išrinktas Respublikos Prezidentas <...> prisiekia <...> būti visiems lygiai teisingas“, būtina nustatyti ne tik faktines aplinkybes, susijusias su Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimu išimties tvarka J. Borisov’ui, bet ir tai, kaip į šias aplinkybes atsižvelgė Respublikos Prezidentas, priimdamas sprendimą suteikti išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov’ui.

4. Šioje byloje nustatyta, kad:

– J. Borisov 1991 m. Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo neteisėtai: 1991 m. lapkričio 1 d. jam neteisėtai buvo išduotas Lietuvos Respublikos piliečio pažymėjimas, o 1992 m. spalio 20 d. jam neteisėtai buvo išduotas Lietuvos Respublikos piliečio pasas;

– nors Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov įgijo neteisėtai ir jam neteisėtai buvo išduotas Lietuvos Respublikos piliečio pasas, Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos 1999 m. lapkričio 11 d. nusprendė J. Borisov’ą laikyti Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą;

– priimdamos sprendimą laikyti J. Borisov’ą Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą, nors J. Borisov 1991 m. Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo neteisėtai ir jam neteisėtai buvo išduotas Lietuvos Respublikos piliečio pasas, Lietuvos valstybės institucijos padarė J. Borisov’ui išimtį ir šitaip parodė jam ypatingą palankumą;

– jau 2000 m. pabaigoje, taigi praėjus vos metams, kai Lietuvos valstybės institucijos buvo padariusios J. Borisov’ui minėtą išimtį, J. Borisov kreipėsi į Rusijos Federacijos Prezidentą, prašydamas suteikti jam Rusijos Federacijos pilietybę; kreipdamasis į Rusijos Federacijos Prezidentą, kad šis suteiktų Rusijos Federacijos pilietybę, J. Borisov žinojo, jog pagal Lietuvos Respublikos įstatymus jis, jeigu jam bus suteikta Rusijos Federacijos pilietybė, neteks Lietuvos Respublikos pilietybės; taigi praėjus vos metams, kai Lietuvos valstybės institucijos, priimdamos sprendimą laikyti J. Borisov’ą Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą, padarė J. Borisov’ui išimtį ir šitaip parodė jam ypatingą palankumą, J. Borisov, nuolat gyvendamas Lietuvoje, sąmoningai ėmė siekti įgyti kitos valstybės – Rusijos Federacijos – pilietybę ir sąmoningai atliko veiksmus, dėl kurių netenkama Lietuvos Respublikos pilietybės; tokiais veiksmais J. Borisov akivaizdžiai parodė, kad Lietuvos Respublikos pilietybė jam yra mažesnė vertybė nei Rusijos Federacijos pilietybė, kad pirmenybę jis teikia būtent Rusijos Federacijos, o ne Lietuvos Respublikos pilietybei;

– Rusijos Federacijos Prezidento 2002 m. birželio 18 d. įsaku J. Borisov’ui buvo suteikta Rusijos Federacijos pilietybė; pagal Rusijos Federacijos teisės aktus J. Borisov Rusijos Federacijos piliečiu tapo 2002 m. birželio 18 d., t. y. atitinkamo Rusijos Federacijos Prezidento įsaku išleidimo (pasirašymo) dieną; J. Borisov’o prašymu Rusijos Federacijos ambasada Lietuvos Respublikoje 2003 m. kovo 18 d. išdavė jam Rusijos Federacijos piliečio pasą;

– pagal Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą J. Borisov turėjo netekti Lietuvos Respublikos pilietybės nuo 2002 m. birželio 18 d., t. y. nuo tos dienos, kurią įgijo kitos valstybės pilietybę;

– J. Borisov nuo 2002 m. birželio mėn., t. y. jau būdamas Rusijos Federacijos piliečiu, dalyvavo kandidato į Lietuvos Respublikos Prezidentus R. Pakso rinkimų kampanijoje ir šį kandidatą itin svariai finansiškai bei kitaip parėmė: Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenimis, kandidatas į Respublikos Prezidentus R. Paksas oficialiai deklaravo, kad uždaroji akcinė bendrovė aviacijos kompanija „Avia Baltika“ (vadovaujama J. Borisov'o) jo rinkimų kampanijai paaukojo 1 mln. 205 tūkst. litų;

– kandidatas į Respublikos Prezidentus R. Paksas 2002 m. vasarą J. Borisov'ui pažadėjo paskirti jį, jeigu bus išrinktas Respublikos Prezidentu, Respublikos Prezidento patarėju;

– 2003 m. sausio 5 d. R. Paksas buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Prezidentu;

– J. Borisov 2003 m. kovo 24 d. Respublikos Prezidentui padavė prašymą suteikti jam Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka; J. Borisov 2003 m. kovo 24 d. prašyme suteikti jam Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka nurodoma, kad jis įvairioms įmonėms, įstaigoms, organizacijoms Lietuvoje yra suteikęs labdaros ir paramos, vertinamos maždaug 6 mln. litų; prie J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka nebuvo pridėta jokių dokumentų, liudijančių apie jo nuopelnus Lietuvos Respublikai, nei jokių asmenų rekomendacijų išimties tvarka suteikti J. Borisov'ui Lietuvos Respublikos pilietybę;

– iki 2003 m. balandžio 11 d., kai buvo išleistas Respublikos Prezidento dekretas, kurio nuostata yra ginčijama šioje byloje, Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius M. Laurinkus Respublikos Prezidentą R. Paksą ne kartą informavo, kad J. Borisov ir jo vadovaujamos uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ atžvilgiu yra atliekamas operatyvinis tyrimas; 2003 m. kovo 17 d. Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius M. Laurinkus Respublikos Prezidentą R. Paksą informavo, kad, J. Borisov'o teigimu, jeigu R. Paksas nevykdys J. Borisov'ui duotų pažadų, tai J. Borisov paskleis R. Paksui nepalankią, jį kompromituojančią informaciją;

– 2003 m. balandžio 9 d. pas Respublikos Prezidentą R. Paksą posėdžiavo jo sudaryta Pilietybės reikalų komisija, nors ši komisija dar neturėjo įgaliojimų veikti, nes Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 2 d. dekretas Nr. 36 „Dėl Pilietybės reikalų komisijos sudarymo ir jos darbo tvarkos“, kuriuo ši komisija buvo sudaryta, dar nebuvo įsigaliojęs (šis Respublikos Prezidento dekretas įsigaliojo 2003 m. balandžio 10 d.); šiame Pilietybės reikalų komisijos posėdyje pas Respublikos Prezidentą *inter alia* buvo svarstyta Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui klausimas;

– Respublikos Prezidento R. Pakso sudarytos Pilietybės reikalų komisijos 2003 m. balandžio 9 d. posėdyje pas Respublikos Prezidentą nagrinėjant Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka J. Borisov'ui klausimą nebuvo svarstyta ta aplinkybė, kad Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos 1999 m. lapkričio 11 d. nusprendė, jog Lietuvos Respublikos piliečio pasas J. Borisov'ui buvo išduotas neteisėtai, tačiau nusprendė J. Borisov'ą laikyti Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą; nebuvo aiškintasi, kada J. Borisov įgijo Rusijos Federacijos pilietybę; nebuvo atsižvelgta į tai, jog dar nėra įstatymo nustatyta tvarka konstatuota, kad J. Borisov neteko Lietuvos Respublikos pilietybės; nebuvo aiškintasi, ar J. Borisov'o atžvilgiu nėra Pilietybės įstatymo 13 straipsnyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybę negali būti teikiama; išskyrus paties J. Borisov'o 2003 m. kovo 24 d. prašyme Respublikos Prezidentui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka nurodytą informaciją bei remiantis šia informacija Respublikos Prezidento kanceliarijos Pilietybės grupės parengtą pažymą, taip pat uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ pažymą apie uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“, vadovaujamos J. Borisov'o, teiktą labdarą ir paramą, jokios kitos medžiagos šiuo svarstomu klausimu nebuvo pateikta;

– J. Borisov per A. Drakšą (jo ir Respublikos Prezidento R. Pakso bendrą pažįstamą) iki pat 2003 m. balandžio 11 d. ne kartą bandė paskubinti Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimą jam išimties tvarka – prašė A. Drakšo perduoti Respublikos Prezidentui R. Paksui prašymą Lietuvos

Respublikos pilietybę J. Borisov'ui suteikti kaip galima greičiau; A. Drakšas perdavė Respublikos Prezidentui R. Paksui minėtą J. Borisov'o prašymą Lietuvos Respublikos pilietybę suteikti kaip galima greičiau, idant J. Borisov galėtų su Lietuvos Respublikos piliečio pasu vykti į užsienį;

– Respublikos Prezidentas 2003 m. balandžio 11 d. išleido dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“, kuriuo išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę suteikė Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje.

5. Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“, kuriuo išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę suteikta J. Borisov'ui, išleidimo faktinių aplinkybių visuma akivaizdžiai rodo, kad Respublikos Prezidentas R. Paksas, priimdamas sprendimą suteikti išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov'ui, ignoravo tai, kad:

– Lietuvos valstybės institucijų sprendimais J. Borisov'ui 1999 m. vieną kartą jau buvo padaryta išimtis ir šitaip jam buvo parodytas ypatingas palankumas – buvo nuspręsta laikyti J. Borisov'ą Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą, nors J. Borisov 1991 m. Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo neteisėtai;

– praėjus vos metams, kai Lietuvos valstybės institucijos priėmė sprendimą laikyti J. Borisov'ą Lietuvos Respublikos piliečiu ir palikti jam Lietuvos Respublikos piliečio pasą, nors J. Borisov 1991 m. Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo neteisėtai, J. Borisov, nuolat gyvendamas Lietuvoje, sąmoningai ėmė siekti įgyti kitos valstybės – Rusijos Federacijos – pilietybę ir sąmoningai atliko veiksmus, dėl kurių netenkama Lietuvos Respublikos pilietybės;

– tokiais veiksmais J. Borisov akivaizdžiai parodė, kad Lietuvos Respublikos pilietybę jam yra mažesnė vertybė nei Rusijos Federacijos pilietybė, kad pirmenybę jis teikia būtent Rusijos Federacijos, o ne Lietuvos Respublikos pilietybei;

– Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius M. Laurinkus Respublikos Prezidentą R. Paksą ne kartą informavo, kad J. Borisov ir jo vadovaujamos uždarnosios akcinės bendrovės aviacijos kompanijos „Avia Baltika“ atžvilgiu yra atliekamas operatyvinis tyrimas; 2003 m. kovo 17 d. Valstybės saugumo departamento generalinis direktorius M. Laurinkus Respublikos Prezidentą R. Paksą informavo, kad, J. Borisov'o teigimu, jeigu R. Paksas nevykdys J. Borisov'ui duotų pažadų, tai J. Borisov paskleis R. Paksui nepalankią, jį kompromituojančią informaciją.

Tai, kad Respublikos Prezidentas R. Paksas, išleisdamas 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“, kuriuo suteikė išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov'ui, sąmoningai nepaisė nurodytų aplinkybių, turinčių esminę reikšmę sprendžiant, ar suteikti išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov'ui, ypač atsižvelgiant į tai, kad J. Borisov finansiškai bei kitaip itin svariai parėmė R. Paksą jam dalyvaujant 2002 m. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimuose, liudija, kad Respublikos Prezidento R. Pakso sprendimą suteikti J. Borisov'ui išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę lėmė ne kokie nors J. Borisov'o nuopelnai Lietuvos valstybei, bet būtent itin sviri finansinė ir kitokia parama, jo suteikta R. Paksui 2002 m. Respublikos Prezidento rinkimuose. Taigi Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas išimties tvarka J. Borisov'ui buvo ne kas kita, kaip Respublikos Prezidento R. Pakso atsilyginimas J. Borisov'ui už minėtą paramą.

Todėl konstatuotina, kad Respublikos Prezidentas R. Paksas, išleisdamas 2003 m. balandžio 11 d. dekretą Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“, kuriuo suteikė išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov'ui, vadovavosi ne Lietuvos Respublikos Konstitucija, ne įstatymais, ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet asmeniniais interesais.

Taigi Respublikos Prezidentas R. Paksas, 2003 m. balandžio 11 d. dekretu Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ suteikdamas išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybę J. Borisov'ui, šį asmenį, kaip asmenį, siekiantį įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę, traktavo išskirtinai ir sąmoningai nepaisė Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto reikalavimo, kad valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, taip pat

Konstitucijos 82 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto reikalavimo, kad Respublikos Prezidentas turi būti visiems lygiai teisingas.

6. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai ir 82 straipsnio 1 dalies nuostatai „išrinktas Respublikos Prezidentas <...> prisiekia <...> būti visiems lygiai teisingas“.

XII

Konstitucinis Teismas pažymi, kad iš bylos medžiagos matyti, jog suteikiant Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka (netaikant bendrų natūralizacijos sąlygų) užsienio valstybių piliečiams ar asmenims be pilietybės Pilietybės įstatymo normos, įtvirtinančios Respublikos Prezidento įgaliojimus teikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, neretai buvo aiškinamos ir taikomos teisiškai ydingai, neatsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintą Lietuvos Respublikos pilietybės esmę ir prigimtį.

Minėta, kad pagal Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalį (taip pat ir pagal teisinį reguliavimą, buvusį iki įsigaliojant Seimo 2002 m. rugsėjo 17 d. priimtam Pilietybės įstatymui) Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka gali (galėjo) būti suteikta tik tokiam užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės, kuris yra nusipelnęs ne bet kuriam subjektui, bet Lietuvos valstybei, t. y. valstybinei bendruomenei – pilietinei Tautai, kad nuopelnais Lietuvai laikytina tik tokia asmens veikla, kuria asmuo ypač reikšmingai prisideda prie Lietuvos valstybingumo stiprinimo, Lietuvos galios ir jos autoriteto tarptautinėje bendruomenėje didinimo. Užsienio valstybės piliečio ar asmens be pilietybės nuopelnai Lietuvai negali būti matuojami tuo, kokio dydžio pinigų sumą ar kokio dydžio materialinę bei kitokią paramą užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės skyrė kuriam nors Lietuvos Respublikos piliečiui ar jų grupei, valstybės pareigūnui, kuriai nors įmonei, įstaigai ar organizacijai ar net pačiai Lietuvos valstybei. Lietuvos Respublikos pilietybę negali būti įgyjama už kam nors suteiktą finansinę, materialią ar kitokią paramą, taigi nusiperkama. Minėta ir tai, kad jeigu užsienio valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės ir yra nusipelnęs Lietuvai, svarstyti ir spręsti, ar tokiam asmeniui suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka, galima tik tada, kai toks asmuo jau yra integravęsis į Lietuvos visuomenę.

Iš prie bylos pridėtų Respublikos Prezidento dekretų, išleistų 1995–2003 m. (iki Respublikos Prezidento dekreto, kurio nuostata yra ginčijama šioje byloje, išleidimo), matyti, kad nusipelnusiais Lietuvai kartais buvo laikomi net nepilnamečiai asmenys, apskritai negalėję turėti nuopelnų Lietuvai, kad nusipelnusiais Lietuvai atskiri asmenys kartais būdavo laikomi tik dėl to, kad investavo lėšų į Lietuvą jiems priklausančias įmones arba teikė finansinę ir kitokią paramą atskiroms organizacijoms ir pan.

Iš bylos medžiagos matyti ir tai, kad Lietuvos Respublikos pilietybę išimties tvarka kartais būdavo suteikiama ir tokiems užsienio valstybių piliečiams, kurie anksčiau turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę ir jos neteko dėl to, kad įgijo kitos valstybės pilietybę.

Tokia Pilietybės įstatyme įtvirtinto teisinio reguliavimo samprata iš esmės reiškia, kad Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas išimties tvarka (netaikant bendrų natūralizacijos sąlygų) neretai būdavo suprantamas ne kaip faktinio nuolatinio ryšio, jau susiklosčiusio tarp siekiančio įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę asmens ir Lietuvos valstybės, konstatavimas ir tokio ryšio pavertimas nuolatiniu teisiniu asmens ir Lietuvos valstybės ryšiu, bet kaip būdas sudaryti teisinį pagrindą užsienio valstybės piliečiui ar asmeniui be pilietybės įgyti Lietuvos Respublikos piliečio pasą tam, kad šiam asmeniui būtų patogiau atvykti į Lietuvą ir būti Lietuvoje, tvarkyti nuosavybės, verslo bei kitus reikalus Lietuvoje, taip pat be vizų vykti į daugelį Europos ir kitų valstybių.

Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad tokia iki šiol susiklosčiusi Pilietybės įstatymo 16 straipsnyje nustatyto teisinio reguliavimo samprata iškreipia Konstitucijoje įtvirtintą Lietuvos Respublikos pilietybės institutą, iš esmės nuvertina Lietuvos Respublikos pilietybę, paneigia jos prigimtį ir prasmę.

XIII

1. Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.“

Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies nuostata, kad teisės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, reiškia, kad tol, kol Konstitucinis Teismas nėra priėmęs sprendimo, kad atitinkamas teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, preziumuojama, kad toks teisės aktas (jo dalis) atitinka Konstituciją ir kad tokio teisės akto (jo dalies) pagrindu atsiradę teisiniai padariniai yra teisėti.

Taigi Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta bendra taisyklė, kad Konstitucinio Teismo sprendimų galia yra nukreipiama į ateitį. Tačiau ši taisyklė nėra absoliuti.

2. Konstitucija yra vientisas aktas (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis), todėl aiškinant Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies turinį atsižvelgtina ir į kitas Konstitucijos nuostatas, *inter alia* į Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalį, į Konstitucijos 110 straipsnį, taip pat į konstitucinį teisinės valstybės principą.

Konstitucijos 110 straipsnyje nustatyta:

„Teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai.

Tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją.“

Taigi Konstitucijos 110 straipsnyje yra įtvirtintas draudimas taikyti įstatymą, kuris prieštarauja Konstitucijai, taip pat bylą nagrinėjančio teismo pareiga, kilus abejonėms, ar teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas šioje byloje, neprieštarauja Konstitucijai, sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu spręsti, ar įstatymas arba kitas teisės aktas atitinka Konstituciją. Tokiu konstituciniu reguliavimu yra siekiama, kad nebūtų taikomas Konstitucijai prieštaraujantis atitinkamas teisės aktas (jo dalis), kad dėl tokio teisės akto (jo dalies) taikymo neatsirastų antikonstitucinių teisinių padarinių, kad nebūtų pažeistos asmens teisės, kad asmuo, kurio atžvilgiu būtų pritaikytas Konstitucijai ar įstatymui priešingas teisės aktas, dėl to nepagrįstai neįgytų jam nepriklausančių teisių ar atitinkamo teisinio statuso.

Pagal Konstitucijos 7 straipsnio 1 dalį negalioja joks įstatymas ar kitas aktas, priešingas Konstitucijai.

Konstitucinis teisinės valstybės principas, kuris yra universalus principas ir kuriuo yra grindžiama pati Lietuvos Respublikos Konstitucija ir visa Lietuvos teisės sistema, reiškia ir tai, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos turi veikti remdamosi teise ir paklusdamos teisei. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra ne kartą konstatavęs, kad neteisės pagrindu teisė negali atsirasti.

3. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas visais atvejais yra individualus aktas – įstatymo taikymo aktas. Asmuo, kuriam Lietuvos Respublikos pilietybė yra suteikiama, gali įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę tik tuo atveju, kai Respublikos Prezidento dekretas dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo (taigi ir dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka) yra išleistas nepažeidžiant Konstitucijos ir įstatymų. Jeigu Respublikos Prezidento dekretas dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo yra išleistas pažeidus Konstituciją ar įstatymus, tokio Konstitucijai ar

įstatymams prieštaraujančio dekreto pagrindu asmuo negali įgyti Lietuvos Respublikos pilietybės. Kitoks Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies aiškinimas būtų nesuderinamas su Konstitucijos viršenybės principu, konstituciniu teisinės valstybės principu, su konstitucinio teisingumo užtikrinimu.

4. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 82 straipsnio 1 dalies nuostatai „išrinktas Respublikos Prezidentas <...> prisiekia <...> būti visiems lygiai teisingas“, 84 straipsnio 21 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai.

Atsižvelgiant į tai, kad Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, yra pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai ir Pilietybės įstatymui, tokio Respublikos Prezidento dekreto pagrindu J. Borisov negali įgyti Lietuvos Respublikos pilietybės.

Taigi nuo šio Konstitucinio Teismo nutarimo įsigaliojimo dienos Jurij Borisov, turintis Rusijos Federacijos pilietybę, nėra Lietuvos Respublikos pilietis, nes jam Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka minėtu Respublikos Prezidento dekretu buvo suteikta pažeidžiant Konstituciją ir Pilietybės įstatymą.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55 ir 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

n u t a r i a:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekretas Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad išimties tvarka Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama Jurij Borisov, gim. 1956 m. gegužės 17 d. Rusijoje, gyv. Lietuvoje, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 82 straipsnio 1 dalies nuostatai „išrinktas Respublikos Prezidentas <...> prisiekia <...> būti visiems lygiai teisingas“, 84 straipsnio 21 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius
Egidijus Jarašiūnas
Egidijus Kūris
Kęstutis Lapinskas
Zenonas Namavičius
Augustinas Normantas
Jonas Prapiestis
Vytautas Sinkevičius
Stasys Stačiokas

Prezidento pareiškimas dėl Konstitucinio Teismo nutarimo

2003.12.30

Antradienis, gruodžio 30 d. (Vilnius). Aš gerbiu Konstitucinio Teismo nutarimą, tačiau darau išvadą, kad šis Teismo nutarimas keičia iki šiol galiojusią praktiką, susijusią su pilietybės suteikimu išimties tvarka. Darau ir kitą išvadą, kad remiantis šiuo Teismo nutarimu daugelis dekretų, priimtų kadencijas baigusią Respublikos prezidentų, gali būti neteisėti.

Pasirašydamas dekretą Nr.40, kuriuo Jurijui Borisovui išimties tvarka suteikiau pilietybę, vadovavausi teisės aktais ir ankstesniųjų Respublikos prezidentų suformuota praktika bei vertinimo kriterijais.

Rolandas Paksas,

Lietuvos Respublikos Prezidentas

Dėl Konstitucinio teismo išvadų

2003.12.31

Trečiadienis, gruodžio 31 d. (Vilnius). Konstitucinio Teismo paskirtis yra specifinė, nes jis skirtas ne vieno ar kito asmens kaltei įvertinti, o teisės aktų konstitucingumui nustatyti. Kitaip tariant - tai teismas teisės aktams vertinti.

Noriu atkreipti dėmesį į tai, kad teisinėje valstybėje politiniai interesai negali daryti įtakos objektyviai teisinei argumentacijai. Deja, Konstitucinio Teismo nutarimo konstatuoti argumentai vertina ne tai, ar dekretas, kaip teisės aktas, atitinka Konstituciją, o vertina subjektyvias aplinkybes.

Tai leidžia teigti, jog Konstitucinis Teismas savo nutarimu tapo teismu ne aktui, o asmeniui. Šiuo atveju politika nusvėrė teisę. Tai prieštarauja teisinės valstybės ir Konstitucinio Teismo veiklos principams, kuriuos jis turėtų ne tik gerbti, bet ir jais vadovautis. Negaliu nuslėpti savo nuostabos dėl šio dokumento politinio atspalvio.

Tikiu, kad laikas teisingai įvertins Konstitucinio Teismo nutarimo pagrįstumą.

Lietuvos Respublikos Prezidentas

Prezidento spaudos tarnyba